

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

İNEBOLU HALK KÜLTÜRÜNDE HALK HEKİMLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Elif SAYGI

KOCAELİ 2018

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

İNEBOLU HALK KÜLTÜRÜNDE HALK HEKİMLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Elif SAYGI

Prof. Dr. Işıl ALTUN

KOCAELİ 2018

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI**

İNEBOLU HALK KÜLTÜRÜNDE HALK HEKİMLİĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Elif SAYGI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: .100/2018/01

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Işıl ALTUN

Jüri Üyesi: Yard. Doç. Dr. Şenel GERÇEK

KOCAELİ 2018

ÖN SÖZ

Tarihsel, toplumsal gelişme süreci süreç içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları bu değerleri yaratmada ve sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanan kültür, geçmişten günümüze sözlü ortam içinde korunmuş ve zenginleştirilmiştir. Ancak bilim ve teknolojiadaki gelişmeler kültürel unsurların değişmesine ya da zamanla unutulmasına neden olmuştur.

İnebolu Halk Kültüründe Halk Hekimliği adını taşıyan çalışmamızda hastalıklara karşı bölge halkının inanç ve uygulamalarını tespit edip kayıt altına almayı, böylece bu değerlerin korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamayı amaçladık. Çalışmamız İnebolu ilçesinin merkezi ve bazı köylerinden derlenen halk hekimliği uygulamaları ile sınırlıdır.

İnebolu Halk Kültüründe Halk Hekimliği adlı tez, giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde amaç, yöntem, kapsam ve sınırlılıklarla birlikte, araştırma alanının tarihi, coğrafi, fizikî, sosyal, ekonomik, idarî ve turistik yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde halk hekimliği kavramı ve tarihçesi ile ilgili yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler aktarılmış, aynı zamanda Türkiye'de halk hekimliği üzerine yapılmış çalışmalar belirtilmiştir. İkinci bölümde ise bölgedeki halk hekimliği uygulamalarıyla ilgili sözlü kaynaklardan derlenen bilgiler verilmiş, en son da bu uygulamalarda kullanılan malzemeler bitkisel, hayvansal ve madensel özelliklerine göre üç farklı tabloda sınıflandırılmıştır.

Her şeyden önce hem lisans hem de yüksek lisans öğrenimimde öğrencisi olmaktan onur duyduğum, değerli bilgileri ile bana yol gösteren saygı değer hocam Prof. Dr. Işıl ALTUN 'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı arz ederim. Saha çalışmamda yardımlarını esirgemeyen akrabalarım, sorularım içtenlikle cevap veren güzel yürekli tüm kaynak kişilerime, her daim yanımda olan, sevgisiyle bana güç veren canım annem Hatice SAYGI 'ya sonsuz şükranlarımı sunarım.

Elif SAYGI

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMALAR, MODERN TIP'LA FARKI VE TARİHÇE

1.1. HALK HEKİMLİĞİ KAVRAMI	9
1.2. HALK HEKİMLİĞİ İLE MODERN TIP ARASINDAKİ FARK	12
1.3. HALK HEKİMLİĞİNİN TARİHÇESİ.....	13
1.3.1. Şaman/Kam	15
1.3.2. Baksı/Bahşı	17
1.3.3. Ocaklı	18
1.3.4. Otacılar/Emçi	19
1.3.5. Üfürükçü/ Okuyucu.....	19
1.4. HALK HEKİMLİĞİNİN KAYNAKLARI.....	20
1.4.1. Büyü	21
1.4.2. Din.....	23
1.4.3. Em	25
1.5. HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİ DİĞER KAVRAMLAR	26
1.5.1. Alazlama/Dağlama.....	26
1.5.2. Amulet(Muska)/Uğurluk.....	27
1.5.3. Attariye.....	28
1.5.4. Bitki Folkloru	29
1.5.5. Drog	30
1.5.6. Fal Bakma	31
1.5.7. Fitoterapi	32
1.5.8.Göçürme.....	32
1.5.9. Halk İlaçları/Kocakarı İlaçları.....	32
1.6. TÜRKİYE'DE HALK HEKİMLİĞİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	33
1.6.1. Kitaplar.....	33
1.6.2. Tezler.....	36

1.6.2.1. Doktora Tezleri	36
1.6.2.2. Yüksek Lisan Tezleri	37

İKİNCİ BÖLÜM

İNEBOLU HALK HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

2.1. HASTALIKLAR.....	41
2.1.1. Ağrı - Ateş.....	41
2.1.1.1. Adet Ağrısı.....	41
2.1.1.2. Baş Ağrısı.....	42
2.1.1.3. Bel Ağrısı	43
2.1.1.4. Boğaz Ağrısı	43
2.1.1.5. Diş Ağrısı	43
2.1.1.6. Karın Ağrısı.....	44
2.1.1.7. Kas Ağrısı	45
2.1.1.8. Kulak Ağrısı	46
2.1.1.9. Yüksek Ateş	46
2.1.2. Arı-Böcek-Yılan Sokması, Köpek Isırığı.....	46
2.1.2.1. Arı Sokması.....	46
2.1.2.2. Böcek-Yılan Sokması	47
2.1.2.3. Köpek Isırığı	48
2.1.3. Beyin ve Omurilikle İlgili Hastalıklar.....	48
2.1.3.1. Sara Hastalığı	48
2.1.3.2. Fıtık	48
2.1.3.3. İnme/Felç.....	48
2.1.4. Böbrek ve İdrar Yolu Hastalıkları.....	49
2.1.4.1. Böbrek Taşı	49
2.1.4.2. İdrar Tutamama	50
2.1.4.3. Şeker Hastalığı	50
2.1.5. Cilt Hastalıkları	51
2.1.5.1. Alerji	51
2.1.5.2. Cildi Güzelleştirmek	51
2.1.5.3. Çıban/Sivilce/Akne	52
2.1.5.4. Çil.....	53
2.1.5.5. Diken Batması.....	54

2.1.5.6. Egzama.....	54
2.1.5.7. Kaşıntı/Kurdeşen.....	55
2.1.5.8. Kepeklenme.....	56
2.1.5.9. Kılınma.....	56
2.1.5.10. Mantar	56
2.1.5.11. Nasır	56
2.1.5.12. Pamukçuk.....	57
2.1.5.13. Pişik/İsilik	57
2.1.5.14. Saç Dökülmesi	58
2.1.5.15. Sedef Hastalığı	59
2.1.5.16. Siğil/Tavuk Götü.....	59
2.1.5.17. Uçuk	60
2.1.5.18. Uyuz	60
2.1.5.19. Yanık	61
2.1.5.19.1. Güneş Yanıkları	62
2.1.5.20. Yara	62
2.1.5.20.1. Ağız Yaraları.....	62
2.1.5.20.2. Düşme, Ezilme, Morarma, Çarpma.....	63
2.1.5.20.3. İltihaplı Yaralar	63
2.1.5.20.4. Kanayan Yaralar.....	64
2.1.5.21. Yılancık	64
2.1.6. Göz Hastalıkları	65
2.1.6.1. Arpacık/İtirdisi	65
2.1.6.2. Göz Kanlanması	66
2.1.6.3. Göze Perde İnmesi	66
2.1.7. Kalp-Damar Hastalıkları	67
2.1.7.1. Bayılma	67
2.1.7.2. Kolesterol	67
2.1.7.3. Tansiyon.....	68
2.1.7.4. Varis	69
2.1.8. Ortopedik Hastalıklar	69
2.1.8.1. Burkulma.....	69
2.1.8.2. Geyrek Batması.....	69
2.1.8.3. Kemik Erimesi/Osteoporoz.....	70

2.1.8.4. Kırık-Çıkık	70
2.1.8.5. Romatizma	71
2.1.9. Psikolojik Hastalıklar	72
2.1.9.1. Cin Çarpması.....	72
2.1.9.2. Kıskançlık	72
2.1.9.3. Konuşamama.....	73
2.1.9.4. Korku	73
2.1.9.5. Nazar	74
2.1.9.6. Sinirlilik	76
2.1.9.7. Tiksindirme	76
2.1.9.8. Unutkanlık.....	77
2.1.9.9. Uyku.....	77
2.1.10. Sindirim Sistemi Hastalıkları	78
2.1.10.1. Bağırsak Kurdu	78
2.1.10.2. Bulantı-Kusma	78
2.1.10.3. Hıçkırık	79
2.1.10.4. İshal	79
2.1.10.5. Kabızlık.....	80
2.1.10.6. Mide Yanması	80
2.1.10.7. Ülser	81
2.1.11. Solunum Sistemi Hastalıkları.....	81
2.1.11.1. Astım-Bronşit.....	81
2.1.11.2. Bademcik İltihabı	82
2.1.11.3. Grip-Nezle-Soğuk Algınlığı.....	83
2.1.11.4. Kabakulak	84
2.1.11.5. Öksürük	85
2.1.11.6. Sinüzit	86
2.1.11.7. Zatürre	86
2.1.12. Diğer Hastalıklar	87
2.1.12.1. Akıllı Olmak İçin.	87
2.1.12.2. Ayağının Küçük Olmasını Sağlamak İçin.....	87
2.1.12.3. Basur	87
2.1.12.4. Boyun Kısa Olmaması İçin	88
2.1.12.5. Guatr.....	88

2.1.12.6. Güneş Çarpması	89
2.1.12.7. Kanser	89
2.1.12.8. Kansızlık	90
2.1.12.9. İştahsızlık	90
2.1.12.10. Sarılık	91
2.1.12.11. Şişmanlık.....	91
2.1.12.12. Tavşan Dudak.....	91
2.1.12.13. Zehirlenme	92
2.2. İNEBOLU'DA DOĞUM İLE İLGİLİ YAPILAN UYGULAMALAR	92
2.2.1. Doğum Öncesi Yapılan Uygulamalar	92
2.2.1.1. Hamile Kalmak için Yapılan Uygulamalar.....	93
2.2.1.2. İstenmeyen Gebeliğe Son Vermek için Yapılan Uygulamalar	94
2.2.1.3. Hamileliğin Anlaşılması ile ilgili Uygulamalar	94
2.2.1.4. Aşırma ve Çocuğun Cinsiyetinin Belirlenmesi	95
2.2.1.5. Hamile Kadının Yapmaması Gerekenler	96
2.2.1.6. Hamile Kadının Yapması Gerekenler	97
2.2.2. Doğum Sırasında Yapılan Uygulamalar	97
2.2.3. Doğum Sonrasında Yapılan Uygulamalar	99
2.2.3.1. İlk Beslenme-Yıkama-Tuzlama	99
2.2.3.2. Lohusalık.....	100
2.2.3.3. Kırk Basması/Kırlama.....	101
2.2.3.4. Doğum ve Çocukla İlgili Diğer Uygulamalar.....	102
2.3. İNEBOLU'DA DERLENEN DİĞER İNANIŞLAR	105
2.4. İNEBOLU HALK HEKİMLİĞİNDE KULLANILAN MALZEMELERİN HASTALIKLARA GÖRE TASNİFİ	116
2.4.1. Kullanıldıkları Hastalıklara Göre Bitkisel Malzemelerin Tasnifi	116
2.4.2. Kullanıldıkları Hastalıklara Göre Hayvansal Malzemelerin Tasnifi	119
2.4.3. Kullanıldıkları Hastalıklara Göre Madensel Malzemelerin Tasnifi.....	120
SONUÇ.....	123
KAYNAKÇA	125
SÖZLÜ KAYNAKLAR.....	128
SÖZLÜK.....	130
EKLER.....	137
ÖZ GEÇMİŞ.....	156

ÖZET

Bu çalışmada İnebolu ilçesine ait halk hekimliği uygulamaları araştırılmıştır. İlçe halkının hastalıklara karşı aklî ve bâtil uygulamalarını içeren çalışmamız giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş kısmında çalışma alanı ile ilgili problem, amaç, yöntem, kapsam ve sınırlılıklara yer verilmiş, ayrıca İnebolu'nun tarihî, coğrafi, fizikî, idarî, sosyo-ekonomik ve turistik yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde halk hekimliği ile ilgili genel kavramların ve halk hekimliğinin tarihçesi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde halk hekimliği kavramı, halk hekimliğinin tarihçesi, halk hekimliğinin kaynakları ve halk hekimliği ile ilişkili diğer kavramlar ele alınmış ve Türkiye'de halk hekimliği üzerine yapılmış çalışmalar tespit edilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde, İnebolu halk hekimliği uygulamaları üzerinde durulmuştur. Hastalıklar başlığı altında ağrı-ateş, arı-böcek-yılan sokması ve köpek ısırığı, beyin ve omurilik ile ilgili hastalıklar, böbrek ve idrar yolu hastalıkları, cilt hastalıkları, göz hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, ortopedik hastalıklar, psikolojik hastalıklar, sindirim sistemi hastalıkları, solunum sistemi ve diğer hastalıklar başlıkları altında bölümlere ayrılarak kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Bu bölümde doğum ile ilgili yapılan halk hekimliği uygulamalarına da değinilmiştir. Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak bölgedeki pratikler tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda tespit edilen uygulamalarda eski Türk kültürünün ve İslâmiyet'in etkisinin olduğu görülmüştür.

Tezin sonunda kaynak kişilerin listesine, kaynakçaya, sözlüğe ve İnebolu'da çektiğimiz fotoğrafların yer aldığı ekler kısmına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnebolu, halk kültürü, halk hekimliği, hastalık, doğum.

ABSTRACT

In this study, practices of folk medicine belong to Inebolu province have been examined. The study consists of the introduction and two main chapters about those people's superstitious and logical practices against diseases.

Introduction part contains the problem, aim, method, scope and limitations related to the study field. This section introduced some data about historical, geographical, physical, governmental, socio-economical and touristic patterns about Inebolu.

Chapter one emphasised on folk medicine and general terms related to it. Moreover, it considered the concept of folk medicine with its past and the sources with other related thoughts. This chapter also determined the studies on folk medicine in Turkey.

Chapter two discoursed the practices of folk medicine and examined the illnesses under the subtitles of pain-fever, bee/insect/snake sting, dog bite, diseases related with brain and spinal cord, kidney and urine illnesses, dermatologic disorders, eye diseases, cardiovascular diseases, orthopaedic diseases, psychological disorders, digestive system diseases, respiratory system and other diseases. This chapter also discoursed the practices of folk medicine related to birth and described the exercises about prenatal, intranatal and postnatal periods in Inebolu region. Consequently, we determined the fact that Turkish culture and Islam have effects on those folk practices.

At the end of the thesis, we have added the list of source peoples, references, vocabulary and photographs we took in Inebolu.

Key Words: Inebolu, folk culture, folk medicine, disease, birth.

GİRİŞ

İnebolu halk hekimliğine ait adet, uygulama ve inanmalar tezimizin temel problemini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bölgedeki doğum adetleri de halk hekimliği açısından derlenmiştir. Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmeler nedeniyle bu uygulamalar azalmış, hatta bazıları unutulmuştur; ancak doktora başvurulmaya gerek duyulmayan basit hastalıklarda, hastanelerin bulunmadığı veya doktorun çok uzakta olduğu yerleşim yerlerinde, tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanıldığında insanlar halk hekimliği tedavi yöntemlerine yönelerek bu yöntemlerin unutulmamasını, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamışlardır.

Çalışmamızda zengin halk kültürüne sahip olan İnebolu'nun halk hekimliği ile ilgili âdetlerini, uygulamalarını ve inanmalarını derleyerek incelemeyi amaçladık. Bu sayede tezimizin, halk hekimliğine ait bazen aklî bazen de bâtil olan bu uygulamaların korunmasında, unutulmamasında ve geleceğe taşınmasında faydalı olacağına inanıyoruz.

İncelediğimiz kadarıyla İnebolu'da daha önce böyle bir çalışma yapılmamıştır. Bu açıdan tezimiz ilçedeki halk hekimliği uygulamalarını derleyip tasnifleyen ilk çalışma olması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırma alanımız İnebolu ilçe merkezi, mahalleleri ve bazı köyleri ile sınırlıdır. Bu sınırlama çerçevesinde bölgedeki önemli kaynak kişilerden halk hekimliğine ait uygulama yöntemleri tespit edilmiş ve derlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada alan araştırması, gözlem, görüşme ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanılmıştır. Halk hekimliği ile ilgili genel kavramlar ve tarihçesi konusunda yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Konuyla ilgili kitaplardan, süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK dokümantasyon Ulusal Tez Merkezinden faydalanılmıştır.

Çalışmaya bu adetleri uygulamayı hâlâ sürdüren ilçedeki yaşlı kişilerle değişik yaş gruplarına ve eğitim düzeyine mensup kişiler kaynaklık etmiştir. Söz konusu kişiler, bu

uygulamaları tecrübe etmişlerdir ve bu adetlerin günümüzde de aktif olarak sürdürülmesini savunmaktadırlar. Görüşmelerden önce kaynak kişilere sorulacak sorular hazırlanmıştır. Sözlü kaynaklarla görüşmeler, sohbet havası içinde, köydeki kadınların bir araya geldikleri günlerde yapılmıştır. Özellikle görüşme günleri olarak bayram günleri seçilmiştir. Aynı zamanda görüşülen bazı kişilere not defteri verilerek akıllarına sonradan gelen adet, uygulama ve inanışları bir sene boyunca yazmaları istenmiştir. Yazdıkları bu uygulamalardan uygun olanlar da derlemede yer verilmiştir. Görüşmelerde derlenen inanış ve uygulamalar, kaynak kişilerin izni alınarak ana metne olduğu gibi aktarılmıştır.

Araştırma alanımız olan İnebolu, Türkiye’de Kastamonu iline bağlı bir ilçe, geleneksel yerli mimarinin birçok örneğine sahip bir Karadeniz liman şehridir.

İnebolu’nun tarihi ile ilgili edinilen bilgiler göre: “İnebolu çevresindeki yerleşmelerin ne zaman başladığı tam olarak bilinemese de ilçenin Lidyalılar döneminde Sinop’a bağlı olarak kurulduğu tahmin edilmektedir. İlk olarak “her yere hâkim bir kale” anlamına gelen Abunoteichos adını alan bölge Lidya Krallığı’nın yıkılmasından sonra Pers Krallığı’nın, daha sonra Roma İmparatorluğu’nun egemenliğinde kalmıştır. II. yüzyılda Roma İmparatorluğu hükümdarı Marcus Aurelius döneminde İyonya kenti anlamındaki “İonopolis” adı verilmiştir. Şehrin adı Selçuklular döneminde “İnebolu” adını almıştır.” (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

“1071 Malazgirt Savaşı’ndan sonra Anadolu’ya akın eden Türk Selçuklu Beylerinden Emir Karatekin, 1084-1085 yıllarında bölgeyi Türk topraklarına katmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkılmasından sonra Candaroğulları Beyliği’nin sınırları içinde kalan ilçe, 1383’te, 1. Murat zamanında Osmanlı Devleti’ne katılmıştır. 1402 Ankara Savaşı’ndan sonra İsfendiyaroğulları Beyliği’nin bir parçası olan bölge, daha sonra yeniden Osmanlı Devleti’ne katılmıştır. Osmanlı Devleti’nde yönetsel anlamda yapılan düzenlemelerle 1800’lü yılların sonunda İnebolu, ilçeye dönüştürülmüştür. 1880 ve 1885’te iki büyük yangın geçiren kentin çarşısı tamamen yanmıştır. Devrin padişahı II. Abdülhamit zamanında Kastamonu Valisi olan Abdurrahman Paşa tarafından yapılan planla kent mimarisi yeniden düzenlenmiştir.” (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Dönemin önemli bir ticaret merkezi olan İnebolu ve İnebolu Limanı Kurtuluş Savaşı’nda stratejik olarak önemli bir rol oynamıştır. Kurtuluş Savaşı’na katılmak için

Ankara'ya gitmek isteyenlerin bir bölümü teknelerle İnebolu İskeleyi'ne geliyor ve buradan Anadolu'ya geçiyordu. Bunu fark eden Yunanlar Karadeniz'deki donanmalarıyla iskeleyi denetlemeye başladı. Bundan sonuç alamayan Yunan savaş gemilerinden Panter ve Kılış adlı iki Yunan zırhlısı 9 Haziran 1921'de İnebolu Limanı'na geldi. Şehrin ileri gelenlerine ultiatom vererek cephan ve silahları iki saat içinde teslim etmelerini bildirdi. Savaş gemilerinin İnebolu'ya doğru hareket ettiğı haberi zırhlılardan önce İnebolu'ya ulaşmış, cephanelerin bombalardan zarar görmemesi için iç kısımda kalan İkiçay Mevkii'ne, tepenin zırhlıların top atışlarının ulaşamayacağı tepenin arkasındaki yerlere taşınmaya başlanmıştı. Cephanelerin teslim edilmemesi üzerine savaş gemileri İnebolu'yu bombalamış, ama Yunanlar Kurtuluş Savaşı'nın gereksinimi olan insan ve cephanenin Anadolu'ya giriş yeri olan bu iskeledeki etkinliğı önleyememiştir (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

Araştırma alanının coğrafi yapısına bakıldığında İnebolu, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz bölümünde yer almaktadır. Kuzeyden Karadeniz'le çevrili olan ilçe, doğuda Abana ve Bozkurt, batıda Cide, güneyde Devrekâni, Küre ve Azdavay ilçelerine komşudur. Bölge genel olarak Karadeniz iklimine sahiptir. Kışları, ılık ve yağışlıdır. Yazları ise sıcak, fakat kurak değildir. Nispi nem seviyesi her mevsim yüksek olan ılıman bir iklime sahiptir (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İlçenin idari yapısına bakıldığında: “İnebolu ilçesi mülki alanı, merkezi 9,5 km² dir. Toplamda ise 395 km² dir. İlçenin 34 km kıyı şeridi bulunmaktadır. İlçe mülki hudutları içerisinde 1 belediye teşkilatı, 81 köy ve 138 bağı mahalle bulunmaktadır. İlçe Merkez Belediyesi 10 mahalleden (Aşağı Hatıpbacı, Avara, Boyran, Camikebir, Cünürye, Karaca, Karadeniz, Kızılkara, Yenimahalle, Yukarı Hatıpbacı) oluşmaktadır.” (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İlçenin genel nüfusu 22.717'dir. Bu nüfusun yerleşim birimlerine göre dağılımı ise İnebolu merkez nüfusu 9.816, köylerinin nüfusu 12.901'dir (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İnebolu'nun sosyo- ekonomik yapısı açısından ilçe halkının geçim kaynağı balıkçılık, tarım ve ticarettir. Özellikle balıkçılık açısından İnebolu'da tutulan hamsi ve diğer balıklar tüm Türkiye'ye gönderilmektedir. Ticarî açıdan ise İnebolu limanı her türlü yolcu giriş çıkışına açık olup ithalat ve ihracat yapılabilmektedir. Limandan ahşap doğrama, yonga levha, ağaç parke, bakırlı prit, sigara kâğıdı, kristal şeker, gübre vb.

ürünlerin ihracı ve ithalatı yapılmaktadır. Yılda turizm amaçlı yat ve gezi teknesinin uğradığı ve konakladığı liman sahasında bir ahşap tekne-yat yapım tersanesi ve balıkçı barınağı bulunmaktadır (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

Turistik yapısına hakkında edinilen bilgilere göre: “İnebolu, son yıllarda ilgi çekmeye başlayan turistik yerlerdendir. Denizin yanında özellikle doğal güzelliği, yemyeşil tepeleri hayranlık uyandırmaktadır. Mevcut iki plajın yanı sıra Cide ve Abana yolları güzergâhındaki birçok koydan plaj olarak yararlanılmaktadır. Halkın ve İnebolu’ya gelenlerin büyük çoğunluğu Boyranaltı sahilinde denize girmektedir. 9 Haziran, İnebolu’da Şeref ve Kahramanlık Günü, 1 Temmuz günü ise Denizcilik ve Kabotaj Bayramı olarak kutlanmaktadır. Her yıl temmuz ayının üçüncü haftasında İnebolu Heyamola Uluslararası Deniz Şenlikleri Kültür ve Sanat Festivali gerçekleştirilmektedir.” (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İnebolu’da, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nca koruma altına alınan üç yüz elli ev vardır. Kültür Bakanlığı, Kastamonu Valiliği ve Ankara Mimarlar Odası’nın İnebolu Evlerini Yaşatma Projesi (INEYAP) çerçevesinde yürüttüğü çalışmalar ile İnebolu; tarihi dokuyu koruyarak doğa ile uyumlu kent örneğinin nadir temsilcilerinden biri olarak tanıtılmaktadır (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İnebolu, Karadeniz bölgesinin geleneksel kentsel biçimlenişini yansıtan tipik bir yerleşmedir. Yerleşim merkezinden yamaçlara doğru gidildikçe, Karadeniz’in kıyı şeridinde yer alan yerleşmelerin dağınık ve yeşille bütünleşen yapısına varılır. Yamaçlarda yapılar yeşille iç içe, doğaya uygun ve birbirinden uzakta yapılmışlar, böylece doğa ile tam bir bütünlük oluşturmuşlardır. Kent merkezinde 1885 yangınından, sonra ızgara planlı çarşı ve bunun hemen çevresinde başlayıp topografyaya göre biçimlenen eski yapılar kenti oluşturur (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İnebolu’nun tarihî evleri ile ilgili edinilen bilgiler göre: “İnebolu evleri genelde üç katlı bahçeli yapılardır. Bahçelerde erik, fındık, dut, elma, ceviz gibi meyve ağaçları bulunur. Hemen hemen her bahçede su kuyusu vardır.”

İnebolu evlerinin üst katları ahşap malzemeden, zemin katları ve yapı temeli ise taştan yapılmıştır, böylece rutubetin önlenmesi amaçlanmıştır. Üst katlar, ahşap çatı arası kerpiç veya tuğla dolgu, bazen ahşap dolgudur. Özellikle çarşı içinde yer yer tamamıyla taş yapılara da rastlanır. (Çatıda taş kullanılmasının sebebi son derece sert Karadeniz poyraz

rüzgârlarında çatının dayanıklı olmasıdır.) Yapılar beşik kırma çatılı olup bölgede bolca bulunan “Marla”, çatı örtüsü olarak kullanılmaktadır. Marla taşı ise ince, düz yapısı ve ısı yalıtımı özelliğinden dolayı tercih edilmektedir. Çok az örnekte alaturka kiremit kullanılmış olup onarım geçirmiş olanlarda ise Marsilya ve alaturka kiremit kullanılmıştır (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

Evlerin cepheleri yatayına ahşap kaplamalı, çoğu zaman aşı boyalı, bazen de bağdadi sıvalıdır. Üst katlarda konsollarla desteklenen cumbalar, çıkmalarla hareketlendirilmiştir. Bu çıkma veya cumbalar, çatıda genellikle üçgen alınlıkla son bulmaktadır. Yapılarda hemen hemen her katta sofadan dağılan odalar, mutfak ve banyo olarak kullanılan dolaplar vardır. Genelde evler bir orta sofanın iki yanında dizilmiş odalardan oluşan iç sofalı plan tipindedir. Merdivenler çoğunlukla oda içinde olup katlar arası düşey dolaşımı sağlarlar ve ahşaptır. Merdiven boşluğunda nişler bulunmaktadır. Döşemeler de ahşap olup tavanların bazıları ahşap süslemelidir. Odaların çoğunda yaşmaklı, malakari ocak ve dolaplar bulunmaktadır. Ocakların duvarlar içindeki nişleri tuğla, bazen de kerpiç ile örtülüdür. Ocakların odalara bakan yüzleri alçı ile yapılmış olup davlumbazları yarım piramit veya yarım kubbe biçimindedir. Ocakların iki yanında da ahşap dolaplar vardır. Bunlar “Gusulhane” veya “Terece” dir. Bodrum kat soğuktan korunmak ve rutubeti önlemek amacıyla taştan yapılır. İnebolu merkezinde bu bodrum katları iş yeri veya kiler, kırsalda ise ahır olarak kullanılır. Her kat yüksek tavanlı, bol pencereli ve bağımsız bir daire şeklinde ana salona açılan odalar şeklinde tasarlanmıştır. Kat girişleri ana kapı girişinden veya dışarıdan merdivenle ayrılır. Bunun amacı ise aile genişledikçe bağımsız olarak evin rahat bir şekilde kullanılabilmesidir. Her katta tuvalet ve banyo bulunmaktadır (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

Bu tarihî evler Kültür Bakanlığı, Kastamonu Valiliği ve Ankara Mimarlar Odası'nın İnebolu Evlerini Yaşatma Projesi (INEYAP) çerçevesinde koruma altına alınmıştır. Birçok evin de restorasyonu yapılmaktadır (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

Denizcilik tarihinde, İnebolu denizcilerinin ayrı bir yeri vardır. “Türk İstiklâl mücadelesi sırasında; işgal ordularının el koyduğu Osmanlı silah ve cephanesi İstanbul'dan bin bir güçlkle tekne ve takalarla İnebolu'ya getirilmiş, kayıklarla sahile boşaltılmış, bu kutsal emanetler yaşlı, genç, çocuk, kadın demeden omuzlarda ve kağnılarla İnebolu- Küre –Seydiler –Kastamonu yolu ile bağımsızlık savaşı veren Kuva-yi Millîye'ye ulaştırılmaya

çalışılmıştır. İnebolu halkının bu gönüllü hizmet; 3 yıl müddetince durmaksızın devam etmiş, bu hizmete karşılık ne kayıkçılar ne de taşıyanlar para istemiştir. Yiğit İnebolu'nun kahraman kayıkçılarının savaşta göstermiş olduğu bu takdire değer mücadele ve vatan için yapılan unutulmaz hizmetleri göz ardı edilmemiş, TBMM tarafından 11 Şubat 1924 tarihinde yapılan 99. oturumunda 66 numaralı kanunla İnebolu Mavnacılar Loncası'na, "Beyaz Şeritli İstiklâl Madalyası ve Beratı" taltif edilmiştir. İnebolu Mavnacılar Loncası'na verilen bu beyaz şeritli altın madalya ve berat, kayıkçıların şahsında tüm İnebolu halkına verilmiş bir madalyadır." (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İnebolu denizcilerine ait bir heyamola oyunu vardır. Heyamola sözünde Allah'ın adı ile işe koyulma, inanış, güç birliği, liderlik vasfı, özlem, birleşme, dayanışma, bir bayrak altında toplanma, devlet saygınlığı, Türk denizciliğinin vasıflarını kendine toplama ve tabiat şartlarına göğüs gererek başarıya ulaşma hedefi vardır. Heyamola oyununun sözleri şu şekildedir:

"Bismillahla başlayalım (Reis)

Helesa Yessa... (Söylenirken üst sıra çöküp kalkar)

Biz bu işi işleyelim (Reis)

Helesa Yessa... (Söylenirken üst sıra çöküp kalkar)

Bu yıl burada kışlayalım (Reis)

Helesa Yessa, Heyemola yessa yessa (Ekip Söylerken bütün kule döner)

Mola Heyyamo... (Reis) (Bu kısım 3 kez tekrarlanır)

Bir gemim var boyu uzun (Reis)

Helesa Yessa... (Ekip)

Gider yazın, gelir yüzün (Reis)

Helesa Yessa... (Ekip)

Bu sefere yoktur sözüm (Reis)

Helesa Yessa, Heyemola yessa, yessa (Ekip)

Mola Heyyamo... (Reis) (Bu kısım 3 kez tekrarlanır)

Bir gemim var boyda bosta (Reis)

Helesa Yessa... (Ekip)

Dip ambara koydum posta (Reis)

Helesa Yessa... (Ekip)

Selam söylen eşe dostu (Reis)

Helesa Yessa, Heyemola yessa, yessa (Ekip)

Mola Heyyamo... (Reis) (Bu kısım 3 kez tekrarlanır)

Bir gemim var gayba bağlar (Reis)

Helesa Yessa... (Ekip)

Gaybadan göründü dağlar (Reis)

Helesa Yessa... (Ekip)

Yâri gördüm gönlüm ağlar (Reis)

Helesa Yessa, Heyemola yessa, yessa (Ekip)

Mola Heyyamo... (Reis)

Yamo Heyyamo, Yamo Heyyamo

(Grupça söylerken dönmeye devam edilir. Dönüş devam ederken reis ve ekip birlikte söylerler.)

Sarayburnu'ndan geçerken;

Helesa Yessa...

Al yeşil sancak çekerken

(Bu sırada reis elindeki flamanın yayını fırlatır, bayrak üst kuleyi geçer ve kulenin ortasından dalgalandırılır.)

Helesa Yessa...

(Devam eder, dururlar, sonra sağa doğru dönerler.)

Yar doldurur biz içerken

Helesa Yessa, Heyamola yessa yessa...

(Döner söyler ve durur.)

Mola... Heyyamo (Reis)

(Bu kısım reis ve grup tarafından 3 kez söylenir, sonra üst daire sabit dururken alt daire dizleri üzerinde çöküp kalkar.)

Helessa Sallim Yessa...

Helessa Sallim Yessa...

Helessa Sallim Yessa, yessa, yessa (denir.)” (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

İnebolu’ya özgü yemekler ise şunlardır:

- Kızılıcık Tarhanası Çorbası: Olgun kızılıcıkların unla yoğrulup kurutulmasıyla hazırlanır.
- İnebolu Pidesi (Pazar Pidesi)
- İnebolu Kestanesi
- Sabah güveci
- Kulak makarnası (Kulak makarnası içine et konularak katlanmış yufkanın haşlanmasıyla yapılır.)
- Haluşka (Kulaklı makarna ile aynıdır)
- Bulgurlu Pazı Çorbası
- Mangır Çorbası
- Fasulyeli Erişte
- Pıs
- Kaşık Helvası
- Zarbana (Özlüce) Baklavası
- Paklalı Makarna
- Cevizli Manti
- Hamullu Ekmek (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016)

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR, MODERN TIP’LA FARKI VE TARİHÇE

Halk hekimliği kavramını açıklamaya başlamadan önce ilk olarak hastalık terimi üzerinde durulması gerekir.

Hastalık, organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla sağlığın bozulması durumu, rahatsızlık, çor, dert, sayrılık, illet, maraz, maraza, esenlik karşıtıdır (TDK, 2017). Hastalıklar insanın biyolojisi ile ilgili olduğu kadar değerleri, dünya görüşü, çevresi, ilişkileri ve teknolojiyle de ilgilidir (Bayat, 2016: 26). Halk hekimliğinde “hastalık” deyimini, insanın sağlık durumundaki bozuklukların yanı sıra kısırlıktan nazar değmesi gibi insanlardan gelebilecek kötü etkilere ve cin, peri gibi gerçek dışı varlıkların neden olabilecekleri türlü sakatlıklara kadar pek çok kavramı kapsar (Asil, 1989: 33). Bu bakımdan hastalık anlayışı toplumun kültürü ile yakından ilgilidir. Kültür; toplumun bir üyesi olarak birey tarafından kazanılmış bilgi, inanç, sanat, kanun, ahlak, gelenek ve diğer kabiliyet ve alışkanlıkları içine alan bir bütündür. Toplumun hastalık hakkındaki değer oryantasyonu, tutum ve inançları kültürün karakterini yansıtır. Her toplumun kültürü, sosyal organizasyonu, sağlık ve hastalık problemini kendi değerler sistemine göre geliştirir. Hastalık kültür kalıplarına göre anlam kazanır (Türkdoğan, 1991:4-5).

1.1. HALK HEKİMLİĞİ KAVRAMI

“Halk tıbbı”, “geleneksel hekimlik”, “geleneksel tıp”, “tıbbî folklor”, “folklorik tıp”, “ev tedavisi”, “alternatif tıp”, “tamamlayıcı tıp”, “yerel tıp”, “halk tababeti”, “halk sağaltmacılığı” gibi pek çok isimle adlandırılan halk hekimliği, halk biliminin önemli dallarından biridir. Halk hekimliğinin amacı hem insanları hastalıklardan korumak hem de hasta insanları tedavi etmektir.

Boratav'a göre "halk hekimliği", halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüdür. (Boratav,1994: 122). Halk hekimliği ile ilgili yapılan çalışmalarda, pek çok tanımlar yapılmıştır. Bunların bazılarına yer vereceğiz.

"Halk hekimliği, uluslararası yazınlarda "*folk medicine*" olarak bilinirken Türkçe yazınlarda "*geleneksel tıp*" ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Halk Hekimliği; hastalık ve sağlık hakkındaki inanç, tutum ve davranışlar şeklinde tanımlanabildiği gibi bazı antropologlar tarafından da "ev tedavisi" olarak ifade edilmektedir." (Türkdoğan, 1991, Aktaran: Şar, 2005:132).

"Folklorumuzun önemli bir bölümünü oluşturan halk hekimliği, insanlığın tarihi kadar eskidir. Hayvanların içgüdülerıyla yaptıklarını gözleyen insanoğlu daha sonra bunları üzerlerinde uygulayarak kendi kendilerinin doktoru olmuşlardır." (Şar, 1989:222).

"Divanü Lügat'it Türk'te halk hekimliği karşılığı olarak iki kelime görmekteyiz. Bunlardan biri ilaç anlamına gelen "em", diğeri de eczacı anlamına gelen "emçi" kelimeleridir. Günümüzde, Türk kültürünün yaşadığı birçok bölgede halk hekimliği ve eczane kavramlarının karşılığı olarak "em" ve "emhane" kelimeleri kullanılmaktadır. Aynı zamanda Kutadgu Bilig'de de ilaç yerine em, hekim yerine de emçi kelimeleri kullanılmaktadır." (Alptekin,2011: 91).

Kökü tarih öncesi devirlere dayanan halk hekimliği, ilmi tababete mal olan bilgilerinden hariç kalan amprik usülleri bugüne kadar üzerinde hiçbir değiştirme yapmayarak devam ettirmiştir ki buna biz tıbbi folklor diyoruz (Ünver,1953: 8).

"Bilimsel anlamda "Halk Hekimliği" bireyin toplum içinde her türlü çevresel ve bireysel etmenlerle bozulan sağlığını tedavi etmek, dolayısıyla da toplumun sağlığını korumakla yükümlü bir hizmettir. "Halk Hekimliği" tanımı; hekim olsun olmasın, yeteneğe ve tedavi istemine sahip kişinin, gelenek ve göreneklere dayalı, örf ve âdetlerle alışılmış, gözlemlerle kazanılmış deneyimlere dayanarak tedaviye yönelik yaptığı, şifa amaçlı çeşitli eylemlerdir." (Özer, 1989:203-204).

“Halk hekimliği, çok eski çağlardan günümüze kadar ulaşan ve zaman içerisinde gelişerek günümüzde de varlığını sürdüren, halkın kendi olanaklarıyla hastalıklara karşı geliştirdiği sağaltma pratikleridir.” (Dağı, 2013: 118).

Çeşitli sebeplerden kaynaklanan hastalıklara asırlardan beri çareler aranmıştır. Bu arayış sırasında kullanılan yöntem, gözlem ve uygulamalar ile bunların sosyo-kültürel ve ekonomik bağlamı, halk hekimliği adı verilen kültürel yapıyı meydana getirmiştir. Bugün modern tıp çalışmalarını, eskiye göre kısa bir zaman içerisinde, deney ve gözlemle bir sonuca ulaştırırken halk tıbbı binlerce yıl süren bir zaman diliminde deney ve tecrübelerin verdiği birikimle sonuca ulaşmaktadır. Sürecin bu kadar uzun olmasının sebepleri arasında teknolojik gerilik, bilgi dağınlıklığı ve disiplin haline gelmeme durumları sayılabilir. O halde halk tıbbının maddi yetersizlik ortamından beslenerek ortaya çıkmış bir kültürel yapı olduğu söylenebilir. Bu tanıma ek olarak denilebilir ki tıbbın gelişmediği çağlarda ve yerlerde, fiziksel ve metafiziksel sebeplerden kaynaklanan, insanların ya kendi çabalarıyla ya da başkalarının yardımıyla (bu bir insan olabilir, ruhani bir varlık olabilir ya da ruhani bir olay da olabilir) hastalıkları tedavi etmek için yaptıkları dini, sihri, gerçekçi yöntem ve uygulamaların tümüne birden halk hekimliği denir (Ülger, 2012: 14-15).

Halk hekimliğinin amacı, kullandığı maddi ve manevi araçlar yardımıyla, halkın sağlığını korumak ve hasta kimseleri sağlıklarına kavuşturmadır (Acıpayamlı, 1989:5).

Acıpayamlı, Türkiye halk hekimliği ile ilgili 6 sağaltma türü saptamıştır:

- 1) Irvasa yoluyla yapılan sağaltmalar: Doğrudan doğruya vücutla ilgili olmayan, hastayı etkileme amacı güden, daha doğrusu, psikik nitelikteki sağaltmalar.
- 2) Parpılama yoluyla yapılan sağaltmalar: Hastaların vücutlarını çizerek, delerek, dağlayarak, keserek ya da vücutlarına değnekle vurarak yapılan sağaltmalar.
- 3) Dinsel yolla yapılan sağaltmalar. Bu tür sağaltmalar dinsel yöntem, araç ve madde kullanılarak yapılan sağaltmalar.
- 4) Bitki kökenli em’lerle yapılan sağaltmalar: Bitkinin kökü, gövdesi, kabuğu, yaprağı, meyvası, çiçeği ya da tohumu olduğu ya da bir takım işlemlerden geçirildikten sonra hastalara em olarak verme yoluyla yapılan sağaltmalar.
- 5) Hayvan kökenli em’lerle yapılan sağaltmalar: Öd, eş, göbek bağı, kurt tüyü, koyun tüyü, iç yağı, bal, deve eti, köpek eti, yarası kanı, tavus kuşu tüyü ve daha bazı

hayvansal ürünler, oldukları gibi ya da bir takım işlemlerden geçirildikten sonra, hastaya em olarak verme yoluyla yapılan sağaltmalar.

- 6) Maden kökenli em'lerle yapılan sağaltmalar: Cıva, gümüş, altın, bakır, su, maden suyu, taş ve daha birkaç madensel maddeler, olduğu gibi ya da bir takım işlemlerden geçirildikten sonra, hastalara em olarak verme yoluyla yapılan sağaltmalar (Acıpayamlı, 1989: 2-5).

1.2. HALK HEKİMLİĞİ İLE MODERN TIP ARASINDAKİ FARK

Halk tıbbı bağlı bulunduğu kültürün bir parçasıdır; halka ait iyileştirme pratikleri, nesilden nesle aktararak oluşmuş, biriktirilmiş bilgilerin ürünüdür. Alışkanlıklar, deneyimler ve pratikler nedeniyle geleneksel bilgiye dayanır ve toplumdaki herkes az ya da çok bu bilgilere sahiptir. Bu alanda hastalık tedavisi amacıyla kullanılan ürünlerin hemen hepsi toplumsal tecrübe yoluyla edinilir. Halk tıbbında hastalığın nedeni ve algılanışı ile modern tıptaki tedavi, algılanış ve yöntemler birbirinden farklıdır (Kaplan, 2011: 151).

“Tıp tarihi ile ilgili yapılan çalışmalarda halk hekimliğinin, modern tıbbın temelini oluşturan etkenlerden biri olduğu görülüyor. Bu yüzden modern tıbbı halk hekimliğinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Halk inanmaları ve halk içinde kullanılan ilaçlar, tedavi yöntemleri, tıp mesleğinin folklorunu oluşturmaktadır.” (Baysal: 2012: 20).

Kaplan’a göre: “Modern tıp, sebep-sonuç ilişkisine bağlı nedensellik bağı içinde kesin/bilimsel bilgiyi gerektirirken, halk tıbbında mantıksal/bilimsel bağ yerine inançlar ve yaşantıya, tecrübeye bağlı bilgi ve uygulamalar rol oynamaktadır. Halk tıbbı ve modern tıp karşılaştırmalarının yapıldığı çalışmalarda teşhis ve tedavi yöntemleri genel olarak din/büyü ve bilim/rasyonalizm ikileminde tartışılmıştır. Batı tıbbı ile Batı dışı toplumlardaki iyileştirme pratikleri, farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Batı tıbbı bilimsel/modern tıp iken, Batı dışı toplumlarda tıp “*ethno-medicine*” kavramıyla adlandırılan yerel/halk tıbbı ya da geleneksel tıp olarak anılmıştır. Halk tıbbında şifa, hastanın yalnız bedenini değil ruhunu da iyileştirmeye dayanmaktadır. Sağlığı bir bütün olarak düşünerek “bedenin iyileşmesini öncelikle ruhun iyileşmesine bağlayan” anlayış, aynı zamanda teşhisten tedaviye uzanan sürecin bütününe yansımaktadır. Halk tıbbının kökenlerini oluşturan bu bakış açısı, “ruh-beden sağlığı” bütünlüğünde kendisini ifade

etmektedir. Modern tıptaki bilimsel gelişmelere rağmen halk tıbbı alanına giren pratiklerin günümüzde varlığını korumasında önemli etkenlerden biri kökendeki bu anlayış farklılığıdır (Kaplan, 2011: 151).

1.3. HALK HEKİMLİĞİNİN TARİHÇESİ

Hastalıklardan korunma, hastalıkların iyileştirilmesinde geçmişte ve sık tekrar eden olaylar ve bunların sonucunda kazanılan tecrübeler, dinsel-büyüsel yorumlamalar ve bunların birikimli olarak kuşaktan kuşağa aktarılmaları, folklorik tıbbın doğuş ve süregelmesi nedenlerindendir (Üçer, 1989:253)

Halk hekimliğinin ortaya çıkışının ve devam etmesinin tarihi, geleneksel, dinsel, ekonomik ve sosyal olmak üzere birçok sebebi olabilir. Tarihe baktığımızda hastalık kavramı da tedavi kavramı da insanlık kadar eskidir. Bu hastalıkları tedavi eden halk hekimleri ise hekimliğin başlangıcında yer almaktadır. Tıp tarihi bilgilerine göre modern tıbbın çıkış noktası halk tıbbına dayanmaktadır. Halk tıbbının en gelişmiş halini bugün “modern tıp” olarak adlandırırsak halk tıbbını da “tıbbın folkloru” olarak adlandırabiliriz (Ülger, 2012: 16).

Tarihin ilk topluluklarından bu yana doğayı tam çözemeyen insanlar, daha sonra onun her türlü iyiliği ve kötülüğü yapabileceklerini düşünmüş, doğayla iyi geçinmenin yollarını aramıştır. Dilekleri yerine gelince şükretmek amacıyla adaklar adanmışlar, çeşitli büyüsel ve törensel işlemler uygulamışlardır (Artun, 2000: 52).

Bayat’a göre: “Geleneksel tıp, ilk insanın tabiat hadiseleri karşısında takındığı tutumlardan doğmuştur. Burada büyü önemli rol oynamıştır. İlkel toplumlarda, evrenin ezeli ahenginin bozulması kötü güçlere bağlanmış, hastalıkların tabiatüstü güçler tarafından ceza olarak verildiğine inanılmıştır. Bu sebeple, hastalıkları ortadan kaldırmak için dinsel ve büyüsel metotlara başvurulmuştur. Kötü güçler insana musallat olduğunda devreye giren rahip-hekimler, büyücüler, şamanlar tabiatüstü güçlerle temasa geçmişlerdir. Hastalıklardan korunmak için çareler düşünülmüş, bu suretle halk tıbbının temelleri atılmıştır. Hastalıklar büyüsel işlemlerle iyileştirilmeye çalışılırken, tedaviyi destekleyecek ampirik metotlar da kullanılmıştır.” (Bayat, 2016: 84).

Gözlem ve deneme yoluyla elde edilen bilgiler, yüzyıllarca birikerek kültür vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış ve tıp biliminin temelini oluşturmuştur. Savaşta, avda sakatlanmalar ve yaralanmalar, hayvanların hastalanmaları, doğum olayları insan nesline sürekli yeni bilgiler kazandırmış; sonuç olarak iyi gözlemci ve yetenekli “iyi ediciler” toplum içinde ortaya çıkmıştır. Biraz deneyim, gözlem, sihir, büyü karıştırılarak elde edilen başarı toplum içinde dünyanın en eski uzmanlık kollarından olan yeni bir sınıfı oluşturmuştur. Bunlara büyücü, şaman, ocaklı, hekim gibi pek çok ad verilmiştir (Serdaroğlu, 1996: 3).

Sağlığın, ruhlarla dolu olan çevre ile insanın dengeli olmasıyla kaim olduğuna inanılan İslam öncesi Orta Asya Türklüğünde, hastalıkların, bu dengenin bozulmasıyla yani insan ruhunun, kötü ruhlar tarafından kaçırılması veya bedenine kötü ruhların girmesiyle ortaya çıktığı kabul edildiğinden, bu düşüncenin hâkim olduğu ortamda gözle görülebilen, maddi sebeplerle ortaya çıkan hastalıklar genellikle yörenin bitki, maden ve hayvanlarını ilaç olarak kullanan emci, otacı denilen günümüz hekiminin eşdeğeri kişiler tarafından tedavi edilirken, ruhi bozukluklar ve akıl hastalıkları gibi sebebi bilinmeyen; ancak kötü ruhların tesiri altına girmiş olduğuna inanılan kimselerin tedavilerini de kam, şaman ve İslamî devirdeki adıyla baksılar üstlenmiştir.” (Bayat, 1989: 61).

Mücadeleci ruha sahip atalarımız, savaşta ölmekten onur, evde hastalıktan ölmekten utanç duymuşlardır. Hastalandıklarında sınırlı tedavi girişimlerinde bulunmuşlardır. Mesela, Hunlarda bir kişi hastalandığında *miskotu*’yla dağlama yapılmış, taş ısıtılıp hastanın üzerine konmuş, ateş yakılıp toprak iyice ısıtıldıktan sonra hasta sıcak toprak üzerine bırakılmış, ağırlı yerin üzerindeki kan damarları çizilerek kan akıtılmış, gök, yer, dağ ve ırmak ruhlarından medet umulmuştur. Belirli hastalıklarda kullanılan düzenli ilaçlara rastlanmamıştır (Bayat, 2016: 239).

İslam öncesi Orta Asya Türk tıbbını, uygulanan tedavi metotlarına, amaçlarına ve formasyonlarına göre 2 gruba ayırmak mümkündür:

1. *Kam* (*şaman*) ve *baksı* denilen, Şamanizm’in majik tedavi yöntemlerini uygulayan büyücü-hekimlerin yürüttüğü hekimlik.

2. *Otaçı*, *tas* ve *tasagun* denilen, droglarla ve diğer tedavi yöntemleriyle yapılan, dönemin maddi tıbbi anlayışını temsil eden hekimlik (Bayat, 2016: 239).

Orta Asya Türk tıbbının İslam öncesi durumunu çok açık olarak gösteren bu ifadelerden, Türk topluluklarında sağlık işlerini kamlar/şamanlar ile otacıların/ hekimlerin müşterek yürüttükleri; kamların büyüsel işlemlerle daha ziyade ruhi problemleri tedavi etmeye çalıştıkları, otacıların ise bitki ve maden kaynaklı ilaçlar kullandıkları görülmektedir (Bayat, 2016: 240).

Günümüzde Anadolu’da görülen halk hekimleri de büyücü/şaman dediğimiz kesimin günümüze yansımış halidir; bu halk hekimleri geçmişteki şaman ve büyücülerin kalıntılarıdır (Doğan, 2011:121).

1.3.1.Şaman/Kam

Türklerin tarihine bakıldığında ilk halk hekimleri olarak şamanlar karşımıza çıkmaktadır. Şamanizm’de kötü ruhların sağlıklı bir insanın ruhunu alması yüzünden hasta olma inancı vardır. Şamanlar bu ruhlarla bağlantı kurarak insanları hastalıktan kurtarmakta ve onları iyileştirmektedir.

Şamanizm, kendinden geçme yeteneğindeki kimselerin, yani şamanların, doğüstü varlıklarla ilişkiler kurarak onların güçlerine sahip olmalarından; bunları toplum adına kullanmalarından ve bu amaçla yapılan dinsel – büyüsel pratik ve törenlerden ibarettir. Şamanizm ne kendine özgü bir din, ne de majinin bir biçimidir; her iki alanı da ilgilendiren yanları bulunan, çeşitli din ve dünya görüşlerini birleştiren bir inanç ve tekniktir (Örnek, 1988: 48).

Şamanizm, çok eski devirlerden bu yana, dünyanın çeşitli toplumlarında bazı farklılıklarla yaşayagelmıştır. İslam öncesinde bu inanç sistemini kendine özgü bir tarzda yaşayan Türk dünyasında, sağlık ve hastalığın tabiattaki iyi ve kötü ruhlar arasındaki dengeye bağlı olduğuna inanıldığından, ruhlar ile kişi arasındaki aracılığı özel yeteneğe sahip kamlar yapmıştır (Bayat,2016: 240).

Şaman dininin âyin ve törenlerini yapan, ruhlarla fâni insanlar arasında aracılık eden adama umumiyetle Türk kavimlerinde kam denir (İnan,1986: 70). Kam kelimesi Divân-ı Lugâti’t-Türk ve Kutadgu Bilig’de kâhin, hakîm karşılığında kullanılmıştır. Orta Türkçe döneminde Codex Cumanicus’ta geçen kam katun ifadesinden kadın kamların da

olduğu anlaşılmaktadır. İslami dönemde şifa verici hakîm, arif anlamında kullanılmaya devam etmiştir (Bayat,2016: 243).

Toplumda önemli bir yere sahip olan kamların görevi, ruhun yitirilmesi veya kötü ruhların (*kara körmös/kara tös/körmöz*) insan ruhunu çalmasıyla ortaya çıkan hastalıkları tedavi etmek ve ölenlerin ruhlarının öteki dünyaya gidişine eşlik etmektir. Ayrıca, büyü yapmak, yağmur yağdırmak, bitki ve hayvanlarının çoğalmasını sağlamak, fal bakmak gibi büyüsel işlemlerle de ilgilenirlerdi (Bayat,2016: 240).

Şaman, Şamanistlerin inançlarına göre, tanrılar ve ruhlarla insanlar arasında aracılık yapma kudretine malik olan kişidir. İnsan ufak tefek ruhlara, aileyi koruyan ateş ve iyi yer-su ruhlarına bizzat kendisi de kurbanlar, saçlar sunabilirse de kuvvetli, hele kötü ruhlara doğrudan doğruya başvuramaz. Kötü ruhlar insanların en büyük düşmanlarıdır. İnsanlara ve hayvan sürülerine hastalık göndermek suretiyle “tolu-toluğ” (kurban) isterler. Bunların ne istediklerini harfi harfine yerine getirmek gerektir. Fâni insanlar bunların ne istediklerini bilmezler; bunları ancak kudretini göklerden, atalarının ruhlarından alan şamanlar bilirler (İnan,1986: 75-76).

Şamanın bir doktor gibi iş görmesinin gerekçesi, hastalık nedeni olarak devlerin, cinlerin ya da kötü ruhların hastanın ruhunu alıp götürdüğü inancında yatmaktadır. Ayrıca birtakım cinlerin insanların içine girerek onları hasta ettiği inancını da belirtmek gerekir. Şaman ise, tanrılar ya da ulu ruhlar tarafından seçilmiş olması nedeniyle her zaman için iyi ve kötü cinlerle ilişkilidir (Örnek, 1988: 54).

Şaman, zararlı cinlerin etkisiyle bedeni belli bir süre için terk eden ruhu bularak onu yeniden hastanın bedenine koymaya uğraşır ya da hastalığa sebep olan cini hastadan uzaklaştırmaya çabalar; bu işleri yapmak için trans durumuna geçer ve böylece doğaüstü varlıklarla ilişkiler kurar (Örnek, 1988: 55).

Tunguzlarda şamanın kendinden geçerek hastayı sağaltması şu evreleri izlemektedir:

1. Şaman ilkin kendi koruyucu cinine başvurur. Bu cin onun içindedir.
2. Bu koruyucu cinin yardımıyla hastalığın asıl nedenini öğrendiği gibi, hastalık nedeniyle hastanın bedeninden uzaklaşan ruhun eğleştiği yeri de bulur.

3. Şaman, buyruğundaki çeşitli cinleri çağırarak hastanın kaçan ruhunu yakalar.
4. Başına topladığı cinlerin aracılığıyla hastaya sokulmuş olan cini kovalar.
5. Hastanın uzaklaşmış olan ruhunu yeniden hastanın bedenine sokar.
6. Cinlere yardımlarından dolayı teşekkür eder (Örnek, 1988: 55).

Kötü ruhların rüzgârla hastalık getirdiği düşünülürdü. Mesela, Teleütlerde doğu-batı rüzgârlarının kulak yoluyla insanı hasta ettiğine inanılır, kötü ruhu çıkarmak için kulak emilirdi. Bazı Uygur metinlerinde, gazdan meydana gelen şişkinliğin sebebi olarak yel (*alku yel igig*) gösterilmiştir. Bunun doğruluğu, *Dîvânı Lugâti't-Türk*'te yel için verilen karşılıklar arasında geçen *cin çarpması* ifadesinden ve *Kutadgu Bilig*'de yel (cin çarpması) ve perilerin sebep olduğu hastalıkların şamanlar tarafından tedavi edildiğinin belirtilmesinden anlaşılmaktadır (Bayat,2016: 241).

1.3.2. Baksı/Bahşı

İslamiyet'in Orta Asya'da Türkler arasında yayılmasından sonra eski inançların bir kısmını Müslümanlık cilâsı altında yaşatan kamlar, baksılık adı altında, İslam kültürünün yüzeysel olduğu yerlerde, yakın zamana kadar varlığını sürdürmüştür. Bu bakımdan baksı için, eski Türk Şamanizm'inin İslami devirdeki devamıdır diyebiliriz (Bayat, 1989: 62).

Uygurlar arasında Budizm'in kabulünden önce, ruhani, büyücü, falcı, hekim, cerrah anlamlarına gelen bakşı/kam kelimesinin karşılığı olup hastalıkları teşhis etmek ve kehanette bulunmak için fal bakan (kumalak salmak), müzikle ve büyüsel işlemlerle hekimlik icra eden kişilerin adıdır. Kelime Uygurlardan sonra anlam değiştirmiş, İslam ülkelerinde kurulan Türk ve Moğol devletlerinde bu dilleri bilen ve Uygur harfleriyle yazabilen kâtip; XVI. yüzyılda Timurlulardan sonra ise halk şairi, aşık anlamlarında kullanılmıştır. Kısacası baksılar Türk kamlarının İslami dönemdeki devamıdır. Bâbü'r Şâh'a göre baksılar, yakı ve kocakarı ilaçlarıyla hastalarını iyileştirmeye çalışan kişilerdi. Günümüzde de Orta Asya'nın bazı yörelerinde bu özelliklerini sürdürmektedirler. Mesela, Başkurtlarda bağucu adıyla lohusalarda ortaya çıkan albastı hastalığında baksılara başvurulmaktadır (Bayat,2016: 243).

1.3.3. Ocaklılar

Ocaklar, Türk halkının esas doktorlarıdır. Her hastalığın ayrı bir ocağı vardır. Sıtma ocağı, kuduz ocağı, sarılık ocağı gibi “ocak” deyince akla, belirli bir hastalıkla uğraşan aile gelir. Bu ailenin tedavi ile meşgul olan kişilerine “ocaklı” adı verilmektedir. Bir ocaklı, tedavi etmek kudretini ailesinden kan yoluyla alır. Bunun için bir öğrenim ve eğitim devresine ihtiyaç yoktur; ancak ocaklının başarı gösterebilmesi için, bazı kurallara dikkat etmesi gerekir. Bu yönden eğitim ve öğretime tâbi tutulan ocaklı Orta Asya şamanının bugüne ulaşmış şeklidir (Acıpayamlı, 1969: 5).

Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyüklük işlemlerdir; ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine şu veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi “ilaç” saydıkları gereçleri kullandıkları da olur (Boratav, 1994:113).

Ocak olan kişiler, çokluk, bir yataının yakınındaki köyün halkındandır; ermişin soyundan gelmelerinin yahut onun türbesinde, ziyaret yerinde görevli olmalarının kendilerine yetki sağladığına inanılır. Ocaklı, erkek de kadın da olabilir. Genel olarak, erkek hastalara erkek ocaklılar, kadınlara da kadın ocaklılar bakar (Boratav, 1994:113-114).

Ocaklık da atadan oğula yahut anadan kıza geçer; ama bu, kesin bir kural değildir. Ocaklı kendi soyundan olmayan bir kişiye de «el verebilir», yani büyüklük gücünü, kendinden sonra sürdürmesi için başkasına aktarabilir (Boratav, 1994:114).

Kan bağlantısına dayanmayan ocaklıya ise izinli denilmektedir. Çocuğu ve yakın akrabası olmayan ocaklı, kabiliyetli gördüğü bir çocuğu küçükken yanına alarak özel bir eğitime tabi tutar, zamanı gelince elverme adı verilen bir törenle hastalık tedavi etme gücünü çırağına devrederdi. Böylece izinli adını alan çocuk, ocaklı gibi hastalıkları tedavi etme gücüne sahip olurdu (Şar, 2008: 1165).

Hastalığı tedavi etmekten çok önceden haber verebildiklerine inanılan kişilere ise orumçu denilmekte, bu kişiler de yeteneklerini ailelerinden almakta ve ocaklılar gibi herhangi bir eğitim, öğretim görmemektedir (Şar, 2005: 1165).

1.3.4. Otacılar/ Emçi

Otacı ve tas adı verilen hekimler, kamların aksine, bitki, hayvan ve maden kaynaklı ilaçlarla hastalarını tedavi ederlerdi. Otacı, ot kelimesinden türetilmiştir (Bayat, 2016: 247).

Eski Türkçede ot, tıbbi bitki, ilaç, zehir ve kendiliğinden yetişen bitki anlamlarındadır. Otacı ise otamak (ilaç yapmak) fiilinin köküne meslek bildirme eki olan –cı, –cı getirilerek türetilmiş Türkçe bir kelime olup hekim anlamındadır (Bayat, 2016: 247).

Eski Türkçede ilaç ve deva karşılığı olarak em, ot em ve sem ile beraber em-sem kullanılmıştır. Emden türeyen emlemek kelimesi, hastalığı ilaçlarla tedavi etmek demektir. Emçi kelimesi hekimin yanı sıra ilaç yapan eczacı anlamını da taşır. Divân-ı Lugâti't-Türk'te hekim karşılığı olarak tasagun da geçmektedir. Bitkilerle tedavi majik tedaviler kadar eski olmasına rağmen, Türkler arasında bu uygulamayı yapan hekimler geç ortaya çıkmıştır (Bunun bir nedeni Türklerin konargöçer olmasıyla bir nedeni de bununla ilgili yazılı belge yokluğundan kaynaklanan bilgi eksikliğidir.) (Bayat, 2016: 247).

1.3.5. Üfürükçü/ Okuyucu

Genellikle erkek olan okuyucu-üfürükçü kişiler ise halk arasındaki tedavilerini yalnız sihirsel esaslara göre yapmakta ve bilgilerini yazılı eski kitaplardan elde etmektedirler (Acıpayamlı, 1969: 4).

Üfürük kelimesinin anlamını “okuyup üflemek” deyimi açıklar; hastalığın sağaltması isteniyorsa duaların, dileklerin etkisini hastanın vücuduna yaymak için; tabiatüstü zararlı varlıkların kötülüklerinden korunmak içinse çevreye, etraftaki eşyaya, bu varlıkları ürkütecek sözleri erdirmek için yapılan işlemdir bu. Üfürükçü deyimi günümüzde bu türlü akıl ve bilim-dışı eylemlerle cahil insanları aldatan ve sömüren kişiler için kullanılır. Bu nedenle kötüleyici bir anlam kazanmıştır. Nefes de üfürükle aynı anlamdadır; etkisi güçlü olduğuna inanılan kişilere “nefesi kuvvetli” denir (Boratav, 1994:116)

1.4. HALK HEKİMLİĞİNİN KAYNAKLARI

Halk tababeti veya geleneksel tababet, ilk insanın olaylar karşısında takındıkları tavırlar ve münasebet şekillerinden doğmuştur. Burada sihir veya büyüün rolü büyüktür. İyi veya kötü kuvvetlerin insanlara musallat olması karşısında büyücüler ve şamanlar tabiatüstü unsurlarla temasa geçerler. Böylece dini inançlar ve sihrin yönettiği bu geleneksel sistemlerde sağlık ve hastalık insan bedenine yabancı unsurların girmesi ve onların yaptıkları fenalıklarla izah edilirdi. Bunlardan korunmak için bazı çareler düşünülmüş ve bu suretle halk tababetinin temelleri atılmıştır (Türkdoğan, 1991: 45).

Doğaüstü alana ilişkin kutsallık atfedilen çeşitli simgeleri, kişileri, geleneksel iyileştiriciyi ve ziyaret yerlerini kapsayan din ve büyü temelli uygulamalar, halk tıbbının önemli birer parçasıdır (Kaplan, 2011:152).

Din ve büyü; halk tıbbının kökeninde bulunan ve birbirinden keskin çizgilerle ayrılması mümkün olmayan alanlardır. Her ikisi de doğaüstü alana giren ve bu alanda iş gören, tamamıyla mitolojik geleneğe dayanan, çeşitli tabu ve kurallarla çevrili alanlardır. Din, genellikle büyüyü ve büyüsöl işlemleri reddederken büyü amacına ulaşmak için gerektiğinde dine, onun kutsal kitabına, peygamberlerine ve azizlerine başvurarak yardım ister (Örnek, 1995: 137,138 (Aktaran: Kaplan, 2011:155)).

Bilginler arasında büyüün mü dinden yoksa dinin mi büyüden çıktığı hususu tartışma konusu olmuştur. Kimi bilginler dinin büyüden çıktığını ileri sürerken kimileri de bunun tersini ortaya atmışlardır (Örnek, 1988: 137).

Örnek'e göre büyü ile din arasındaki başlıca benzerlikler ve ayrılıklar şu noktalarda toplanmaktadır:

a) Benzerlikler:

1. Her ikisi de doğaüstü alana girer.
2. İkisi de doğaüstü alanda iş görür.
3. Büyücü de din adamı da pratik olan belli amaçlar güderler.
4. Büyü de din de tamamıyla mitolojik geleneğe dayanmaktadır.
5. İkisi de tabularla, kurallarla çevrilmişlerdir.

b) Ayrılıklar:

1. Büyü edimleri bilindiği gibi tanrılar üstüne zorlayıcı bir etki yapabilmek çabasıdır. Oysa ibadet edimi tanrıları yumuşatarak onları memnun etmek amacını gütmektedir.
2. Pratik büyü sanatının sınırlı ve belli bir tekniği vardır: Büyüsel sözler, tören ve büyücünün durumu, büyü'nün daima bilinen üçlüsünü teşkil eder. Dininse karışık yönleri ve amaçları ile böyle basit bir tekniği yoktur.
3. Büyünün cemaati yoktur. Din her şeyden önce cemaat ister.
4. Din yasakları bozulunca günah işlenmiş olur; oysa büyü bozulunca bir günah işlenmiş olmaz.
5. Din herkese açıktır, büyü kapalıdır.
6. Dinde boyun eğme, bağlanma vardır. Büyüde ise kendiliğinden belirleme ve denetim vardır.
7. Büyünün, teknik uzmanlar ya da bu işi meslek edinmiş kişiler yetiştirme eğilimine karşılık din; rahiplere ve dinsel önderlere rağmen, herkes için ve herkese açıktır.
8. Din yakarır, büyü çoğu kez zorlar.
9. Din genellikle büyü'yü ve büyüsel işlemleri reddeder. Oysa büyü, amacına varmak için gerektiğinde dine, onun kutsal kitabına, peygamberlerine ve azizlerine başvurur, onların yardımını sağlamaya çalışır (Örnek, 1988: 137-138).

Din ve büyü, halk hekimliğinin kökenini oluşturan en temel unsurlardır. Halk hekimliğinin pratiklerinin içinde dinsel ve büyüsel öğeler etkili olmuştur.

1.4.1. Büyü

Boratav'a göre büyü, iyi veya kötü bir sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tümüdür. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak, düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan «kötü büyü», bir kişide karısına karşı sevgi uyandırmak ya da evine bağlılık sağlamak için yapılan «olumlu büyü» (muhabbet tılsımı) gibi. Bu türden etkilemelerin öteki tipleri geçerli

oldukları yerlere, şartlara, amaçlarına ve uzmanları olup olmadığına göre halk geleneğinde çeşitli adlar alır (Boratav, 1994:116).

Büyü, temelinde yatan düşüncelere, psikolojik durumlara, bir de büyüsel işlemlerin bünye ve amaçlarına göre kollara ayrılmaktadır. Bunların başlıcaları: Taklit büyü, temas büyü, ak büyü, kara büyü, aktif büyü, pasif büyü, av büyü... Bunlardan taklit ve temas büyü, sempatik büyü adı altında toplanır (Örnek, 1988: 141).

Halk hekimliği tedavilerinde de yoğun olarak kullanılan taklit büyü, anoloji büyü olarak da tanımlanmaktadır. Başlıca ilkesi, “Benzer benzeri yaratır!” dır. Başka bir deyişle bu ilke bir şeyin taklidi ile benzeri arasına bir farkın olmadığına yönelik ilkel düşünceden kaynaklanmaktadır (Santur, 2000: 23-28). Hemen hemen bütün toplumlarda rastlanan bu yaygın büyü çeşidi «taklit yoluyla istenilen sonucu meydana getirme; benzer işlemlerle istenilen şeyi ya da olayı öne alma, böylece o olayın yakın bir gelecekte gerçekleşmesini zorlama» denemesidir (Örnek, 1988: 142).

Sempatik büyüün ikinci kolu, temas ilkesine dayanan temas büyüdür. “Parça bütüne aittir.” ilkesi, parçaya sahip olanın, bütüne de sahip olacağı düşüncesini doğurur. “Buna göre, birinin saçına sahip olan ya da tırnak, kirpik, elbise parçası, diş, pislik, idrar vb. gibi şeylerini elde eden kimse, söz konusu olanın üzerinde olumlu ya da olumsuz büyüsel bir etki gücüne sahip demektir. Temas büyüünün en çok bilinen ve en yaygın olan örneği bir insanla, o insandan ayrılmış olan parçanın, örneğin saçının ya da tırnağının arasındaki büyüsel sempati uygulamasıdır. Bunlar bir zamanlar bir arada bulundukları, birbirleriyle temas durumunda oldukları için, birbirlerine sempatiyle bağlıdırlar ve bu sempatiyi birbirlerinden ayrılırsalar bile sürdürürler.” (Örnek, 1988: 143-144).

“Büyü, kendi alanında amacına, elde etmek istediği sonuca göre ak ve kara büyü diye ikiye ayrılmaktadır. Ak büyü toplumun ve bireyin iyiliğine yönelmektedir. Hastalık, yaralanma, ölüm vb. gibi insancıl felâketlerle sel, kuraklık vb. gibi doğal felâketleri önlemeye, evi-barkı, malı-mülkü, hayvanları, «geçiş» durumundaki çocukları, lohusaları zararlı dış etkilere korumaya yönelmektedir. Ak büyü, çoğunlukla dinden ve dinin kutsal bildiği şeylerden yararlanır. Genellikle din alanında ve din adamlarıyla iş görür; duaya ve kurbana başvurur. Bu büyü yararlı, göze görülebilen güçleri, hatta doğa düzenini kendi alanına çekmeye çabalar.” (Örnek, 1988: 145).

“İnsanın hayatına, sağığına, malına-mülküne, evine-barkına, hayvanlarına zarar vermeye yönelik büyüye de kara büyü denmektedir. Sevişenleri, evlileri birbirinden soğutmak ve ayırmak, cinsel kudreti, konuşma yeteneğini, uykuyu “bağlamak” yoluyla bozmak, düşmanı hasta etmek, sakatlamak, öldürmek gibi eylemler kara büyüünün alanına girmektedir. Nasıl ak büyü amacına varmak için dinden ve dinsel kudretlerden olumlu yönde yararlanıyorsa, kara büyü de bunlardan olumsuz yönde yararlanmaktadır. Dinin yasakladığı şeyleri yapmaktan çekinmediğı gibi dinin kutsal bildiğı şeyleri de saygısızca kullanmakta sakınca görmez. Kısacası dinin karşısındadır; bu yüzden de kara büyücülükle uğraşanlara günahkâr gözüyle bakılır.” (Örnek, 1988: 145).

“Doğa olaylarını etkileyerek iradesi altına almaya yönelik ve saldırgan bir özellik taşıyan büyüye aktif büyü denmektedir. Zararlı ve kötü dış etkileri uzaklaştırmaya, bunların zararlarından kaçınmaya ve bunlara karşı savunma ise pasif büyü olarak adlandırılır. Bu büyüünün esası, büyüsel güçle yüklü bulunduğuna inanılan uğursuz yerlerden, nesnelerden ve insanlardan kaçınmaktır. Örneğın gebe kadınların kimi yiyecekleri yememeleri, lohusaların zararlı etkilere karşı yanlarında kutsal yazı, bıçak, iğne, makas, mavi boncuk, nazarlık vb. bulundurmaları, ay hâlindeki kadınlara yaklaşılmması gibi... Pasif büyüde amuletler (muskalar) önemli rol oynarlar.” (Örnek, 1988: 146).

1.4.2. Din

Din, görünen görünmeyen doğaüstü güç, nesne ya da varlığa inanma nedeniyle doğmuş olan ve bireylerin gerek birbirleriyle gerek çevreleriyle ilişkilerini bir takım kutsal uygulama ve davranışlarla düzenleyip sağlayan evrensel olgudur (Acıpayamlı, 1978: 35). İnsanın, duygusal ya da bilinçli olarak bağlı bulunduğu birtakım doğaüstü kudretlere ya da varlıklara inanmasına ve bunlara ibadet etmesine din denir (Örnek, 1988: 127).

Din, insanlık tarihi kadar eski bir kurumdur. İnsanın varlığını sürdürmesindeki en temel ihtiyaçlarından olan iyiyi, güzeli, doğruyu arama ve inanma ihtiyacına dayanır. İnsanların bilimsel olarak açıklayamadıklarını ilahi bir yaklaşımla çözer. Dinin, kişilerin beslenmelerinden hastalıklar ve ölümler konusundaki kararlarına kadar uzanan etkileri söz konusudur. İnsanlar tedavilerini yüzyıllardan beri dini inançlarına göre düzenlemişlerdir.

İnsanlığın dinsel yaşamı tektanrıcılığa, çoktanrıcılık evresinden geçerek gelmiştir (Santur, 2000: 23-28)

İlk insanın açıklamaktan aciz kaldığı her olayı metafiziğe bağlama eğilimi zamanla yerini dini tesirlere bırakmıştır. Bu dönemde hastalıklarına çare bulamayanlar, hastalarını meydana veya mabetlerin önüne koyarak gelip geçen halktan buna benzer bir derde uğrayıp iyileşenlerin tecrübe ve fikirlerinden faydalanmak isterlerdi. Daha sonra bu gibi hastalıklardan şifa bulanlar dertlerini ve devalarını mabet duvarlarına yazdırmışlar, böylece o devrin sağlık alanında bir arşive sahip olmuşlardır. Bu kaynakların mabetlerden dışarıya çıkarılması yasak olduğundan tıp ve eczacılık tamamen rahiplerin eline geçmiştir (Şar, 1989:222).

Politeist, yani çoktanrılı dinler döneminde hayatın hemen bütün aşamasına hâkim olan, onu yönlendiren tanrıların varlığı kabul ediliyor, insanlara hastalık veren, onları hastalıktan koruyan sağlık tanrıları önemli yer tutuyordu. O çağda tedavilerin güçlüğü, insanların çare aramak için şifa tanrılarına yönelmelerine neden oluyordu. Tanrılar günlük yaşamın parçası olduklarından ilahi yardım aramak ilk çare oluyordu (Santur, 2000: 23-28)

Çoktanrıcılığın tanrıları ve tanrıçaları doğanın kişileştirilmiş, gizemli güçleriydi. Doğa güçleri saygı duyulan ölümler ve kutsal sayılan bitkiler, hayvanlar ise tanrı idi. Bu tanrı ve tanrıçalar hem hastalıklara yol açar hem de hastalıkları iyileştirirlerdi. Hastalığın tanısı ve seyri tamamen tanrılar tarafından kontrol edilir, insanın burada bir etkisi olamazdı (Santur, 2000: 23-28).

Tek tanrı inancının hâkim olduğu Yahudilik, Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'te sağlık tanrıları inancının yeri olmamakla birlikte, bu inançların şekil değiştirerek yaşadıklarını görülür. Eski Yunan sağlık tanrısı Asklepios'un kurtarıcı özelliği Hristiyanlıkta Hz. İsa'ya mal edilmiştir. Tanrı-insan kavramı burada da görülür. Bedenleşme geçici veya devamlı olabilir. Hz. İsa olağanüstü güçlere sahip olup hastalıkları iyi edebilmekte, böylece tanrı-insan olduğunu kanıtlamaktadır. Bu konuyla ilgili İncil'den şöyle bir örnek verilebilir: İsa Yahudilerin sinagoglarında öğreterek, hükümlerinin sevindirici haberini yayarak, halk arasında her rahatsızlığı, her hastalığı iyileştirerek tüm Galile bölgesini bir uçtan öbür uca dolaştı. Bu örnekleri daha da çoğaltmamız mümkündür. İslamiyet'te ise hekimliğin piri olan, efsaneleşmiş Lokman Hekim'i görürüz. Şifa tanrıları

sonraki dönemlerde kilise azizlerine dönüşmüşlerdir. Manastırların yönettiği bu hekimlik paganlık çağının bir tür fetişizminden başka bir şey değildi (Santur, 2000: 23-28)

İnanç sistemleri toplumların yaşantısında her zaman çok önemli rol oynamış; kültüre ait pek çok konu din/inanç sistemi temelinde şekillenmiştir. Din dediğimiz sosyal kurum, kültürün bir alanıdır ve kültürden soyutlanamaz. Çeşitli hastalıkların tedavisinde de dinin etkisi gözlenmektedir (Kaplan, 2011:155).

1.4.3. Em

Em yolu ile tedavide bitkisel, hayvansal, mineral kaynaklı droglar kullanılmaktadır (Acıpayamlı, 1969: 8). Emler, modern tıbbın ilaçlarının ilk halidir. İnsanların tecrübeleri sonucunda kullanmayı öğrendiği bu nesneler, geçmişte işlenmemiş bir şekilde ve doğrudan kullanılıyorken bugün bunların yanında modern tıbbın içinde, birtakım işlemlerden geçerek sürdürmektedir (Baysal, 2014: 33).

Şar, Anadolu’da emlerin yani halk ilaçlarının kullanılma nedenleri şöyle sıralamıştır:

- Kırsal kesimde yaşayan halk, genellikle tarım, hayvancılık ve sebzeçilikle uğraşmakta, geçimini bu yolla sağlamaktadır. Bu nedenle kendini doğaya yakın hissetmekte, hatta doğayla iç içe yaşamaktadır.
- Halk çoğunlukla gelenek ve göreneklerine bağlı olup atasından babasından gördüklerini sürdürme eğilimindedir. Hastalık ve sağlığın Tanrı vergisi olduğuna genellikle inanmakta ve bu nedenle sağlığına kavuşmak için Tanrı’nın yarattığı doğal kaynaklardan yararlanmayı tercih etmektedir.
- Yol ve ulaşım olanaklarının son yıllarda çok gelişmesine karşın kırsal kesim halkı, hekim ve eczane bulunan merkezlere ancak diğer gereksinimlerini karşılamak amacıyla gitmekte ve genel olarak bütçesinden muhtemel sağlık giderleri için bir pay ayırmamaktadır.
- Halk, ilaçlarını yöresel olarak hemen ve çok ucuza sağlayabilmektedir.
- Halk, birçok hekime başvurduğu halde iyileşmeyen hastalıklarının tedavisinde rasyonel ilaçların yanı sıra halk ilaçlarını da denemek istemektedir.

Halk ilaçlarının kullanılmasında cinsiyet, yaş ve öğrenim faktörleri de rol oynar.

- Kadınlar, halk ilaçlarını erkeklere oranla daha fazla kullanmaktadır. Bunun nedeni ise; kadınların hekime gitmekten utanmaları, korkmaları veya erkeğin kadını, çok zor durumda kalmadıkça hekime götürme gereğini duymamasından kaynaklanmaktadır.
- Yaşlı kişiler, gençlere oranla halk ilaçlarını daha çok tanımakta ve kullanmaktadır.
- Öğrenim düzeyi arttıkça halk ilaçlarını tanıma ve kullanma oranı düşmektedir.

Anadolu’da tedavide kullanılan halk ilaçlarının hazırlanış ve kullanılış yöntemleri şöyledir:

- Halk ilaçlarının hazırlanışı ve kullanılışı gelenek ve göreneklere bağlı olarak ilkel şekillerde sürdürülmekte haricen veya dahilen kullanılmaktadır.
- Dâhilen kullanılan halk ilaçları çay, hap, çiğ, macun, şurup ve toz şeklinde hazırlanmakta olup daha çok çay şeklinde kullanılmaktadır (Şar, 2005: 1171-1172)

1.5. HALK HEKİMLİĞİ İLE İLGİ DİĞER KAVRAMLAR

1.5.1. Alazlama/Dağlama

Eski Türk tıbbında yaygın olarak uygulanan bir tedavi metodu olan dağlama ile aynı tedavi sistematiği içinde yer alan uygulamalar, günümüze kadar aynı terimlerle ifade edildikleri gibi uygulama yönünden de benzerlik gösterir. Günümüz Türk halk hekimliğinde dağlama karşılığında “alazlama, yakma, göyündürme, en vurma ve dağlama” kelimeleri kullanılmaktadır (Çavdar, 1989: 83-84).

Birbirinden farklı maddelerin kullanıldığı ve değişik gibi görünen yollarla yapılan dağlama tedavileri Türkler arasında çok eskiden beri yaygın olarak uygulanmaktadır. Tedavi şekli, metal araçlar kullanarak termik veya mekanik uygulamalar şeklinde yapıldığı gibi kimyasal maddelerle irritasyon ve koterizasyon meydana getirerek tedavi edici etkiyi oluşturma şeklinde de yapılır. Siğil için ham incir sütünün siğil üstüne konulması, sırt ağrılarında kürek kemiğine çuvaldız batırılması, yaraların kızgın demirle dağlanması, dağlamaya örnek uygulamalardandır (Çavdar, 1989: 85-88).

Başkurtlar ile Kazaklar *ateşle temizleme* anlamında *alaslama* kelimesini kullanır, hastanın çevresinde “*alas, alas*” diyerek dolaşırlardı. Yakut Türkçesinde *aliasta, yanan*

paçavrayla ayin yaparak kötü ruhları kovmak demektir. Yakutlar bu töreni yapanlar için “*oyun aal vatanan aalastırır*” (*kam kutlu ot/ateşle alazlıyor*) derler (Bayat, 2016: 244).

1.5.2. Amulet (Muska)/Uğurluk

İnsan, hayvan, bitki, nesne ve ürünlerinin uygun düşen bir yerine asıldıkları, bağlandıkları, dikildikleri ya da konuldukları zaman onları ölüm, salgın, yer sarsıntısı, su baskını, yıldırım, yangın, savaş, büyü, göz değmesi gibi daha birçok dokuncalardan koruduğuna ve onlara bolluk, varıllık, iyi bir gelecek, aşılmaz bir güç sağladığına inanılan doğal ya da yapay nesnelerden her birine muska adı verilir (Acıpayamlı, 1978: 74).

Doğayı dolduran canlı ve cansız nesnelerin parlaklık, sağlamlık, kuvvet gibi çarpıcı nitelikleri karşısında kimi zaman şaşıran kimi zaman da korkan ilkel insan, felaketinin ya da mutluluğunun bunların içinde saklı olduğuna inanarak onlarla “barışık” olmayı ve onları kendi hizmetinde kullanmayı düşünmüştür. Vahşi hayvanların kuvvetinden, örneğin aslanın pençesini, kaplanın tüylerini, yılanın dişlerini üzerinde bulundurmakla hem bu hayvanların niteliklerini kendine geçirme hem de onlarla büyüsel yönden bir yakınlaşma amacını gütmüştür (Örnek, 1988: 149).

Amuletler (muskalar) fonksiyonlarına göre iki ana gruba ayrılırlar: zararlı dış etkileri ve tehlikeleri uzaklaştıranlar ile iyilik getirenler. Bir şeyin amulet olabilmesi için ilkin onun özü ve biçimi göz önünde bulundurulur: Garip biçimdeki taşlar, hayvan kemikleri, pençeleri, dişleri, gözleri, derileri; taştan, ağaçtan, madenden yapılan şeyler, yüzükler, bilezikler, kolyeler, meyve ve bitki tohumları, kâğıt, deri, kemik gibi üstüne yazılıp çizilmiş büyüsel şekiller, kutsal sözler... Amuletin, sahibini kötülükten, hastalıktan, felaketten, nazardan koruduğuna inanıldığı gibi onu, bedensel ve ruhsal bakımdan güçlendirip yetenek ve becerisini de artırdığını inanılmaktadır. Amuletlerin koruyucusu, tehlikeyi uzaklaştıracak gücü ve niteliği, hayvanlar, ev-bark, mal-mülk vb. için de geçerlidir (Örnek, 1988: 149).

En yaygın amuletler el ve göz biçiminde olanlardır. Müslümanlık ve Hristiyanlığın yayıldığı bölgelerde “Fadime Ana’nın Eli”, “Meryem Ana Eli”, “Abbas’ın Eli” adları altında kullanılan amuletler, çoğunlukla dinsel kaynaklıdır. Göz biçimindeki amuletler “kuvvete karşı kuvvet” ilkesine göre kötü göze karşı kullanılmaktadır. Ülkemizde gerek el

gerek göz gerekse başka biçimlerdeki amuletlerle genellikle “nazarlık” denilmektedir (Örnek, 1988: 149).

Taşıyıcısına iyilik, talih açıklığı ve uğur getiren nesnelere de uğurluk denir. Uğurlun amulettten farkı, zararlı etkileri uzaklaştırmaktan çok taşıyıcısına mutluluk ve başarı getirecek bir “uğur” eşyası olmasıdır. Bir nesnenin uğurluk olarak kullanılması çok kez bir rastlantıya bağlıdır. Örneğin, ilkel bir balıkçı sabahleyin ırmak kıyısına gidip de suyun içinde gerek rengi gerekse biçimi bakımından ötekilerden farklı bir taş görüp birine hediye etmek için sudan alır, sonra da her günküden çok balık tutarsa, bu sevindirici olayı taşa bağlar ve taşı uğurluk diye saklar. Uğurlukların çoğu kimi, amulet çeşitlerinde olduğu gibi, süs eşyasına dönüşmüştür. Zaten birçok araştırmacı, süs eşyasının başlangıcını amulet düşüncesine bağlamaktadır (Örnek, 1988: 150).

Gerek amuletler gerekse uğurluklar pasif büyü alanına girmekte ve pratik kullanışlarında çoğu zaman birbirinden ayırt edilememektedir (Örnek, 1988: 150).

1.5.3. Attariye

Tıbbî madde, drog anlamına gelen maddeleri satan kişiler için kullanılan aktar, ilaç yapımında gerekli olan malzemeleri sağlar (Ünver, 1983: 56). Bitkilerle doğrudan tedavinin en yaygın uygulamasına attar (aktar) dükkânları aracılık eder. Burada satılan bitkisel ürünlerin bir kısmı, yılların getirdiği bir deneyim sonucu olarak kullanılsa da büyük bir kısmı ticari amaçla bulundurulmuş ürünlerdir. Aktarlardan temin edilen halk ilaçlarını kullanırken bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir (Şar, 2008:1175).

- Halk ilacı olarak kullanacak bitkilerin yöresel isimleri bazen farklı olabildiğinden bu bitkinin gerçekten istenilen bitkinin olup olmadığına,
- Kullanılacak bitkilerin istenilen kısımlarının olup olmadığına,
- Kullanılacak bitkilerin iyi kurutulup kurutulmadığına (Örn; nane gölgede kurutulursa daha etkili olmakta) veya iyi saklanıp saklanılmadığına,
- Toz halinde alınan karışıma başka maddelerin veya istenmeyen bazı maddelerin karışıp karışmadığına dikkat edilmesi gerekir.

Bunların yanı sıra;

- Bitkilerin nasıl kullanılacağı hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Örneğin, her bitkinin belirli kısımları tedavi özelliği göstermediğinden, bu durumun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

- Bitkileri kullanırken normal yaşantıda alınan ilaçlarla veya yenen besinlerle etkileşim veya zıt bir etki yaratıp yaratmayacağı da göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, kansızlık için sabahları yenen pekmezin üzerine hemen çay içilirse hiçbir yararlı etkisi görülmemektedir.

- Kullanılan halk ilacı herkeste aynı etkiyi göstermeyebilir.

- Kullanılan bitkilerin yan etkilerinin olduğu unutulmamalıdır. Yani bazı bitkiler kişilerde alerjik bir reaksiyon oluşturabilmektedir.

- Kullanılan halk ilaçları belirli miktarda ve sürede alınmalıdır. Uzun süre kullanımlarda bazı reaksiyonlarla karşılaşılabilir.

- Halk arasında bazen anlamsız ve zararlı etkileri olabilecek bazı ilaçların da kullanıldığı görülmektedir (Örneğin; alerjide eşek kanı içirilmesi, kanamalarda örümcek ağı uygulaması vb.). Bunların hiçbir yararı olmadığı düşünülmelidir (Şar, 2008:1175-1176).

1.5.4. Bitki Folkloru

Halkın başvurduğu en geniş alanı kapsayan uygulamaları ilaç yoluyla tedavi şekli olup bu ilaçları da menşesine göre bitkisel, hayvansal, madensel az da olsa insan menşeli veya bunlardan karma olarak hazırlanan ilaçlar olmak üzere çeşitlere ayırmak mümkündür (Üçer, 1989:255).

Fitoterapi günümüzde çok söz edilir olmuştur. Sağlık ve tabiat bilimleri konusunda çalışmış olan Paracelsus “Tüm çalılıklar, otlaklar ve dağlar, tepeler birer eczanedir.” demiştir. 16. Yüzyıl hekimleri ise “Bahçesinde adaçayı yetiştiren niye ölsün?” sorusunu sormuşlardır. İnsanoğlu ne bakteri ne virüs hakkında bilgisi olmadığı, hastalıkların mikrobunu mikroskop altında görmediği, vücuttaki biyokimyasal olayları bilmediği halde şifalı bitkileri bir panzehir gibi keşfederek kullanmıştır (Üçer, 1989:255).

Bitki folkloru araştırmalarında bitkinin yalnız ilaç olarak kullanılışı değil, daha birçok yönü ile incelenmesi söz konusudur (Tanker, 1989: 239). Bitkinin incelenen yönleri:

İsim Olarak

- Farklı bitkilerin adı
- Hastalık adı
- Köy adı
- Aile adı

Çeşitli Kullanım Biçimi Olarak

- Yemek eşitdi
- Ev aracı
- Yn boyama
- Halk ilacı

Toplum Yaşantısı Olarak

- Türküler
- Halk oyunu(Tanker, 1989: 239).

Görüldüğü gibi, bitki folkloru açısından, bitkinin halk ilacı olarak kullanımı, araştırmaların ancak küçük bir bölümünü teşkil etmektedir. Bununla beraber, iyi yapılmış bitki folkloru araştırmaları etnofarmakognozi (halk ilaçlarını ve bunları folklorik bilgilerle inceleyen bilim dalı) açısından daha net bilgi birikimi sağlar. Çünkü bu araştırmalarda, hangi bitkiden söz edildiği (bitki ile ilgili diğer hususlar da incelendiğinden) kesin olarak bellidir (Tanker, 1989: 239-240).

1.5.5. Drog

Drog, hayvan ve bitkilerden kurutularak veya özel metotlarla toplanarak elde edilen, eczacılık ve kısmen sanayide kullanılan ham veya yarı madde (TDK, 2017).

Eczacılığın babası sayılan Eski Romalı Hekim Galen, tedavide soğuk ilâçları sıcak hastalıklarda, sıcak ilâçları ise soğuk hastalıklarda kullanmıştır. Bugün halk arasında soğuk algınlığı gibi hastalıklarda sıcak bitkisel çayların, ateşli hastalıklarda ise ıslak çarşafa sarmak gibi usullerin kullanıldığı bilinmektedir. Galen basit ilaçların yanında birçok

drogdan oluşan ilaç terkiplerini de kullanmıştır. Halk hekimliğinde kullanılan bugünkü halk ilaçları da tek bir drogdan oluştuğu gibi, birçok drogdan yapılanları da bulunmaktadır (şar, 1989: 225).

Farmakognozi, ilâç ve ilâç hammaddesi olarak kullanılan doğal ürünleri inceleyen bir bilim dalıdır. Halk ilâlarının, şıfalı bitkiler adıyla anılan ürünlerin değerlendirilmeleri, ancak farmakolojik incelemelerle mümkündür. Aktarlarda satılan ve şıfalı olduğu iddia edilen ürünler de farmakognozi bilgileri içinde değerlendirilirse bir kıymet ifade eder. Droglar bu bilim dalının ana konusudur (Tanker, 1989: 237).

Bir bitki ürününün, ilaç olarak kullanılması yani drog karakterini kazanması için, etken maddesinin, etki tarzının, yan etkilerinin, gerekli dozunun, başka bitkilerle etkileşmelerinin bilinmesi gerekir (Tanker, 1989: 241).

Drog veren bitkiler (ki bunlar z Türkçede Taluk, Daluk adıyla anılırdı) günümüzde farmakognozi ve farmasötik botanik bilim dalları tarafında incelenmekte, araştırılmakta ve ğretimi sürdürülmektedir (Tanker, 1989:243)

1.5.6. Fal Bakma

Fal bakarak bir kişinin geleceğini tespit etmenin, ileride hasta olup olmayacağını öğrenmenin mümkün olduğuna inanılırdı. Uygurlarda fal yerine ırk (ırık/ırg), Kırğızlarda tlge kelimeleri kullanılır. Irk'ın Divân-ı Lugâti't-Türk'teki karşılığı kâhinlik ve fal'dır. Pek ok Türk lehçesinde ırk kullanılmıştır. Fal bakanlara ise ırımı denir. Irk Bitig adlı fal kitabında, ırımının (yaşlı kadın kâhin), yağ kaşığını yalayarak hastasını iyileştirmeye çalıştığı geçer (Bayat, 2016: 245).

Koyun, keçi gibi bazı hayvanların organ parçalarında geleceğin yazılı olduğuna inanılır, kürek kemiği yakılır, oluşan çizgi ve çatlaklardan kişinin geleceği hakkında hüküm çıkarılırdı. Bu tür fal bakanlara yağrını denirdi. Fal bakma yollarından biri de kumalak olup kumalakı denen falcılar tarafından, kırk bir tane taş, nohut veya koyun pisliğiyle yapılırdı (Bayat, 2016: 245-246).

1.5.7. Fitoterapi

Tıbbî bitkilerin ilaç olarak tedavide kullanılması bilimine “fitoterapi” denmektedir. Hastalıkların tedavi edici değere sahip taze ve kurutulmuş bitki kısımları (drog) ya da bunlardan elde edilen ekstraksiyon ürünleri kullanılarak üretilen çay, damla, draje, kapsül, şurup, tablet ile tedavi edilmesi fitoterapi olarak değerlendirilmektedir (Şar, 2006:1)

Doğrudan bitkilerle tedavi, eczacılıkta Fitoterapi adını almaktadır. Fitoterapide bir bitkiden yararlanabilmek için o bitkinin, doğru kaynaktan toplanması, toplanma zamanının, kurutma ve saklanma usullerinin, analiz sonuçlarının ve etki tarzının bilinmesi gerekmektedir (Tanker, 1989: 242).

Bir bitkinin fitoterapide kullanılabilmesi için, bu bitki hakkında mutlaka bilinmesi gerekli hususlar vardır ve bu hususlar, bitki pazarlanırken mutlaka etiketinde kayıtlı olmalıdır (Tanker, 1989: 242-243).

1.5.8. Göçürme

Hastalığın, kurban edilen bir hayvana veya tahta, bez, keçe gibi cansız bir nesneye aktarılabilceğine inanılırdı. Göçürmenin bir varyantı olan *aylanmak/ aynalmak*, can verecek bir kurbanı veya cansız bir nesneyi hastanın etrafında dolaştırmak suretiyle yapılırdı. Oğuzlarda *baş a dönmek* anlamındaki *aylanmak/aynalmak* muhtelif Türk lehçelerinde *kurban olmak* anlamındadır. Hastayı seven kimse, hastalığın kendisine göçürülmesini sağlamak amacıyla, “*aynalaşın senden! Senin ağırlığın bana olsun, göçsün*” (“*hayatımı sana kurban edeyim*”) diyerek hastanın veya onu temsil eden kuklanın etrafında üç defa dönerdi. *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde de geçen bu inanış, günümüzde Anadolu’da “*başımın gözümün sadakası olsun*” dedikten sonra başta üç defa çevirerek sadaka verme şeklini almıştır (Bayat, 2016: 244-245).

1.5.9. Halk İlaçlar/Kocakarı İlaçları

Günümüzde kullanılan birçok ilacın ham halini çoğunlukla bitkiler oluşturmaktadır. Modern tıbbın ve eczacılığın yanı sıra bu bitkilerden amatör şekilde yararlanan, ilaç yapan kimseler de bulunmaktadır. Bu kimselerin yaptıkları ilaçlara biz kocakarı ilacı, otaşı, vb. isimler veriyoruz (Alptekin, 2011: 83).

Eskiden “Yerli ebe” denilen “Ev ebeleri”, “Mahalle ebeleri”, ocak aileden gelen kadınlar, yaralara ilaç yapanlar, hastalıklarda okuyan “Nefesi iyi kimseler”, muska yazanlar, dalak ovalayanlar, korkan kişileri karşılayarak “Yürek ölçenler”, “Yel ipliği bağlayanlar” kırık-çıkıklıkla uğraşan sınıkçılar, usta çırak usulüyle yetişmiş cerrah ve sünnetçiler, bakıcılar, atarlar, hacamat yapanlar halk hekimliği ile uğraşan kimselerin başında gelmekteydiler. Bunların yaptıkları ilaçlara, “Ev ilacı”, “Ara ilacı”, “Dul karı ilacı”, “Kocakarı ilacı” gibi adlar verilmekteydi. Biraz alay ve küçümseme taşıyan bu ifadeleri bugün az da olsa görebilmekteyiz (Üçer, 1989:254).

“Ev ilaçları”, “kocakarı ilaçları” gibi isimler de verilen halk ilaçlarının çoğu, uzun tecrübeler sonunda günümüze kadar gelmiş ampirik uygulamalardır. Anadolu’da geniş bir uygulama alanı olan halk ilaçları, rasyonel ve büyü niteliği taşıyan yöntemlerle, genellikle kırsal kesimde oldukça büyük bir halk kitlesi tarafından kullanılmaktadır. Halk ilaçları üzerinde çeşitli derlemeler ve araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalarda yurdumuzun değişik bölgelerinde, halk hekimliği yapan ve halk ilaçları hazırlayan kişilerle yüz yüze görüşülerek o bölgede kullanılmakta olan halk ilaçları tespit edilmekte ve bunların belirli bir formatta tasnifi yapılmaktadır (Şar, 2008: 1170).

1.6. TÜRKİYE’DE HALK HEKİMLİĞİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

1.6.1. Kitaplar

ACIPAYAMLI, Orhan (1974). **Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**. Ankara: Sevinç Matbaası.

AÇA, Mustafa (2005). **Balıkesir Yöresi Doğum Sonrası İnanış ve Uygulamaları**, İstanbul: Kumsaati Yay.

AĞIRAKÇA, Ahmet (2004). **İslam Tıp Tarihi**, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.

ALTAN, Selim (2000). **Manisa Tıp Folkloru, Manisa Yörük Köylerinde Bilinen Halk Tedavileri, Bademcik**, İzmir: Emek Matbaası.

ARAZ, Rıfat (1995). **Harput’ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

BARLAS, Uğur (1981). **Safranbolu halk hekimliği** (Vol. 1). Elif Kitabevi.

BAŞAR, Zeki (1972). **Erzurum’da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları**. Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 217. Ankara: Sevinç Matbaası.

BAYAT, Ali Haydar (2016). **Tıp Tarihi**. İstanbul: Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği.

BAYAT, Fuzuli. (2012), **Türk Kültüründe Kadın Şaman**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

BAYAT, Fuzuli (2006). **Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

BAYTOP, Turhan (1953). **Hayvani Droglar**. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.

BAYTOP, Turhan (1963). **Türkiye’nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri**, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

BAYTOP, Turhan (1994). **Türkçe bitki adları sözlüğü**. Türk Dil Kurumu.

BORATAV, Pertev Naili (1994). **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

DEMİRHAN, E. Ayşegül (2001), **Şifalı Bitkiler Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler**. İstanbul: Alfa Kitabevi.

ERGİNER, Gürbüz (2003). **Anadolu’da Batıl İnanmalar ve Büyü. Elemterefiş-Anadolu’da Büyü ve İnanışlar**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ERSOY, Tolga (1998). **İatokrasi, Tıp ve Kültür**. İstanbul: Sorun Yayınları.

EYÜBOĞLU, İsmet Zeki (2007). **Anadolu İlaçları**, Derin Yayınları, İstanbul.

GÖBELEZ, Mehmet (1969), **Hastalıkların Tedavisinde Sebze ve Meyvelerin Değeri**, Ankara.

GÖBELEZ, Mehmet (1981). **Dünyada Halk Tababeti: Gıdalar ve Bitkilerle Mahalli Tedaviler**. Çağ matbaası.

İNAN, Abdulkadir (1986), **Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

İNAN, Abdülkadir (1986). **Tarihte ve Bugün Şamanizm**, 3. Baskı, TDK Basımevi, Ankara.

KUTLU, Muhtar M. (2003). **Büyücü Şaman. Elemterefîş – Anadolu’’da Büyü ve İnanışlar**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ÖZKAL, N. (2002), **Fitoterapi Yüksek Lisans Ders Notları**, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Farmakognozi Anabilim Dalı, Ankara.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1966). **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1974). **Türk Halkbilimi**. Ankara: Kültür Bakanlığı.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1995). **100 Soruda İlkelerde Din Büyü, Sanat, Efsane**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

POLAT, H. Hüseyin (1995), **Sivas Ulaş’ta Halk Hekimliği Uygulamaları**, Ankara: Ürün Yayınları.

RİVERS, William H. R. (1924). **Tıp, Büyü ve Din** (Çev. İ. Enis Köksaldı), İstanbul: Epsilon Yayınevi.

SALMAN, Mustafa (1948), **Halk Hekimliği ve Halk Veterinerliği**, Ankara.

SARI, Nil –TUĞ, Ramazan (2003), **“Klasik Dönem İlaç Hazırlama Yöntemleri ve Terkipleri”**, İstanbul: Novartis.

SERDAROĞLU, Ümit (1996), **Eskiçağ’da Tıp**. İstanbul; Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

SEZİK, Ekrem (1992). **Türkiye’de Halk İlacı Araştırmaları ve Önemi**. 9. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Kitabı*, Eskişehir.

STANWAY, Andrew (1992). **Alternatif Tıp El Kitabı**. İstanbul: İnsan Yayınları.

TEZ, Zeki (2010). **Tıbbın Gizemli Tarihi Semboller, Büyüler ve Ritüeller Eşliğinde “Şifa ”**. İstanbul: Hayykitap.

TÜRKDOĞAN, Orhan. (1991), **Kültür ve Sağlık-Hastalık Sistemi**. İstanbul.

ULUDAĞ, Osman Şevki (1991). **Beşbuçuk Asirlik Türk Tabâbeti Tarihi**. Kültür Bakanlığı.

ÜNVER, Ahmet Süheyl (1940). **Osmanlı Tababeti ve Tanzimat Hakkında Yeni Notlar**. Maarif Matbası.

YARDIMCI, Mehmet (1999). **Çukurova’da Halk İnanmaları ve Geleneksel İyileştirme Yöntemleri İle İlgili Uygulamalar**. Türk Halkbilimi ve Edebiyat Araştırmaları, Ankara: Ürün Yayınları.

YODER, Don (1975). **Halk Tıbbı** (Çev. Sibel Yoğurtçuoğlu, Ayfer Gülüm), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü.

1.6.2.Tezler

1.6.2.1. Doktora Tezleri

ADAY, Erdal (2013). **Kütahya ili türbe ve yatırları etrafında oluşan inanç ve uygulamalar**. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

AKSOY, Duygu Yazgan (2010). **Şişmanlık ve şeker hastalığında halk tababeti kullanımı üzerine antropolojik bir çalışma**. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sosyal Antropoloji.

ASİL, Eriş (1974). **Osmanlı Saray Eczacılığı ve Osmanlılar Devrinde Kullanılan Drogların Farmakoloji ve Farmakognozi Yönünden İfade Ettiği Değerler** (Doktora Tezi), A. Ü. Eczacılık Fakültesi, Ankara

ATEŞ, Fatma (2015). **Adana halk hekimliğinde ocak kültürü**. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ÇETİN, Özer (2008), **Kurban İle İlgili İnanç ve Tutumlar**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Bursa.

DAĞI, Fahri (2013). **Türk halk anlatılarında halk hekimliği üzerine bir araştırma**. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

DEMİRHAN, Ayşegül (1975). **Mısır Çarşısı Drogları** (Doktora Tezi), Sermet Matbaası, İstanbul.

DİNÇER, Ferruh (1967). **Türk Folklorunda Veteriner Hekimliği Üzerinde Araştırmalar** (Doktora Tezi), A.Ü. Veteriner ve Ziraat Fak. Basımevi, Ankara

GÜLEY, M. (1953). **Samsun ve Trabzon Bölgesi Tıbbi ve Zehirli Bitkilerden Başlıcalarının Farmakodinamik Etkileri ve Tedavideki Önemleri** (Doktora Tezi), A. Ü. Basımevi, Ankara.

KAPLAN, Melike (2010). **Geleneksel Tıbbın Yeniden Üretim Sürecinde Kadın, Ankara Kent Örneğinde Kuşaklar Arası Çalışma** (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KUMARTAŞLIOĞLU, Satı. (2012). **Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü.** (Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Dr. Tezi), Balıkesir.

ÖKTEL, Nurettin (1939). **Türkiye'de Kullanılan Ev İlaçları ile Bunların Farmakolojik Tesirleri ve Tedavideki Ehemmiyetleri** (Doktora Tezi), Ulusal Basımevi, Ankara.

ÖZİŞİK, Aynur Avşaroğlu (1999). **İstanbul/Dudulu ve Safranbolu'da Geleneksel Tıp Uygulamaları ve Modern Tıp Açısından Değerlendirilmesi.** Basılmamış doktora tezi. Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Osman Hayran. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

SEVER, Mustafa (2001). **Mersin Ve Yakın Çevresi Halk İnançları Ve Halk Hekimliği.** Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalı.

ŞAR, Sevgi (1982). **İç Anadolu Bölgesi halk ilaçlarının eczacılık tarihi ve farmakognozi açısından incelenmesi** (Doktora Tezi), Ankara.

TÜRKMEN, Seyfullah (2006). **Eski Anadolu Türkçesinde Tıp Terimleri.** Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale.

ÜLGER, Züleyha (2012). **Aydın (Merkez) ve çevresinde halk hekimliği** (Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

1.6.2.2. Yüksek Lisans Tezleri

ABALI, İsmail (2011). **Koçarlı Halk Kültürü,** Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

ADAY, Erdal. (2003). **Afyon ve Yöresi Halk Bilimi Ürünlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri**. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

AYDINER, Muazzez (2012). **Aydın'da Halk İnançları**, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

BALABAN, Tuğrul (2006). **Sandıklı Halk İnanışları ve Uygulamaları**. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

BAYSAL, Nagihan. (2014), **Gelenek ve Değişim Ekseninde Trabzon Halk Hekimliği Üzerine Bir Araştırma**. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

BAYSAN, Münire (2016). **Kütahya ve yakın çevresinde halk hekimliği ile ocak kültürü**. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BOZYİĞİT, Nuray (2011). **Gaziantep'te Halk Hekimliği (Merkez)**. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

CİVELEK, Sezai (2007). **Trabzon Yöresinde Yetişen Ve Halk Hekimliğinde Kullanılan Doğal Odunsu Taksonların Peyzaj Mimarlığında Değerlendirilmesi**. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

ÇAĞIMLAR, Zekiye (1994). **Adana Yöresi Yatır - Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler**. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ÇEVİK, Bülent. (2008). **Konya'da Halk Hekimliği Uygulamalarının Dünü ve Bugünü**. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

GÖNENÇ, Alparslan (2011). **Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnanışları ve Halk Hekimliği**. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ER, Tülin (2005). **Elazığ'daki Halk Hekimliğinde Ocak Anlayışı ve Buna Bağlı İnanışlar Ve Uygulamalar**. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

EROL, Emine (1999). **Halk Hekimliği ve Elmalı'daki Halk Hekimliğiyle İlgili İnanış Ve Uygulamalar**. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KARAKAŞ, Ayhan (2005). **Feke Halk Kültürü Araştırması**. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

KURUM, Uygur (2008). **Düziçi'nde Halk Hekimliği**. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

ÖNGEL, Gülnur (1997). **Denizli Halk Hekimliğinde Ocaklar**. Yüksek lisans tezi. Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Ekrem Sezik, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı.

ÖZARSLAN, Ayşegül (2012). **Halk Hekimliğinde Ocaklık Kurumu Ve Araban (Gaziantep) İlçesi Örneğinde Kadın Ocaklılar**. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZDEMİR, Aydan A. (2009). **Kronik Böbrek Hastalarında Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

ÖZDEN, Türkan (1987). **Gebelik, Doğum ve Loğusalığa İlişkin Geleneksel İnanç ve Uygulamalar**. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

ÖZGEN, Zübeyde Nur (2007). **Adana(Merkez) Halk Hekimliği Araştırması**. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

SATIR, Sever Görgen (1994). **Muğla'da Halk Hekimliği**, Anlra Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

SİNOĞLU, Sümeyra (2017). **Rize İlinde Geleneksel Halk Hekimliği Uygulamaları**, Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

SİPAHİ, Abdülkadir (2006). **Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü İle İlgili Uygulamalar**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

KILINÇ, Sümeyra Merve (2015). **Cumhuriyet Dönemi Kaynaklarına Göre Kupa, Hacamat Ve Sülûkle Tedavi.** İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

TEMİZSOYLU, Aydın (2012). **Ankara’da Halk Hekimliği.** Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.

TORUN, Candan (2002). **Halk Hekimliği ve Çankırı’daki Halk Hekimliği ile İlgili İnanış ve Uygulamalar.** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

UÇAK, Salih (2007). **Ergani’de Eski Türk İnançların İzleri ve Halk Hekimliği,** Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

UYAR, Akın (2013). **Halk hekimliği kapsamında Yozgat ocakları.** Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

YAŞAR, Halide (2008). **Balıkesir ve Yöresinde Çocuk Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler.** Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir

İKİNCİ BÖLÜM

İNEBOLU HALK HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

2.1. HASTALIKLAR

“Hastalık” tanımından hareketle, halk hekimliğinde “tedavi-ilaç” kavramı aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir.

1. Tamamen büyü niteliği taşıyan koruma ve tedavi araç ve yöntemleri.
 - a. Yatırlar
 - b. Ocaklar
 - c. Üfürük-Efsun
 - d. Uğurlu yerler- Uğurlu kişiler
2. Hem büyü hem gerçekçi nitelik taşıyan korunma ve tedavi araç ve yöntemleri.
3. Tamamen gerçekçi nitelik taşıyan korunma ve tedavi araç ve yöntemleri (Asil, 1989: 33-34)

2.1.1. Ağrı – Ateş

Ağrı, vücudun herhangi bir yerinden kaynaklanan, organik bir nedene bağlı olan veya olmayan ve hoş olmayan bir duyudur (Hastane, 2017). İnebolu’da adet sancısı, baş, bel, boğaz, diş, karın, kas, kulak ağrısını gidermek ve yüksek ateşi düşürmek için yapılan uygulamalardır. Ağrı-ateş ile ilgili uygulamalar şu alt başlıklar altında incelenir:

2.1.1.1. Adet Ağrısı

İlçede adet ağrısına karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Rezene çayı içmek adet ağrısını dindirir (K-7).

- Kasıklara sıcak su torbası koyular ve ayakların hep sıcak tutulması gerekir (K-35).
- Sıcak bir banyo yapılırsa ağrı çabuk geçer (K-3).
- Bel ve kasıklara masaj yapılır (K-14).

2.1.1.2. Baş Ağrısı

İlçede baş ağrısı için yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Saçını kesen kişinin saçlarını asla dışarı atmaması lazım, çünkü dışarı atılan saç bir kuş alıp bundan yuva yaparsa o kişinin başı o yuva dağılana denk sürekli ağrır (K-1).
- Kedi otu, diğer bir adı da ekin otudur; bu otu çiğ çiğ yediğinde baş ağrın kesilir. Kediler her zaman başı ağrıdığında bu ottan yer (K-5).
- Kiraz yemek baş ağrısını geçirir (K-9).
- Uyunan odada canlı çiçek bulundurulmaz. Eğer canlı çiçek olan yerde yatılırsa baş ağrısı yapar (K-8).
- Başı ağrıyan kişi sarımsak yerse ağrısı geçer, sarımsaklı yoğurt bile yemesi fayda eder (K-2).
- Alına ceviz yaprağı koyulup tülbentle sarılır, bir süre böyle beklenir (K-5).
- Başı ağrıyan kişi kuru kahve koklar (K-30).
- Başın ağrıması için alına kurbanın kanı sürülür (K-25).
- Sirkeli bez başa koyulup bekletilir (K-24).
- Başa salatalık dilimleri koyulur, salatalık ağrıyı çeker (K-20).
- Başı ağrıyan kişiye tefrin yaprağı yedirilir ya da tefrin suda kaynatılarak çayı içirilir (K-19).
- Kesilen tırnağa basılırsa baş ağrısı yapar. Tırnaklar kesildikten sonra yere atılmamalıdır (K-38).

- Baş ağrısı için patates dilimlenir, altına koyulup sarılır. Patatesler baş ağrısını çeker (K-16).
- Baş ağrısı için sarımsak tuzla dövülür ve şakakları ovarak sürülür (K-6).

2.1.1.3. Bel Ağrısı

Sırtın aşağı kısmında başlayıp kasıklara ve kalçalara doğru yayılan şiddetli bir ağrıdır. İlçede bel ağrısı için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Bel ağrısı için hacemat yapılır (K-4).
- Sırt ağrısı çeken kişi ilk çocuğuna sırtını çiğnetirse ağrısı geçer (K-25).
- Karabiberle bal karıştırılıp bele sürülür, iyice ovularak yedirilir. Alüminyum folyo ile beli güzelce sarıp bekletilir (K-5).
- Ağrıyan bel bal ile her gün güzelce ovulur. Bal, ağrıyı çeker (K-6).
- Bele sıcak tuğla koyup bekletilir (K-33).

2.1.1.4. Boğaz Ağrısı

İlçede boğaz ağrısına karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Boğaz ağrısında sirkeli, tuzlu su karışımı yapılır ve bununla sabah, öğlen, akşam gargara yapılır (K-13).
- Siğil otunu kaynatıp suyunu içersen boğaz ağrısını geçirir (K-5).
- Doktor suyu içilir. Bu su Yukarı Karaca'da bulunmaktadır (K-2).
- Bal ile tarçın karıştırılıp yutulur (K-18).
- Turşu suyuyla yapılan gargara da boğaz ağrısına iyi gelir (K-1).
- Zencefili kaynatıp suyunu içersen boğaz ağrısını geçirir (K-17).

2.1.1.5. Diş Ağrısı

İlçede diş ağrısına karşı yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Çürük diş ağrıldığı zaman bir şiş kızdırılıp çürük dişin özüne sokup biraz bekletilir, o dişteki sinirler yakılmış olur, yani dişin özü öldürülür ve ağrı geçer (K-5).
- Ağrıyan dişe rakı, kolonya bastırılır (K-12).
- Ağrıyan dişin üzerinde aspirin çiğnenir (K-15).
- Ağrıyan dişe incir dalının sütü damlatılır (K-18).
- Çocukların dişi çıkarken kaşıntısını ve acısını azaltması için pırasa çiğnettirilir (K-22).
- Bir cini sarımsak alınıp ağrıyan dişin üzerinde iyice çiğnenir (K-23).
- Ağrıyan dişe tuz bastırılır (K-26).
- Diş ağrısı çekildiğinde tane karanfil ağza alınır ve ağrıyan dişin olduğu tarafta 2-3 saat tutulur. Bu sayede o bölgede uyuşma olur (K-27).
- Dişte oyuk varsa ve ağrı yapıyorsa çürüyen oyuga ısırgan tohumu koyulur, ağrıyı geçirir (K-32).
- Diş ağrısı çeken kişi taze nane çiğnerse ağrısı kesilir (K-33).
- Ağrıyan dişe alkol basılır (K-2).
- Ağrıyan dişe limon damlatılır (K-34).
- Diş ağrıldığı zaman bir pamuğa kolonya dökülür ve ağrıyan dişin üzerinde bir süre bekletilir (K-35).
- Karanfil çiğnenir (K-35).

2.1.1.6. Karın Ağrısı

İlçede karın ağrısı için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Karına tuğla ısıtılıp koyulur (K-3).
- Kekik suda kaynatılıp süzülerek bu çay içilirse karın ağrısını geçirir (K-5).
- Karın ağrıyorsa şekerli su içmek iyi gelir (K-5).
- Karabiber ve bal ılık suyun içine katılıp karıştırılıp içilir (K-5).

- Siğil otunun yaprakları kaynatılıp içilir (K-5).
- Karın ağrısı için sıcak bal veya şeker şerbeti yapıp içilir (K-23).
- Nane kaynatılıp içilirse karındaki şişkinliği alır (K-24).
- Ağrıyan yer bal ile ovulursa ağrısı çabuk geçer (K-27).
- Karın ağrıyorsa sıcak havlu koyulur (K-28).
- Karın ağrısını geçirmek için sıcak duş yapılır (K-35).
- Süt kaynatılıp içine tutak bal koyularak içilir (K-37).
- Karnın üstünde bir süre sıcak su torbası bekletilir (K-36).

2.1.1.7. Kas Ağrısı

Kasların tutulmasından kaynaklanan bir ağrı çeşididir. İlçede kasların ağrmasından ya da boyun tutulmasından kaynaklanan rahatsızlıklarda yapılan uygulamalar şu şekildedir:

- Sıcak havlu sarıp bekletilir (K-10).
- Ağrıyan bölge bal ile iyice ovulur, ardından streç film ile sarılır ve bir gece böyle beklenir (K-6).
- Sıcak tuğla koyulur (K-14).
- Bengay kremle iyice ovulursa kas ağrısına çok iyi gelir (K-7).
- Kekik yağı ile masaj yapmak iyi gelir (K-5).
- Limon, sarımsak ve sirke karıştırılır, ağrıyan yerlere iyice ovularak sürülür (K-16).
- Isırgan çayı içilir (K-5).
- Kas ağrısı çekilen yere bal sürülürse ağrıyı çeker (K-17).
- Vicks sürülür, sıcak soba başında ağrıyan yerler ısıtılır (K-16).
- Nane, limon kaynatılıp içilir (K-18).
- Boyun ağrıdığı anda kekik yağı ile güzelce ovulur (K-18).

2.1.1.8. Kulak Ağrısı

İlçede kulak ağrısı için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Kulağı ağrıyan kişinin kulağına emzikli kadın, sütünü damlatır buralarda (K-17).
- Kulağa sarımsak cinisi koyulup ağrı geçene kadar bekletilmeli (K-5).
- Kulak ağrısı çeken kişinin kulağına sarımsak suyu damlatılır (K-8).

2.1.1.9. Yüksek Ateş

İlçede yüksek ateş anında yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Hasta olan biri ateşlenmişse ateşini düşürmek için alnına, koltuk altına, kasıklarına, dizlerine sirkeli bez koyulur (K-9).
- Ateşi çok yüksekse soğuğa yakın ılıkılıkta banyo yaptırılır (K-5).
- Ateşi çıkan kişinin alnına, koltuk altlarına, göbeğine, kasıklarına ceviz yaprağı koyulur (K-5).
- Alnına buzlu bez koyulur (K-21).

2.1.2. Arı-Böcek-Yılan Sokması, Köpek Isırığı

2.1.2.1. Arı Sokması

İlçede arı sokmasına karşı yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Toprak birazcık su ile çamur hale getirilir ve arının soktuğu yere sürülür (K-6).
- Ebegümece ezilip sürülür (K-5).
- Arının soktuğu yere sarımsak sürülürse acısını alır; ama arının sokusunun orada kalmamış olmasına dikkat etmek gerekir (K-17).
- Yoğurt sürülürse acısını alır (K-18).
- Arı soktuğu zaman bıçak sürülür (K-17).
- Arı sokusunda arının iğnesinin orada kalmamış olmasına dikkat edilir. Sonra da herhangi bir demirden yapılmış eşya sürülür (K-19).

- Arı sokan yere diş macunu sürölür (K-19).
- Hatmi yaprağını ezip sürölen yeri arı sokmaz (K-20).
- Arı soktuğuunda o bölge sabunla güzelce yıkanır (K-20).
- Arının soktuğu yere acısını alsın diye taş sürölür (K-2).

2.1.2.2. Böcek-Yılan Sokması

İlçede akrep ve yılan sokmasına karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Akrep soktuğuunda akrebi yakalayabilersen zehrinin panzehri de sırtındadır. Akrebin kollarını, bacaklarını, kuyruğunu koparıp kalan kısmı ezilerek soktuğu yere sürölür ve sarılır. Bu şekilde zehri gider (K-2).
- Yılan olabilecek bir yerden geçerken yılanın senden kaçmasını istiyorsan “kış kış yılan tirek tirek” diye söyleyerek geçeceksin. Böylelikle yılan kaçır, karşına çıkmaz (K-1).
- Turp insanı zehirden korur; sürekli turp yiyen biri böcek sokmasından zehirlenmez (K-5).
- İneği böğlek tutmaması için sürekli sineğin üşüştüğu yerlerine gres yağı sürölür (K-6).
- İneğin dizlerine ve kuyruğuna mazot sürölürse sinek gelmez (K-17).
- Yılan soktuğuunda sokulan yer aşağısından ve yukarısından bağlanır. O bölge sıkılıp emilerek kanı akıtılır, ardından üzerine sirke dökölür (K-5).
- Akrebin soktuğu yere sarımsak sürölür (K-6).
- Akrep, yılan sokan yere tuz basılır (K-3).
- Böcek soktuğuunda o bölgeyi sıkıp kanın emerek dışarı çıkarılması lazımdır (K-4).
- Akrep soktuğuunda incirin yaprağı veya meyvesi koparılıp ondan çıkan süt sürölür (K-5).
- Akrep, yılan sokan yer kanatılır ve incir yaprağının sütü sürölür (K-24).

2.1.2.3. Köpek Isırığı

İlçede köpek ısırması durumunda yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Köpek ısırıklarında köpeğin ısırıldığı yere hamur mayası sürülür (K-25).
- Köpek ısıran kişi çok korktuğundan ısıran veya kovalayan köpeğin başından su dökülüp bu su o kişiye içirilir (K-1).

2.1.3. Beyin ve Omurilikle İlgili Hastalıklar

2.1.3.1. Sara Hastalığı

İlçede sara nöbeti geçiren bir kişiye kriz anında yapılan bir tane uygulama derlenmiştir. Bu uygulama şu şekildedir:

- Sara nöbeti geçiren kişiye sirke içirilir, üstüne sirke dökülür (K-5).

2.1.3.2. Fıtık

İlçede fıtık için yapılan üç tane uygulama derlenmiştir.

- Belinde fıtık varsa o bölge ilk çocuk tarafından çiğnetilir (K-1).
- Fıtığı olan kişinin fıtıklı olan yerine hacemat yaptırılır (K-6).
- Bele karabiberli bal karışımı sürülüp güzelce önükle sarılır, sıcak tutulursa ağrısı daha çabuk geçer. Ani hareketler yapmamak gerekir (K-5).
- Bu konuda tecrübeli biri tarafından bel çektilir (K-5).

2.1.3.3. İnme/Felç

İlçede felç için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Bir insanı felç geçirme anında fark edilip yüzüne soğuk su vurulursa felç inmesini, sakatlığı önlenmiş veya en az hasarla atlatması sağlanmış olunur (K-1).
- Felç fark edildiği an hastaya hemen soğuk banyo yaptırmak gerekir; ancak felç geçirip üzerinden zaman geçmişse bu uygulamanın hiçbir etkisi olmaz (K-5).

- Felç olan hastalara önceden buralarda yaşlı bir teyze dere kenarlarından topladığı sülükleri yapıştırırdı. O öldükten sonra buralarda bunu yapan kimse kalmadı (K-20).
- Felç geçiren kişinin ağrıları çok olur. Ağrıyan yerlerine sülük vurulursa ağrısı diner (K-19).
- Felçli hastaların çabuk iyileşmesi için felç uğrayan yerlerine hacamat yapılır (K-18).
- Bir kişi felç geçirme sırasında fark edilirse yüzüne hemen tokat atıp soğuk su çarpmak gerekir (K-25).

2.1.4. Böbrek ve İdrar Yolu Hastalıkları

2.1.4.1. Böbrek Taşı

İlçede böbrek taşının oluşmasını engellemek ve böbrek taşı düşürmek için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Böbrek taşının tedavisinde yoğurdun yeşil suyu içilirse taşlar düşer, ama bu su hazır yoğurtlardan değil, köy yoğurdundan alınmalıdır (K-5).
- Taze ısırgan otunun yaprakları toplanıp suda kaynatılır, bu su her gün içilirse böbrek taşlarının düşmesini sağlar (K-5).
- Töngel yaprağı kaynatılıp sık sık içilirse böbrek taşı oluşmaz. Töngel böbrek hastalıklarından korur (K-3).
- Böbrek rahatsızlıklarında tutak bala keten tohumu karıştırılıp her gece bir tatlı kaşığı yutulur (K-5).
- Böbrek taşı düşürmek için bira içeni görmüştüm (K-4).
- Bildircin yumurtası içmek böbrek taşı oluşumunu engeller ve böbrek taşının düşmesini sağlar (K-26).
- Böbrek taşı düşürmek için maydanoz kaynatılıp suyu içilir (K-36).
- Kiraz yaprağı kaynatılıp çayı içilirse böbrek taşını düşürür (K-3).

- Her gün maydanoz suyu içilir veya maydanoz bol bol yenir (K-5).
- Böbrek taşı düşürmek için mısır püskülünü kaynatıp suyunu içmek gerekir (K-16).
- Ebegümece ile naneyi karıştırıp hazırlanan çay içilmesi gerekir (K-11).
- İdrar yolu hastalıklarında tönge çekirdeği yutulur (K-5).

2.1.4.2. İdrar Tutamama

İstemsizce gerçekleşen idrarını kaçırma durumudur. İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- İdrar kaçıran kişiye haber olmadan, bir fareyi ocakta pişirip yedirirlerdi (K-1).
- Kiraz çöpü kaynatılır, suyu içilir (K-5).
- Mısırın seçkülleri (mısır püskülü) alınıp suda kaynatılır ve bu içilir (K-5).
- Gece çocuk altına işiyorsa eşek sütü içirmek gerekir (K-24).
- Böbrek hastalıklarında yoğurdun yeşil suyu sabahları aç karnına içilir (K-5).
- Isırgan otu çayı yapıp içilir (K-38).
- Böğürtlen çayı da iyi gelir (K-22).
- Soğan kabuğunu kaynatıp içirmek gerekir (K-35).

2.1.4.3. Şeker Hastalığı

İlçede şeker hastalarının özellikle dikkat ettiği, yaptığı uygulama ve pratikler şunlardır:

- Çörekotu tohumundan yapılan çay, şeker hastalığına iyi gelir (K-30).
- Şeker hastasının tatlılarına tarçın katarak yemesi gerekir (K-1).
- Muşmulayı şeker hastalarının yemesi faydalıdır (K-5).
- Şeker hastaları şekerini düşürmek için hüyemez elması yemelidir (K-15).
- Siğil otu yaprağını kaynatıp çayını içmesi gerekir (K-5).

- Şeker hastaları her gün bir tatlı kaşığı çörek otu tohumu yutarsa faydasını görürler (K-15).
- Kekik çayı şeker hastalarına iyi gelir (K-13).
- Şeker hastası kirenden yapılan pestil, ekşi yer, kiren suyu içer (K-13).
- Ekşi, kırmızı dut yemek şekeri düşürür (K-5).
- İçtiği suyunun içine tarçın çubuğu atıp her gün bu sudan içen kişinin şekeri düzene girer (K-5).
- Bizim burada şeker hastaları hurma pekmezi yer, bu pekmez içine hiç şeker katılmadan, turuncu hurmalardan yapılır. Benim oğlum şeker hastası, küçüklüğünden beri ona hurma pekmezi yediririz (K-13).
- Her gün bir miktar tarçın yemesi gerekir (K-16).

2.1.5. Cilt Hastalıkları

2.1.5.1. Alerji

İlçede alerji için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Alerji için ısırgan otu çayı içilir. Bu çay düzenli olarak içilirse alerjiye karşı birebirdir (K-5).
- Muzun alerjiye fayda sağladığını duymuştum (K-7).
- Bir tatlı kaşığı tutak bala bir tutam karabiber katılıp yutulursa alerjiye iyi gelir (K-28).

2.1.5.2. Cildi Güzelleştirmek

İlçede kadınlarının ciltlerinin güzel olmasını sağlamak için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Ben yüzüme de ellerime de sadece Arko krem sürerim, çok iyi gelir (K-1).
- Cilde parlaklık vermek için ilkbahar ve sonbaharda toplanan mor menekşeler suda kaynatılır ve bu su pamukla her akşam cilde sürülür (K-5).

- Bildircin yumurtası çırpılıp yüze sürülürse cildi güzelleştirir (K-3).
- Bir yumurtanın akı eşek style iyice çırpılıp kprtlr, bu karışım cilde sürülüp 15 dk. Bekletilip yıkanır. Cilt güzelleşir, parlaklaşır (K-35).
- Her gün elma yersen cildin hep güzel kalır (K-3).
- Yüze gl suyu sürmek cildi güzelleştirir (K-16).
- Kayısı yağı cilde iyi gelir. Badem yağı ile ikisi kirpik ve kaşlara sürülür (K-13).
- Yüzü elma sirkesiyle silmek cildi parlaklık katar (K-11).
- Sa rengini açmak için taze papatyalar toplanıp suda kaynatılır. Bu su szldkten sonra saa sürülür, 30-40 dk. Sonra yıkandığı saç rengi açılmış olur (K-7).

2.1.5.3. Çıban/Sivilce/Akne

Halk arasında 'sivilce' adıyla bilinen akne en sık karşılaşılan cilt problemidir. Akne ciltte bulunan yağ bezlerinin bir hastalığıdır, normalde bu bezlerin salgıladığı yağın deri yüzeyine çıkararak atılması gerekir. Fakat ergenlik döneminde yağ bezi daha fazla yağ salgılar, bu yağın deri yüzeyine geçişini sağlayan kanal yoğunlaşmış bir yağ kütlesi sebebi ile tıkanır. Aknenin temel nedeni ise bu tıkanmadır (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Siğil yaprağı çıbanın çabuk patlamasını sağlar. Siğil otu ocakta, hafif ateşte çok az öldürülür. Ot yumuşadıktan sonra çıbanın üstüne koyulur. Bu işlem gece yapılırsa daha kolay olur. Gece siğil otuyla güzel sarıp sabaha kadar bekletilir. İki gece peş peşe yapıldıktan sonra çıban geçer (K-5).
- Soğan zarı ateşte hafif ısıtılır ve çıbanın üzerine koyulup bir gece sarılı olarak bekletilir (K-5).
- Sivilceli cilde gece yatmadan önce pamukla elma sirkesi sürülür (K-5).
- Haşlanan bamya sivilcenin üzerine koyup birkaç saat bekletilirse iyi gelir (K-5).
- Sivilce için her akşam pamukla elma sirkesi yüze sürülür (K-11).

- Soğanın perde gibi olan yeri çıbanın üstüne koyup sarılır, bir süre böyle beklemesi gerekir (K-2).
- Sivilcelerin üzerine sarımsak sürülürse çabuk geçer, sarımsağın suyu sivilceyi kurutur (K-6).
- Patlatılan bir çıbandan sonra yüzde gedik sedik kalmaması için yüze balmumu sürmek faydalıdır (K-17).
- Yara veya sivilce olan yerlerin üzerinde salyangoz gezdirilir (K-5).
- Arpayla çizerek bir hocanın okuduğunu duymuştum, ama buralarda artık kim yapar bilmem (K-24).
- İncir, sivilcenin çabuk uç vermesini sağlar. Gece yüze incir sürüp yatılırsa sabaha sivilceler uç verir (K-20).
- Soğan kabuğu ısıtılıp hafif öldürülür, sonra da çıbanın üzerinde bekletilir (K-22).
- Çıbanlı bölge siğil otu ile güzelce sarılır, bu sayede çıban çabuk geçer (K-23).
- Sivilceli yüze soğan zarı sarıp bekletilir (K-8).

2.1.5.4. Çil

İlçede çil sorunuyla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Torba yoğurdu çillerin kaybolmasını sağlar. Çilli olan bölgelere sürüp bir saat bekletmek gerekir (K-5).
- Çilleri yok etmek için bir kaşık bal ile biraz tarçın ve limon karıştırılıp yüze sürülür. Yarım saat bekledikten sonra yüz yıkanır. Bu tekrarlanırsa çiller kaybolur (K-20).
- Çil olan yüze limon suyu sürülür (K-20).
- Çilden korunmak için güneşli yerlerde uzun süre kalmamak gerekir (K-7).
- Bal ile tarçın karıştırıl yüzün çili olan bölgesine sürülür, yarım saat bekledikten sonra yıkanır. Haftada 1-2 kez tekrarladıktan sonra çiller kaybolur (K-5).
- Limonla maydanoz karıştırılıp çilli olan yerlere sürülmeli (K-30).

- Bal, çillerin kaybolmasını sağlar. Haftada iki gün çil olan bölgeye bal sürülür, yarım saat bekletilip yıkanır. Çilleri olan kişi bunu yaparsa faydasını görür (K-5)

2.1.5.5. Diken Battığında

İlçede batan dikenini kolayca çıkarabilmek için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Batan diken cımbızla çıkartılamıyorsa tuzlu tereyağı alınıp o bölgeye sarılır ve bir gün bekletilir. Ertesi gün sargı çıkartılır ve dikenin olduğu yer hafif sıkılınca diken hemen çıkıverir (K-1).
- Diken batan yere pözü yaprağı sarılıp bir gün bekletilir. Ertesi gün biraz sıkılınca diken çıkıverir (K-5).
- Diken batan yere siğil otu sarılır, bir gün boyunca bekletilince ertesi gün diken kolaylıkla çıkar (K-13).

2.1.5.6. Egzama

Yaygın bir deri hastalığıdır. Derinin, fiziksel, kimyasal, zehirli, mikrobik ve asalak kökenli iç ve dış etkenlere karşı gösterdiği alerjik tepki sonucunda oluşur (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Temre otunu yaprakları toplanıp suda kaynatılır ve kaşınan yerlere sürülür (K-5).
- Gevur pancarının pişirip yersen mayasına iyi gelir (K-2).
- Sorunlu bölgeler için sarımsak iyice dövülür ve sürülür, bir saat bekletilir (K-6).
- Ispıt yemek mayasıyla iyi gelir (K-2).
- Egzama olan bölgeye hayvan gübresi sürülür (K-5).
- Sarımsak suda kaynatılır, bu sıcak suda yıkanır (K-9).
- Yaş cevizin yeşil kabuğu alınıp güzelce ezilir, egzama olan yerlere sürülür (K-10).
- Vücudunun çoğu yerinde egzama varsa hayvan gübresinin içine girip bir süre içinde beklerse egzaması geçer (K-5).

- Deterjan, sabun, çamaşır suyuna dokunmamak gerekir (K-16).
- Egzamalı bölge karbonatlı su ile güzelce yıkanır ve bir süre karbonatlı suda bekletilir (K-10).
- Bildircin yumurtası yendiğinde kaşıntıyı geçirir (K-11).
- Tefrin yaprağı kaynatılıp suyuyla yıkanılırsa egzamayı geçirir (K-13).

2.1.5.7. Kaşıntı/Kurdeşen

Tıp dilinde ürtiker denilen kurdeşen, bir çeşit alerjidir. Ciltte aniden başlayan ve birkaç saat süren dayanılmaz kaşıntılarla kendini gösterir. Ciltte görülen küçük, kırmızı kabarcıklar, bir süre sonra şişebilir. Bu belirtiler, bazen çok kısa zamanda geçer, bazen de uzun süre devam eder (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Yazları olan kaşıntıda denize yüzmeye gideriz, deniz suyu kaşıntıları giderir (K-13).
- Kışın kaşıntı olmuşsa bol tuzlu bir su hazırlanır ve bu su ile banyo yapılır (K-15).
- Özellikle domatesi yemeyi bırakmak gerekir. Bunun dışında kaşıntıya ilek, tarçın, yumurta da sebep olabilir. Bunları bir süre yemeyi bırakıp duruma bakmak gerekir (K-16).
- Kuluncu olan kişi köpek yuvasına gidip orada bir süre yatarsa hastalık kaybolur (K-24).
- Kurdeşen olan bölgelere ineğın yeni yaptığı dışkısı iyi gelir, kurdeşenli yerleri yakar (K-25).
- Kaşınan yerlerin kaşıntısını gidermek için ya kolonya süreriz ya da varsa bir pamuğa ispiro döküp o bölgeye iyice süreriz (K-27).
- Kurdeşen için ya karanfil robottan geçirilip yenir ya da karanfilin çayını yapıp içmek iyi gelir. Kaşıntıları karanfil geçiriyor, aynı zamanda dereotu ve nane yemek ya da bu bitkileri kaynatıp suyunu içmek de vücuttaki kaşıntıları giderme de birebirdir (K-7).

2.1.5.8. Kepeklenme

Sık rastlanan bir cilt hastalığıdır. İlçede kepeklenmeye karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Isırgan otu kaynatılıp saç bu su ile yıkanır (K-5).
- Cevizin yeşil kabuğu kınayla ezilerek saça sürülür. (K-5).
- Maydanoz kaynatılıp suyuyla saçları yıkamak iyi gelir (K-11).

2.1.5.9. Kıllanma

İlçede vücudun fazla kıllı olmaması için çocuklara yapılan bir tane inanış bulunmuştur:

- Kız çocuğunun ileride kıllanma sorunu yaşamaması için bir ferihin yaptığı ilk yumurta kız çocuğun kıllanma olmasının istenmediği tüm bölgelerine sürülür (K-1).

2.1.5.10. Mantar

İlçede mantar hastalığına karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Mantar olan bölge deniz suyuyla geçene kadar her gün yıkanır (K-15).
- Mantar olan yerlere hayvan gübresi sürülür (K-6).
- Ayaktaki mantarlar için papatya suda kaynatılıp ayak bu suda bekletilir (K-2).

2.1.5.11. Nasır

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kuru kekik suda kaynatılır. Bu kekikli suda ayaklar su soğuyuncaya kadar bekletilir (K-5).
- Ayağın nasırlı kısımlarına incir sütü sürülür (K-22).
- Nasırlar ateşte yakılmış jilette kesilir (K-2).

- Ayakta ve elde çıkan nasırlar için sıcak inek gübresinin içine ayaklar ve eller sokulur (K-24).

2.1.5.12. Pamukçuk

Ağızda beyaz lekelere sebep olur. Süt çocuklarında çok sık rastlanır. İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Pamukçuğun tedavisinde 1 çay kaşığı karbonat, 1 çay kazığı tuz, 1 bardak suya katılır. Bu karışım bir pamuk yardımıyla çocuğun ağzında pamukçuk olan yerlere sürülür (K-1).
- Pamukçuk olan yerler soda ile güzelce silinir, ağız sodayla çalkalanır (K-20).
- Dut pekmezi böyle rahatsızlıkları birebirdir. Her akşam bir kaşık dut pekmezi çocuklara yedirilirse pamukçuk olmaz. Pamukçuk olan kişi o yerlerine dut pekmezi sürüp bir süre bekletirse de çabuk geçmesine faydası dokunur (K-13).
- Pamukçuk en çabuk bal ile geçer. Balı yemek ve o bölgelerde bekletmek lazımdır (K-5).
- Karbonatlı su ile gargara yapılır (K-7).
- Sirkeli su ile ağız çalkalanırsa yaralar çabuk iyileşir (K-2).

2.1.5.13. Pişik/İsilik

Terledikten sonra derinin üzerinde görülen kızarıklıklara halk arasında isilik denir. Pişik ise genellikle alt bezinin bebeğinizin tenine temas ettiği noktada hafif kabartılı bir kızarıklık biçiminde ortaya çıkar. Kötüleştiği zaman kızartılı küçük şişlikler, içi su dolu kabarcıklar ve buna benzer biçimde bebeğe acı veren deri değişiklikleri görülebilir (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- İsilik olan bebeği sık sık ılık suyla yıkarsan isiliği çabuk geçer (K-7).
- Bebeklerin altı pişik olduğunda tahta çürüğü toplanıp pişik olan bölgeye serpilir (K-5).

2.1.5.14. Saç Dökülmesi

İlçede saç dökülmesini engellemek için yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Saçların dökülen yerleri için barutla yağ karıştırılıp saçın bu bölgelerine sürülür, yarım saat bekletilir (K-5).
- Büyükbaş hayvanlarda bulunan saç uzatan diye bilinir burada, hayvanın sert, çiğnenmeyen et vardır. Bunu yemek saçları uzatır (K-2).
- İlkbaharda üzüm tefeğinin içindeki su çıkartılıp saça sürülür. Bu su saçın dökülen yerlerden tekrar çıkmasını sağlar (K-5).
- Saçın belli yerleri dökülüyorsa buralar dua ile kanatılır, pis kan çıkartılır, ardından buralara sarımsak sürülür (K-6).
- Saçları uzatmak için kaynayan suyun içine bir tane daha kap koyulur içine zeytinyağı, papatya, ısırgan koyup 15dk bekletilir. Ardından bu karışım süzülür. Karışımın içine bir tane yumurta sarısı ve biraz elma sirkesi koyulur, karıştırılır. Karışım saçın her yerine sürülür ve bir saat bekletilir. Sıcak havluya sarıp bekletilirse daha iyi olur. Ardından saç iyice yıkanır (K-1).
- Saç dökülmesini engellemek için çörekotu tohumunun çayını içmek gerek (K-11).
- Nisanda yağın yağmur çok bereketli ve faydalıdır, biz nisanda yağın yağmuru biriktiririz. Bu suyla yapılan yemekler çok sağlıklı olur, bu suyla saçları yıkamak saçları çok güzel uzatır (K-1).
- Saç uzatmak için nisan ayında yağın yağmur biriktirilir ve bu suyla banyo yapılır (K-1).
- Bol bol sarımsak yemek saç çıkartır (K-5).
- Sarımsak tuzla ezilir, saç çıkmayan yerlere sürülür (K-5).
- Zeytinyağı ile yumurta sarısı karıştırılıp saça sürülür (K-6).
- Sarımsak yağı sürülür (K-18).
- Sarımsak ortadan ikiye kesilip çıkan suyu saç dibine sürülürse saç çıkarır (K-3).

- Isırgan yaprağını kaynatıp o suyla saçları yıkamak saçların dökülmesini engeller (K-1).
- Saç dökülen yerlere sarımsak ezip sürülür (K-4).
- Saç dökülmesini engellemek için taze terfin yaprağı toplanıp suda kaynatılır. Bu su banyo yaptıktan sonra en son durulama suyu olarak saça dökülür (K-5).
- Üzüm tefeğini baharda kırıp içinden çıkan su saça sürülür (K-8).
- Saç bitlenirse gaz yağı sürülür, bir saat bekletilir ve yıkanır (K-24).
- Saçlara yılan yağı sürülürse saçları çabuk uzatır (K-7).

2.1.5.15. Sedef Hastalığı

Hastalığın bulunduğu deri bölgesi kızarıklık hale gelir. Üzerinde kalın gümüş renkli kabuklanmalar oluşur (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Sedef hastası olan kişinin nisan yağmurunu biriktirip bununla banyo yaparsa hastalığı geçer (K-5).
- Cevizin yeşil kabuğu güzelce ezilir, hastanın sedefli olan yerlerine iyice yedirilerek sürülür ve biraz bekletilir (K-5).
- Sedefli olan yerlere sarımsak tuzla ezilip iyice sürülür (K- 5).

2.1.5.16. Siğil/Tavuk Götü

Siğil deride oluşan iyi huylu tümörlerdir. Başlangıçta toplu iğne başı büyüklüğündeyken, haftalar veya aylar sonra bezelye boyuna ulaşırlar (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Siğili olan kişi siğilinin üzerine süt döküp bir kediye yalattırsa siğili birkaç gün içinde gider (K-1).
- Ayakta çıkan siğillere tavukgötü adı verilir. Bunları yok etmek için kara tavuk bulunup tavuğun götü siğillere sürülür (K-18).

- Siğil kurbağadan geçer. Birinin elinde siğiller çıkmışsa kurbağaya dokunmuştur. Siğil çıkmaması için Kurbağadan uzak durmak gerekir (K-13).
- Benim annemde varmış, hoca arpayla çizip dua okuyunca geçmiş (K-20).
- Siğilleri geçirmek için ayın eski olduğu zamanlarda aya karşı bir dua okunur (K-1).
- Sirke ile limon karıştırılıp üç gün bekletilir, bir dua ile birlikte siğillerin üstüne sürülür (K-5).
- Siğillerin üzerine sarımsak ikiye bölünüp çıkan sıvısı sürülür (K-5).
- Özel bir dua var bunun için ama ben bilmiyorum. Bu dua tuza okunacak, sonra da tuz bir akarsuya atılacak. Bunu yaptıktan bir süre sonra siğiller kendiliğinden geçiyor (K-13).
- Üç yol ağzına gidip ay yeniye siğillere toprak sürülür. Ayı gördüm Allah, amentü billah denir (K-5).
- Elde çıkan siğiller için yaban incirinin sütü siğillerin üstüne sürülür (K-17).

2.1.5.17. Uçuk

Deri ve mukoza üzerinde içleri temiz sıvı ile dolu kabarcık kümelerinin görülmesiyle karakterize bir viral enfeksiyon. Alt ve üst dudakların birleştiği yerde çıkan ufak yaralarıdır (Sağlık Ansiklopedisi, 547). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Uçuk çıktığı zaman takta kaşık ocakta kızdırılıp uçuğun üzerine bastırılır ve uçuk korkup geri gider (K-11).
- Uçuğun üzerine sarımsak ortadan kesilip koyulur (K-5).
- Balmumu sürülürse uçuk çabuk geçer (K-6).

2.1.5.18. Uyuz

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Uyuz hastalığı kapanlar çam kozalağı daha yeşil haldeyken toplayıp bunu güzelce rendele sin ve uyuz olan yerlerine sürsün (K-5).
- Uyuzlu yerlere acı tereyağı sürülür (K-6).
- Arap sabunuyla hastanın sık sık yıkanması gerekir (K-2).
- Kükürtlü sabun rendelenir biraz su ile macun haline getirilerek sürülür ve bekletilir (K-12).
- Kükürtlü sabunu rendeleyip zeytinyağı karıştırılır ve uyuz olan bölgelere sürülür (K-17).
- Kükürtlü sabunla her gün yıkanır sa çabucak iyileşir, biz köpeklerimizi uyuz olduklarında her gün kükürtlü sabunla yıkarız (K-1).
- Uyuz olan kişiyi kara sabunla banyo yaptırmak gerekir (K-34).

2.1.5.19. Yanık

İlçede yanığa karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Bir yerin ateşten yandıysa oraya yaş kabağın içinde çekirdeklerinin olduğu kısmı var, orası alınır, çekirdekleri ayıtlayıp yanığın üzerine güzelce sarılır (K-5).
- Yanığın su toplamasını engellemek için buzdolabında bekletilen soğuk un alınıp yanık yerin üzerine koyulur (K-1).
- Yumurtayı yağda pişirip yanık olan bölgenin üstüne koyulur. Bir süre böyle bekletilir. Hem yanığın acısını alır hem de yanığın çabuk iyileşmesini sağlar (K-5).
- Yanık bölgeye çabuk iyileşmesi için yumurtanın sarısı sürülür (K-6).
- Karayemiş yaprağı iyice ezilir ve yanan bölgenin üzerine sürülüp sarılır (K-10).
- Yanık yaranın üzerine salyangoz koyulup, salyangoz yaranın üzerinde gezene kadar bekletilir. Hayvanın giderken bıraktığı salgı yanık yarayı kolayca iyileştirir (K-5).
- Yanık yerin iltihap kapmaması için üstüne limon suyu damlatılır (K-27).
- Yanığın acısını almak için salatalık ince ince dilimlenerek yaranın üzerine koyulur ve bir süre bekletilir. Salatalığı kestikten sonra çıkan sıvı acıyı alır (K-7).

- Bir çul yakılır. Çuldan geriye kalan kül, yaranın üzerine koyulur (K-28).

2.1.5.19.1. Güneş Yanıkları

İlçede güneş yanığına karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Güneş yanığı olan yerlere torba yoğurdu sürülürse acısı geçer (K-5).
- Kara toprak tükürükle karıştırılır, güneş yanığı olan bölgelere sürülür (K-13).
- Yanık olan yerlere yoğurt sürülür, yoğurt oranın acısını alır (K-16).
- Yanıkların üzerine zeytinyağı sürülürse iyi gelir. Yarayı nemli bırakmak gerekir (K-5)

2.1.5.20. Yara

İlçede yara ile ilgili uygulanan bazı pratikler ağız yaraları, düşme, ezilme, morarma ve çarpma, iltihaplı yaralar ve kanayan yaralar olarak ayrı başlıklar altında derlenmiştir.

2.1.5.20.1. Ağız Yaraları

- Tuzlu su ile ağız bol bol çalkalanır (K-5).
- Ağızda çıkan yaraların üzerine bal sürülür ve bir süre bekletip mikrobun kırılması sağlanır (K-5).
- Yaraların üzerine karbonat koyulur (K-5).
- Yumurta sarısı sürülür (K-6).
- Limon çıkan aftın üzerine sıkılır, yaktıkça yaranın çabuk geçmesi sağlanır (K-8).
- Ağzın içerisinde çıkan yaralar için karbonatlı su ile gargara yapılır (K-1).
- Sirkeli su ile ağız sabah-akşam gargara yapılır (K-2).

2.1.5.20.2. Düşme, Ezilme, Morarma, Çarpma

- Darbe alan bir bölgenin morarmasını engellemek veya morardığında morluğunu geçirmek için çiğ et basılır (K-26).
- Balmumu ile sarılır (K-17).
- Darbe alıp ağrısı olan yerlere siyah zeytin ezilir, soğan ve tuz ile karıştırılıp ağrıyan yere sürülür ve sarılır (K-38).
- Morarmasına engel olmak, morardıysa morluğunu çabuk geçirmek için patates rendelenip sürülür (K-16).
- Buz koyulur (K-29).
- Alınan bir darbeden sonra morarmayı engellemek için ağızda bir parça ekmek parçası çiğnenir ve orada bekletilir (K-32).
- Morarmasını engellemek için soğan hafif ezilip o bölgeye sarılır (K-37).
- Parmağını bir yer kıştırdığın zaman parmağın morarmasını, tırnağın çürütmesini, çıkmasını engellemek için üstünde buz bekletilir (K-34).
- Zedelenen yerler balla ovulursa ağrıyı geçirir (K-6).
- Ekmek iyice çiğnenip zedelenen yere sürülür, bu onun acısını çeker (K-11).

2.1.5.20.3. İltihaplı Yaralar

- İltihaplı bir yaraysa o bölgeye pözü yaprağı sarılıp bir gece bekletilir. Ertesi gün o bölge iltihabını akıtır (K-1).
- Kuruyan ağacın gövdesinde çürüğü vardır, bu çürük alınıp yaranın üzerine serpilirse yara mikrop kapmadan iyileşir (K-1).
- Yaranın iltihabını akıtmak için soğanın zarı ateşte biraz ısıtılır ve zar iltihaplı bölgenin üzerine koyulup iyice sarılır, bir gün böyle bekletmek gerekir (K-13).
- İltihaplı yara varsa oraya sabun rendelenip temiz bir bezle sarılır (K-37).
- Balmumu ile yumurtanın sarısı karıştırılıp sürülür (K-18).

- Yaralı bölge enfeksiyon kapmışsa iltihabını toplaması için o bölgeye kuyruk yağı basılıp sarılır, bir gece bekletilir, ertesi gün yara iltihabını toplamış olur (K-5).
- Yaranın çabuk iyileşmesi ve iltihap kapmaması için yaranın üzerine siğil otu koyup sarılır, bir gece bekletilir (K-5).

2.1.5.20.4. Kanayan Yaralar

- Kanayan yaranın kanamasını durdurmak için yaranın üzerine sigara külü dökülür (K-14).
- Kanayan yaranın kanaması durduktan sonra çabuk iyileşmesi için balmumu sürülüp sarılır (K-17).
- Kanayan yara mikrop kapmasını engellemek için üzerine idrar dökülür (K-33).
- Çok kötü durumdaki yaralarda bir yumurta pişirilir, pişerken çıkan yağ o bölgenin üzerine sürülür ve bekletilir (K-5).
- Yumurtanın sarısı kanayan yaranın üzerine sürülürse iyi gelir (K-18).
- Kanayan yarayı durdurmak, yaranın mikrop kapmasını önlemek için yaraya tuz basılır (K-17).
- Kanayan yaraya sigara bastırılır (K-2).
- Kanayan yaraya tütün basılır (K-12).
- Yaranın mikrop kapmasını engellemek için soğan hafif ateşte öldürülüp yaranın üzerine sarılır (K-23).
- Yaranın üzerine toz şeker serpilip temiz bir bezle sarılır (K-11).
- Yaranın çabuk iyileşmesi için yaranın üzerine çiğ et koyup bekletilir (K-13).

2.1.5.21. Yılancık

Küçük yara veya sıyrıklardan giren mikropların neden olduğu ve tıp dilinde erizipel denilen bir çeşit deri hastalığıdır (Sağlık Aktüel, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Hastaya haberi olmadan yılan eti yedirilirse bu hastalığa iyi gelir (K-1).
- Kızarıklık olan yerlerine bal sürülür (K-5).
- Hayvan gübresi sürülür (K-5).

2.1.6. Göz Hastalıkları

2.1.6.1. Arpacık/İtđirisi

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Arpacığın çabuk geçmesi için ekmek alınır göze sürülür ve köpeğe yemesi için atılır (K-24).
- Arpacık çıkan gözün o bölgesine sarımsak ortasından kesilerek yaş kısmı sürülür. Biraz acıtır ama ne kadar dayanırsan mikrobi o kadar çabuk yakar (K-11).
- Çiftleşen köpeklere bakılırsa gözde arpacık çıkar (K-1).
- Arpacık çıktığında tuvalete doğru dönüp “Gözümün hastalığı geçmesi niyetiyle” diyerek yüz yıkanır (K-5).
- Gözde arpacık çıkmadan evvel bir ağrı başlar, bu ağrıyı hissettiğı an gözüne yabancı biri gözüne tükürürse arpacık çıkmaz, arpacık zaten nazar değdiğinde çıkar (K-13).
- Arpacık çıkan göze yeni doğum yapmış emzikli bir anne gelip sütünü damlatır buralarda (K-8).
- Arpacık, kirpik diplerinin tıkanması ile olur, ılık çay posası alınıp göz kapağının üstünde soğuyuncaya kadar bekletilirse kirpik dipleri yumuşar ve açılır (K-7).
- Gözler bir hafta boyunca her akşam sıcak suda bebe şampuanı ile yıkanırsa arpacık çabuk geçer (K-7).
- Arpacık çıkan gözü birine okutmak gerekir (K-6).
- Gözünde sık sık arpacık çıkıyorsa sebebi nazardır. Bunun için yedi kişinin bir araya gelip aynı anda hastayı okuyup üflemesi gerekir (K-5).

- Gözünde itdirisi çıktığında bir ekmeği alıp gözüne sürersin ve o ekmeği dişi bir köpeğe atıverirsin. Sonra da tuvalete doğru dönüp yüzünü yıkarsın (K-13).
- Köpekler çiftleşirken onlara bakmamak gerekir, yoksa itdirisi çıkar (K-11).
- Köpeklerin kabından alınan bir parça yemek artığı göze sürülürse itdirisi geçer (K-18).

2.1.6.2. Göz Kanlanması

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Gözlerin sağlıklı olması ve daha iyi görebilmesi için zargana balığı yemek gerekir. Bizde yılan balığı da derler, fosforlu bir balıktır (K-2).
- Göz hastalıklarında yedi kişi birden gözünden rahatsız olan insanı okur (K-5).
- Göz rahatsızlıklarında baharda üzüm tefeğinin suyu alınıp göze damlatılır, mikrobu kırar (K-20).
- Gözü ağrıya kişiye bir yumurta iyice haşlanır sonra ikiye kesilip gözlerin üstünde koyulur ve bir süre böyle beklenir (K-32).
- Göz kanlandığında ılık çay posası alınıp göz kapağının üstünde soğuyuncaya kadar bekletilir (K-16).
- Gözler bir hafta boyunca her akşam sıcak suda bebe şampuanı ile yıkanır (K-16).
- Sürekli kızaran gözlere anne sütü damlatılır (K-18).
- Sıcak çay suyu ile yüzü yıkamak gerekir (K-12).
- Çaydanlığın buharına yüzümüzü tutup bir süre bu buharda beklemek iyi gelir (K-16).
- Bol su ile yıkamalı (K-2).

2.1.6.3. Göze Perde İnmesi

İlçede bu sorunla ilgili iki tane uygulama derlenmiştir. Bunlar:

- Göze perde inmesi durumunda benim annem temiz bir camı incecik toz haline getirir, elekten geçirirdi. Elekten geçen kısmı alır, hastanın gözüne üflerdi. Toz halindeki cam gözdeki perdeyi çeker almış. Ben bunu hiçbir zaman bir insana yapmadım; ama ineğimin gözüne perde inmişti, benim de aklıma annemin yaptığı aklıma geldi ve ineğime bunu yaptım. İneğim gözü bu sayede iyileşti (K-5).
- Göze limon damlatılırsa gözdeki perde gider (K-24).

2.1.7. Kalp-Damar Hastalıkları

2.1.7.1. Bayılma

Kan basıncında düşme, nabızda zayıflama ve hızlanma, solgunluk ve terlemenin eşlik ettiği geçici bilinç kaybıdır. İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Bayılan kişiye kolonya koklatılır (K-2).
- Bayılan kişinin beynine kan gitmesi için ayakları havaya kaldırılır (K-6).
- Bayılan kişinin yüzü, bilekleri, boynu kolonya ile ovulur (K-4).
- Havadar bir yere çıkarılır (K-17).
- Tansiyonu düştüğü için bayılmışsa tuzlu ayran içirilir (K-3).
- Şekeri düştüğü için bayılmışsa şekerli şeyler yedirilir (K-35).
- Bayılan kişiyi ayıltmak için yüzüne soğuk su çarpılır (K-25).

2.1.7.2. Kolesterol

Hayvansal ve bitkisel yağların içerisinde bulunan, karaciğer tarafından sentez edilen bir maddedir. Kanda normalden fazla bulunması halinde, damar sertliğine neden olur ve bazen de safra pigmentleri ile birleşerek safra taşlarının oluşumunda rol oynar (Sağlık Aktüel, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kirazın çöpleri toplanır, suda kaynatılır, bu su kolesterolü düşürür (K-27).

- Kolesterolü düşürmek için suyun içine ceviz koyulur, bir gün bekletilir. Bu su içildiğinde kolesterolü düşürür (K-30).
- Ceviz yemek kolesterolü düşürür (K-6).
- Siğil otu yaprağından yapılan çayı içmek karaciğer hastalıklarına iyi gelir (K-5).
- Hindiba yemek kolesterol düşürür (K-5).
- Isırgan çayı düzenli içilirse kolesterole iyi gelir (K-9).
- Kiraz sapı çayı içilirse kolesterol düşer (K-11).
- Tarçın çayı içmek kolesterole iyi gelir (K-28).
- Sarımsak tüketmek kolesterolü düşürür (K-5).
- Karaciğer hastalıklarında çiğ enginar yemek, bol bol enginar yemeği tüketmek gerekir (K-2).
- Enginar suyu içmek çok faydalıdır (K-16).

2.1.7.3. Tansiyon

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Eşek dikenini toplanıp çayı içilirse tansiyonu düşürür; ancak fazla içmeyeceksin. Eğer fazla kaçırırsan karın ağrısı yapar (K-5).
- Tansiyon hastasına önceden bezir yağı içirtirlerdi (K-14).
- Isırgan otu kaynatılıp suyu içilir (K-36).
- Bol bol sarımsak yemek tansiyonu düşürür (K-6).
- Sarımsaklı yoğurt yemek tansiyonu düşürür (K-32).
- Tuzlu ayran içmek tansiyonu düşüklüğünü önler (K-21).
- Tansiyonu düşürmek için limon suyu içilir (K-29).

2.1.7.4. Varis

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Soğuk su ile varili bölgenin her gün yıkanması gerekir ve masaj yapmak gerekir (K-16).
- Bacakları yüksek yere kaldırıp her gün yarım saat, bir saat kadar bacaklar dinlendirilirse iyi gelir (K-28).
- Varis için en iyisi sülük yapıştırmasıdır, ama artık buralarda bunu yapan kimse kalmadı (K-5).

2.1.8. Ortopedik Hastalıklar

2.1.8.1. Burkulma

Eklem yüzeylerinin anlık olarak ayrılmasıdır. Zorlamalar sonucu oluşur. İlçede bunun için yapılan pratikler şunlardır:

- Burkulan yer bertik otuyla iyice sarılır (K-22).
- Zeytin ezilip burkulan yere masaj yaparak sürülür (K-18).
- Ekmek iyice çiğnenip zedelenen yere sürülür, bu onun acısını çeker (K-38).
- Sıcak sütün içinde bertek otu hafiften öldürülür ve bertilen yerin üzerine koyulup bir gün bekletilir (K-5).
- Burkulan yere kuyruk yağı sarılır (K-1).
- Burkulan yerde ağrının çok olmaması için üzerine buz koyulur (K-6)

2.1.8.2. Geyrek Batması

Bebeklerin kürek kemiklerinden kaynaklanan bir problem olduğunda ilçede bu sorunun anlaşılması konusunda yapılan pratik şudur:

- Bebek kakasını yeşil renkte yaparsa geğrekleri (kürek kemikleri) batıyordur (K-5).
- Geyreği batan çocuğun ayaklarından biri diğerine göre kısa durur (K-1).

2.1.8.3. Kemik Erimesi/Osteoporoz

Osteoporoz yani kemik erimesi kemik doku yoğunluğunun azalması nedeniyle dayanırlığının azalması, yani kalitesinin düşmesidir (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kemik erimesini engellemek için bol bol yoğurt, peynir yenir, süt içilir (K-16).
- Yeşil mercimek yenirse kemiklere iyi gelir (K-12).
- Sığır kemikleri iyice kaynatılarak içlerindeki ilikler yenirse kemiklere faydalıdır (K-25).
- Kemik erimesini önlemek için köy yoğurdunun yeşil suyu içilir (K-31).
- İri hayvan kemikleri alıp iyice kaynatılır, bu kemiklerin içindeki ilikler yenir (K-34).

2.1.8.4. Kırık-Çıkık

Kırık, kemik bütünlüğünün bozulmasıdır. Kırıklar darbe sonucu ya da kendiliğinden oluşabilir. Yaşlılık ile birlikte kendiliğinden kırık oluşma riski de artar. Çıkık ise eklem yüzeylerinin kalıcı olarak ayrılmasıdır. Kendiliğinden normal konumuna dönemez (Sağlık Aktüel, 2017). Çıkık için:

- Soğan zeytinyağı ile iyice ezilir, sorunlu bölgeye sürülüp temiz bezle sarılır ve bir süre bekletilir (K-10).
- Sarımsak zeytinyağıyla güzelce ezilir ve sorunlu bölgeye sarılır (K-6).
- Balmumu eritilir ve temiz bir beze bulanır, bu bez soğumadan sorunlu bölgeye düzgün bir biçimde sarılıp ve bir süre bekletilir (K-17).
- Sabun ince ince rendelenir ve yumurta ile çırpılır. Bu karışım o bölgeye sürülüp sarılır (K-24).
- Yumurtanın beyazı temiz bir beze bulanıp çıkık olan bölge iyice sarılır (K-5).
- Nişasta limonla karıştırılır, bu karışım sürülür, temiz bezle sarılır (K-8).

- Çıkık olan yer düzeltilip, biraz zeytinyağı ile masaj yapılır, sonra da tuzla güzelce ovulup temiz bir bezle sarılır (K-37).
- Kırılan yer düzeltilir. Yumurta akı, un ve bal katılıp sürülür ve düzgünce sarılıp kırk gün bekletilir. Ama kırık yer düzgün yerine oturtturulmazsa yanlış kaynar. Burada artık hemen doktora gidilir. Kırık çıkığa bakan kalmadı artık (K-35).

2.1.8.5. Romatizma

Vücudumuzun hareket etmesini sağlayan kaslar, kemikler, eklemler ve bu yapıları birleştiren bağlarda ön planda ağrı ve hareket kısıtlılığına bazen de şişlik ve şekil bozukluğuna neden olan hastalıklara genel olarak romatizma adı verilmektedir (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Romatizması olan kişi bal arısına bacaklarından sokturur. Bal arısının iğnesindeki zehir bazı hastalıklara şifadır. Ben özellikle yazın birkaç bal arısını beni sokmasını sağlarım, bu sayede kışın pek hasta olmam (K-5).
- Sığırkuyruğu otu kurutulup çayı içilirse romatizma ağrılarını geçirir (K-5).
- Killi toprak bulup su ile macun kıvamına getirilip bacaklara masaj yaparak sürülür (K-5).
- Kavlan yaprağı kaynatılıp suyu içilir (K-5).
- Kereviz yemek romatizmayı geçirmek için en iyi ilaçtır (K-15).
- Romatizma ağrısı çeken kişinin bacaklarına sülük koyulur (K-30).
- Romatizma ağrısı çeken kişi için keten tohumu un haline getirilir, içine çok az su koyulur ve bu karışım bacaklara sürülüp bekletilir (K-18).
- Damı olan köylüler hayvanlarının gübrelerini bir yerde toplar. Romatizma ağrısı çeken kişi bu gübrenin içine girip bir süre bekler (K-20).
- Romatizmalı bölgelere sarımsak güzelce ezilip sürülür (K-35).
- Romatizma ağrısı çeken kişi bacaklarını ısırgana dalar (K-3).
- Bal sürülüp güzelce ovulur (K-17).

2.1.9. Psikolojik Hastalıklar

2.1.9.1. Cin Çarpması

İlçede cin çarpması ile ilgili yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Banyo, tuvalet gibi yerlerde uzun kalmamak gerekir. Buralarda cinler bulunur, musallat olabilir (K-20).
- Dualar, sûreler okunur (K-28).
- Gece küle basmamak gerekir. Aynı zamanda gece dışarı kül dökülmez, yoksa üzerlerine uğrarsın (K-38).
- Alevli ateşe tükürülmez, cinler ayağa kalkar ve alevle ateşe uzun süre bakılıp besmele de çekilmez (K-24).
- Cin çarpmaması için gece dışarı çıkınca besmele çekip yere tükürülür (K-5).
- Mezarlık olan yerde işenmez, buralarda kesinlikle gusülsüz dolaşılmaz. Yanan ateşin üzerine işenirse cin çarpar (K-1).
- Cinlerin musallat olduğu kişi hocaya okutulur (K-11).
- Gece olduğunda camdan aşağı sıcak su dökülmemeli (K-13).
- Eşikte oturulmaz, cin çarpar (K-30).
- Gece dışarı camdan su dökülmez, yoksa şeytan uyanır (K-27).
- İncir ağacının dibine işenmez, cin çarpar (K-22).
- Gece dışarı bir şey atılmamalı (K-23).
- Cin ekleşen kişinin üzerinde muska taşıması gerekir (K-8)
- Felak ve Nas sûrelerini üçer kez ağzı dualı biri okuyarak cin çarpan kişinin yüzüne üflemeli ve tükürüğünü hastanın alına sürmelidir. Bu işlem bittikten sonra da hasta ayağa kalkıp ağzı dualı kişinin yanından ayrılmalı, dolaşmalıdır (K-5).

2.1.9.2. Kıskançlık

İlçede aşırı kıskanç olan bir kişiye yapılan uygulama şu şekildedir:

- Çok kıskanç olan kişiye hınzır(domuz) eti yedirilir. Bu sayede kıskançlığı kalkar (K-8).

2.1.9.3. Konuşamama

İlçede bu sorunla ilgili yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Konuşamayan çocuklara bıldırcın yumurtası yedirilir (K-5).
- Konuşamayan çocuğun ağzına serçe kuşunun kafası sokulur (K-1).
- Konuşamayan çocuğa serçe eti yedirilir (K-13).

2.1.9.4. Korku Hastalığı

İlçede korku problemi yaşayan birine yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Her şeyden korkan insana horozun ödü yedirilir (K-14).
- Korku hastalığına yakalanan kişiye üçer defa Felak ve Nâs sûreleri, Ayetel Kürsi okunur (K-5).
- İmanlı bir kişi suya Felak, Nâs sûreleri, Ayetel Kürsi okuyarak bu su korkan kişiye içirilir (K-23).
- Her şeyden korkan kişi gece yanında Kuran bulundurur (K-5).
- Bir anda korkan kişinin damağı parmakla kaldırılıp yukarı baktırılır (K-1).
- Eğer bir kişiyi köpek kovalamışsa ve korku yaşıyorsa o kişinin başından aşağı su dökülür ve o su, o köpeğe içirilir (K-1).
- Eğer bir kişiyi köpek kovalamışsa ve korku yaşıyorsa kovalayan köpeğin çanağından ekmek alınır ve korku yaşayan kişiye köpeğin önünden alındığı söylenmeden yedirilir (K-11).
- Korkan kişi korktuğu sırada koynuna tükürür (K-13).
- İnce elekten su dökülüp korkan kişiye içirilir (K-13).

- Köpekten korkan kişiye köpeğin kafasından su döküp korkan kişiye habersiz içirilir (K-18).

2.1.9.5. Nazar

Boratav nazarı şu şekilde tanımlamıştır: “Türkçede bakış anlamında, Arapça nazar kelimesi, kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana, ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Herhangi bir zararlı olay böyle bir sebebe yüklendiği zaman «nazar değdi » deyimini kullanılır. Örneğin, sapa sağlam bir çocuk hasta düşüverince, bir aile içinde veya iki dost arasında bağlılık, düzen bozuluverince... «Kem göze uğradı» deyimini, de aynı anlama gelir. Açık, çiy mavi gözlerde nazar gücü olduğu sanılır ve herhalde bu ilkeye dayanılarak mavi gözlülerin kötü, niyetli, kıskanç, başkalarına zarar vermekten hoşlanan kimseler olduğuna inanılır, bu, gerçeklere aykırı olsa bile. Kıskançlık duygusunun nazara yol açacağı inancı da yaygındır. Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar zayıf mahlûklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçırlar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar.” (Boratav, 1994: 103-104). Bölgede nazar değen kişi için veya nazar değmesine engel olmak için yapılan bazı uygulamalar şu şekildedir:

- Nazar değen kişiye bıçaklama yapılır. Nazar değen kişiye dua okunur; yarası, özü, nazarı varsa gitsin diye üzerine bıçak sürülür. Dua okuyan kişi üç kez: “Yarası da özü de nazarı da varısa gitsin.” diyerek hastanın üzerine bıçak sürer. Bu işleme bıçaklama denir. Bu işlem yapılan kişi “Nazarı bıçaklattım.” der (K-1).
- Nazar duası okunur (K-5).
- Bolca tuz bir evin ocağında yakılıp o evin çevresine dökülürse evdeki tüm nazarı yok eder (K-24).
- Nazar değmemesi için nazarı çok değen kişi baktığı şeylere "maşallah " der (K-16).
- Nazardan korunmak için içinde Arapça harflerle yazılan bir sûreden cevşen yapıp sağ omuza asılır (K-5).

- Nazar değen kişinin iç çamaşırı kesilir (K-1).
- Eve misafir gelip gittiğinde bebek durmadan ağlamaya başlamışsa giden misafirlerin nazar değmiş demektir (K-27).
- Bebeği nazardan korumak için gezmeye çıkarırken elbisesinin içine ekmek koyulur (K-1).
- Bebeğin ilk kakası nazar değmesin diye saklanır (K-11).
- İki bebek doğduysa bir zayıf biri toplu oluyorsa zayıf olanın ilk kakalı bezi saklanır ve birkaç ay içinde kendini toplayamıyorsa aydaş oldu deyip kakalı bezi ile bebeği yıkarlar (K-9).
- Nazar değen kişi ocağa tuz atar (K-13).
- Nazardan korunmak için kişi üzerinde çörek otu tohumu taşır (K-5).
- Nazar değmesinden korunmak için kulak çekilip, çivi batmayan bir yere üç kez vurulur (K-35).
- Nazar çok değen biriyle karşılaşılınca kişi poposunu kaşır.
- Nazar değen kişi yüzünü tuvalete dönerek yıkar.
- Yüksek ateşi olan çocuğa nazar değmiştir, önceden beşiğinin üzerinde nazarı çıksın diye yumurta kırılır ve kurşun dökülür (K-5).
- Nazardan korunmak için bebeklerin içlikleri ters giydirilir (K-32).
- Evi nazardan korumak için at nalı, nazar boncuğu, tavşan kuyruğu veya boynuz asılır (K-18).
- Bardağa çay doldururken bardak kırılırsa nazar çıktı denir (K-22).
- Süreli nazar değen kişi çörek otu taşımalıdır (K-5).
- Nazar boncuğu takılır (K-5).
- Kurşun dökülür (K-24).
- Gök gözlü bir insanın nazarı çabuk değer. Bu insanlardan sakınmak gerekir (K-5).
- Nazardan korunmak isteyen kişi üzerinde üzerklik tohumu taşır (K-5).

- Nazardan korunmak isteyen kişi maydanoz tohumu ve çörek otu üzerinde taşır (K-13).
- Çocuğun sağ omzuna muska takılır (K-13).
- Nazar değen kişi yedi kişi birden okunur (K-5).
- Atkeşanesi nazardan korur (K-11).
- Gözde arpalık çıkmadan evvel bir ağrı başlar, bu ağrıyı hissettiği an gözüne yabancı biri tükürürse arpacık çıkmaz, arpacık zaten nazar değdiğinde çıkar (K-11).
- Nazardan korunmak için mavi boncuk takılır (K-11).
- Nazar değen kişi kendini okuyup üflesin (K-6).

2.1.9.6. Sinirlilik

İlçede bu sorun konusunda yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Çok sinirli olan ve uykusuzluk problemi varsa ve saçları da sürekli dikleşiorsa vücudu elektrik yüklüdür. Bu kişini çıplak ayakla toprakta dolaşması gerekir. Toprak vücuttaki elektriği çeker (K-8).
- Sinirli olan bir insanın üzerinde bakırdan yapılmış bir eşya taşımada fayda vardır. Bakır, vücuttaki stresi çeker (K-6).
- Sinirli olan insan rezene çayı içer (K-7).
- Papatya çayının sakinleştirici, stres atıcı özelliği vardır, ama papatyanın kaynayan suyun içinde tutulması gerekir, yoksa hiçbir yararı kalmaz. Önce su kaynatılacak, sonradan bu su papatyaların üstüne dökölüp bir süre bekletip içilir. Böyle yapılrsa uykusuzluk sorununu giderir, sinirliliği yok eder (K-5).

2.1.9.7. Tiksindirme

İlçede bu sorun konusunda yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Bir kişinin iğtiği şaraba gizlice karga kanı koyulup o kişiye içerse şaraptan tiksineye başlar ve içmek istemez (K-14).

- Alkol bağımlılığı olan birine nisan aylarında beyaz üzüm tefeğinin dalı yarım kırılarak altına kap koyulup tefeğin suyu akıtılır ve bu su o kişinin içkisine gizlice bazı sûreler okunarak karıştırılır. Bu yedi kez yapıldıktan sonra artık alkol bağımlısı olan kişi eline içki bardağı almak istemez. (K-5).
- Bir kişinin şarabına gizlice yılan kanı koyulduğunda o kişi bir daha şarap içmez (K-24).

2.1.9.8. Unutkanlık

İlçede bu sorun konusunda yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Ateşe çok bakmamak gerekir. Uzun süre ateşe bakıldığında unutkanlık yapar, hafızayı siler, hatta delilik bile yapabilir (K-5).
- Öğleden sonra saat üç ile altı arasında uyumak insanda unutkanlık yapar (K-5).
- Ateş yanarken seyretmek iyi değildir, aklını kaçırsın. Çünkü ateş şeytandır (K-13).
- Üzerinde mıknatıs bulunan kişi unutkan olmaz (K-6).
- Üzerine giydiğin elbisede bulunan söküşü üstünden çıkarmadan dikersen aklını da dikersin, unutkanlık yapar (K-11).
- Papatya çayının sakinleştirici, stres atıcı özelliği vardır, ama papatyanın kaynayan suyun içinde tutulması gerekir, yoksa hiçbir yararı kalmaz. Önce su kaynatılacak, sonradan bu su papatyaların üstüne dökülüp bir süre bekletip içilir. Böyle yapılırsa uykusuzluk sorununu giderir, sinirliliği yok eder. (K-1)

2.1.9.9. Uyku

İlçede bu sorun konusunda yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- İkinci ile akşam ezanı arasında uyumamalıdır. Bu saatler arasında uyuyan kişinin ömrü kısılır (K-5).
- Kaynatılmış ıhlamur içildiğinde rahatlık verir, uyku getirir (K-9).

- Çörek otu tohumunu kaynatıp içersen uykusuzluğa iyi gelir (K-37).
- Uyku sorunu yaşayan kişiye yoğurt yedirilir (K-30).
- Rezene çayı içildiğinde uyku yapar (K-7).

2.1.10. Sindirim Sistemi Hastalıkları

2.1.10.1. Bağırsak Kurdu

İlçede bağırsak kurdu dökebilmek için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Bağırsak kurdu olan kişi bol bol bal yerse iyileşir (K-17).
- Bağırsak kurduna çiğ kabak çekirdeği yemek faydalıdır (K-5).
- Süt kaynatılıp içine tutak bal koyulup içilir (K-6).
- Sarımsaklı yoğurt yemek bağırsaklardaki kurtları atar, bağırsakları temizler (K-15).

2.1.10.2. Bulantı-Kusma

İlçede bulantı ve kusmayı engellemek için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Mide bulantısını engellemek için tuzsuz ve yağsız kızılıcık çorbası yapıp, hastaya içirilir (K-1).
- Kusmasını bastırmak istiyorsan nane, limon içirtiriz (K-6).
- Yolculuğa çıkarken mide bulantısı yaşıyorsa yola çıkmadan önce 2-3 tane fasulye hap gibi yutulur (K-11).
- Kuru tuzsuz leblebi yenilir (K-1).
- Zencefilli bal yemek gerekir (K-18).
- Tarçın yemek mide rahatsızlıklarına iyi gelir (K-13).
- Kuru kahve koklamak mide bulantısını bastırır (K-20).
- Midem bulandığında bastırmak için tuzlu çubuk kraker yerim ben (K-1).

2.1.10.3. Hıçkırık

İlçede bu sorunla konusunda yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Hıçkırık tutan kişinin ağzına limon damlatılır (K-7).
- Sürekli hıçkıran kişi bir anda korkutulursa hıçkırığı geçer (K-1).
- Hıçkırık tutan kişi bir süre yukarıya doğru bakarsa hıçkırığı geçer (K-20).
- Küçük çocukları hıçkırık tuttuğunda “Bak kuş uçuyor” diyerek kandırılarak yukarı baktırılır, böylelikle hıçkırıkları geçer (K-32).

2.1.10.4. İshal

İlçede ishale yani sulu dışkı yapmaya karşı yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Tuzsuz, yağsız olarak kiren tarhanasından yapılan çorba içilir. Kuru kiren tarhanası da yemek ishale iyi gelir (K-5).
- Nar kabuğunu kaynatıp çayı içilirse ishale iyi gelir (K-28).
- İshalden kurtulmak için aspirin içilir (K-16).
- Kestane yenirse ishali önler (K-2).
- İshalden kurtulmak için haşlanmış patates yedirilir (K-16).
- Kahve telvesi yedirilirse ishale iyi gelir (K-11).
- İshali kesmek için pirinç unundan mama yapıp bebeğe yedirilir (K-11).
- Kuru haldeki toz kiren tarhana yedirilir (K-1).
- İshal olan kişiye sıcak bal şerbeti içilir. Bal şerbeti, bir bardak sıcak suyun içine bir çay kaşığı bal karıştırılarak hazırlanır (K-10).
- Ayva yaprağından yapılan çayı içmek gerekir (K-10).
- Bol bol su içmesi gerekir (K-2).
- İshali kesmek için kuru kahveye limon sıkıp yenir (K-2).
- Muz, şeftali yenirse ishale iyi gelir (K-7).

- Tuzlu veya şekerli su içilir (K-35).

2.1.10.5. Kabızlık/Peklik

İlçede tuvaletini yapamaya karşı uygulanan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kabız olan kişiye soğuk bal şerbeti içilir. Bal şerbeti, bir bardak soğuk suyun içine bir çay kaşığı bal karıştırılarak hazırlanır (K-5).
- Kabızlıktan kurtulmak için haşlanmış kabak yenir (K-1).
- Kabız olan kişi bol bol incir yerse kabızlığı gider, içi boşalır (K-1).
- Göynimiş töngele yemek kabızlığa iyi gelir, bağırsakları temizler (K-10).
- Kabızlıktan kurtulmak için kışın turuncu, göynimiş hurma yendiğinde hemen gider (K-13).
- Kabızlık için kayısı yenir (K-15).
- Haşlanmış kabak yemek kabızlığa iyi gelir (K-27).
- Bol bol sıcak su içmek gerek (K-16).
- Zeytinyağı içilirse kabızlığı geçirir (K-37).

2.1.10.6. Mide Yanması

İlçede mide yanmasını engellemek için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Kekik çayı mide rahatsızlıklarına iyi gelir, yemek yedikten sonra veya sabah uyandığında midende yanma varsa ılık bir kekik çayı içersin (K-5).
- Mide yanması yaşayan kişi, kızartma yememesi gerekir (K-2)
- Maya ile yapılan şeyleri yemek mide yanmasına sebep olur (K-25)
- Gece yatmadan evvel bir tatlı kaşığı bal yutmak iyi gelir (K-5).

2.1.10.7. Ülser

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Mide ülseri iyi geldiğini bildiğim bir tek, her gün üç tane zeytin çekirdeği yutulmasıdır (K-5).
- Ülser için her gün bir tatlı kaşığı aç karnına tutak bal yenir (K-17).
- Ülser için tarçınlı bal yenir (K-18).
- Tahinin ülsere iyi geldiğini duymuştum (K-6).
- Mide hastalıklarında her sabah bir tatlı kaşığı yemekten önce çörek otu yutulur (K-8).

2.1.11. Solunum Sistemi Hastalıkları

2.1.11.1. Astım-Bronşit

Astım için ilçedeki uygulamalar şu şekildedir:

- Selvi ağacının top top kozalakları toplanır. Bunlar yıkanıp suda kaynatılır, bu su astımı iyileştirir (K-5).
- Keten tohumu toz haline getirilip balla karıştırılır. Bu karışımdan her gün bir kaşık yendiğinde astıma iyi gelir (K-5).
- Astım için ebegümeci kaynatılıp içilir (K-5).
- Nane suda kaynatılıp içilirse nefes darlığını açar (K-13).
- Kestanenin çiçekleri ve yaprakları toplanıp çayı yapılır. Bu çay astıma, bronşite, soğuk algınlığına iyi gelir (K-6).
- İhlamur çayı, balgam söktürücüdür (K-20).
- Astım hastası her akşam yatmadan önce bir tane bildircin yumurtası yutar (K-19).
- Bamya tohumu güzelce ezilir, sonra da balla karıştırılır. Bu karışım yutulursa astıma iyi gelir (K-19).

- Siğil otundan yapılan çay her gün içilirse tüm hastalıklara karşı vücudu korur (K-5).
- Her akşam bir tatlı kaşığı keten tohumu yedirilir (K-20).
- Bal ile tereyağı karıştırılıp yutulur (K-18).
- Kekik çayı yapılıp her akşam içilir (K-18).

Bronşit ise akciğerlere giden havayollarının iç yüzündeki zarın iltihaplanmasıdır (Hastane, 2017). Bronşit için ilçede yapılan pratikler:

- Kestane yaprağı toplanıp suda kaynatılır, astıma ve bronşite iyi gelir (K-5).
- Taze veya kuru siğil otu alınıp suda kaynatılarak çayı yapılır. Bu çayın her gün içilmesi gerekir. Siğil otu bronşite birebirdir (K-5).
- Ilık suyun içine bir tatlı kaşığı tutak bal koyup içmek iyi gelir. Ama balın çok koyulmaması gerekir yoksa öksürük krizi başlar (K-6).
- Bronşit olan kişi her akşam yatmadan evvel bir çay kaşığı tutak bal yerse çabuk iyileşir. Ama bu baldan bir çay kaşığından fazla yememeli, zehirlenebilir ve ilaç kullanılmışsa aradan 2-3 saat geçtikten sonra yenmesi gerekir, yoksa sakıncalıdır (K-17).
- Her gün bir avuç kara üzüm kurusu yenmelidir (K-11).
- Bronşit için 1 hafta boyunca her gün bir tane bıldırcın yumurtası içilir (K-11).
- Ayva yaprağı toplanıp kaynatılıp çayı içilir (K-13).
- Ciğerlerin üzerine sıcak havlu koyulur ve ciğerler yumuşatılır (K-2).

2.1.11.2. Bademcik İltihabı

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Bademciklerdeki iltihabın atılması, balgamin sökülmesi için siğil otu çayı içilir (K-5).
- Maydanoz kaynatılıp suyu içilir (K-35).

- Turşu suyu ile gargara yapılır (K-1)
- Sirkeli su ile boğaz sabah akşam gargara yapılır (K-31).
- Nane, limon çayı içilir (K-25).
- Tuzlu ılık su karışımı yapıp boğaz çalkalanırsa iyi gelir (K-26).

2.1.11.3. Grip-Nezle-Soğuk Algınlığı

İlçede grip, nezle ve soğuk algınlığı için yapılan uygulama ve pratikler şu şekildedir:

- Doktor suyu içilir. Bu su Yukarı Karaca'da bulunmaktadır (K-2).
- Grip olan kişiye tuzlu kızılçık çorbası içirilir (K-11).
- Kivi bizim buralarda artık bol, grip, nezle olduğumuzda bol bol kivi yeriz (K-5).
- Kuşburnu çayı içilir (K-1).
- Tuzsuz, yağsız olarak kiren tarhanasından yapılan çorba içilir (K-1).
- Grip, nezle ve soğuk algınlığında her gün bir bardak turşu suyu içerim. Boğazımın acısı filan hemen geçer, beni kendime getirir (K-1).
- Grip nezle için bol sirkeli kelle paça çorbası içilir (K-2).
- Grip olduğunu öksürük çok fazlaysa ılık suyun içine yarın limon sıkılır, bir kaşık bol koyup karıştırılır ve içilir. Öksürüğe birebirdir (K-36).
- Nezle olan kişi burnuna deniz suyu çeker (K-26).
- Üşüten kişiye bol bol nane, limon çayı içirilir (K-29).
- Karabiberli süt içilir (K-5).
- Siyah turp ortadan kesilir, içi oyulur, oyuk kısmına bal koyulu ve bir gece bekletilir. O kısımda toplanan su içilirse zatürreye çok iyi gelir (K-5).
- İhlamur ile hüryemez elmasının kabukları kaynatıp sıcak çayını içmek soğuk algınlığına iyi gelir (K-20).

- Tarçın, zencefil ve ıhlamur karıştırılıp suda kaynatılarak çayı içilir. Bol bol terlemek gerekir (K-20).
- Zencefilli bal yenir (K-11).
- Grip olduğumuzda elma kabuklarıyla beraber ıhlamur kaynatıp içeriz (K-11).
- Siğil otunun çayı gribe iyi gelir (K-11).
- Soğan suyu buruna çekilir (K-13).
- Sabahları arı ballı süt içilmeli (K-13).
- Ayva yaprağı soğuk algınlığına faydalıdır (K-13).
- Zencefilli ılık süt içerse iyi gelir (K-7).
- Baldıran otunu toplayıp kuruturum. Kışın da bu otu suda kaynatıp çayını içerim. Bu sayede bütün kış nezle olmam (K-5).
- Kurutulmuş siğil yaprağından yapılan çay, nezlenin çabuk atlatılmasını sağlar (K-5).
- Kişinin soğuşunu atması için bol bol terletilmesi gerekir (K-2).
- Reçel gülünün yaprakları kaynatılıp suyu içilirse nezleye iyi gelir (K-22).
- Bal şerbeti yapılarak sıcak olarak içilmelidir. Bu bal şerbeti bir bardak sıcak suyun içine bir çay kaşığı bal katılarak hazırlanır (K-17).
- Çiğ soğan yemek gribe ve soğuk algınlığına çok iyi gelir (K-5)
- Gece yatılan odaya bir soğan parlanıp koyulursa hem nefesi açar, hem de havayı temizler (K-6)

2.1.11.4. Kabakulak

Daha çok çocuklarda görülen bulaşıcı bir hastalıktır. Hastanın ağzından çıkan tükürük damlacıklarıyla bulaşır. Kulak altında bulunan tükürük bezlerinin iltihaplanması sonucu ortaya çıkar (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kabakulak olan çocuk üç yol ağzında kara tavuğun üzerinde yıkanır (K-5).
- Çocuk kabakulak olduğunda tahta kaşık kırılır (K-13).
- Kabakulak olan çocuğun elbisesi yakılır (K-20).
- Kabakulak olan çocuk, ceviz ağacının kökünden geçirilir (K-6).
- Kabakulak olan çocuk kökü dışarıda bulan bir ceviz ağacı bulunup bu kökten üç defa geçirilir (K-24).

2.1.11.5. Öksürük

İlçede öksürüğü gidermek için yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Yumurta içmek öksürüğü keser (K-15).
- Töngel yaprağının çayını yapıp içmek öksürüğe iyi gelir (K-5).
- Vicks diye krem var ondan bir çay kaşığı kaynayan suyun içine atarım, başıma tülbent geçirip buharını iyice içime çekerim (K-7).
- Ebegümeci öksürüğü keser (K-13).
- İhlamur ile ayva yaprağını kaynatıp ılıyınca içine bal veya limon suyu koyup içilir (K-24).
- Ayva yaprağı ile ebegümeci kaynatılıp öksürüğe iyi gelir (K-28).
- Bal ile tereyağı karıştırıp yutulur (K-18).
- Karabiberli, ballı sütü içilir (K-17).
- Nane ile limon çayı içilir (K-1).
- Hüryemez elmasının kabuklarından yapılan çay öksürüğü keser (K-8).
- Bildircin yumurtası içilirse öksürüğü önler (K-38).

2.1.11.6. Sinüzit

Sinüzit genellikle enfeksiyona bağlı olarak gelişen sinüs boşluklarındaki iltihaplanmalardır (Sağlık Aktüel, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Acı kavun buruna damlatılır. Ancak bunu çok iyi bilen bir kişinin yapması gerekir, bunu yapmak çok tehlikelidir, zehirli olduğundan insanı öldürebilir (K-5).
- Karbonatla su karıştırılarak buruna çekilir (K-5).
- Sarımsak iyice dövülür, kokusu buruna çekilir (K-2).
- Dayanılacaksa sarımsak suyunu buruna çekmek de sinüsleri açar (K-26).
- Burun tıkanıklığında içi tuzla dolu su kaynatılır ve kaynama sırasında çıkan buharı başa yemeni örterek buruna çekilir (K-16).
- Nane, limon çayı içilir (K-34).

2.1.11.7. Zatürre

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Zatürre olan kişinin bol bol kaymak yemesi gerek (K-5).
- Sabahları arı ballı veya karabiberli süt içilmeli (K-6).
- Bu hastalığa en iyi gelen şey köy sütünden yapılmış kaymaktır. Bu kaymaktan çokça yenirse zatürre çabuk geçer (K-26).
- Zatürre için karanfil suda kaynatılır ve bu su her akşam ılık olarak içilir (K-32).
- Gece yatmadan önce sadece bir tatlı kaşığı tutak bal yenmeli. Ama bu baldan fazla yerse zehirlenir (K-18).
- Zatürrede keten tohumu balla karıştırılıp yenir (K-18).
- Karnabahar, ıspanak yemek insana güç verir. Zatürre olan kişinin çabuk toparlanabilmesi için bunlardan yemesi gerekir (K-18).

- Siyah turp ortadan kesilir, içi oyulur, oyuk kısmına bal koyulur ve bir gece bekletilir. Gece boyunca turp balla birlikte suyunu salar, işte toplanan o su içilirse zatürreye çok iyi gelir (K-20).
- Kiren ekşisi içmek zatürreye iyi gelir (K-17)
- Keten tohumu suda kaynatılıp lapa haline getirilir, biraz ılıyınca bu göğsün üzerine sürülür (K-19).
- Her akşam yatmadan önce toz polen yersen zatürreyi daha çabuk atlatırsın (K-17).

2.1.12. Diğer Hastalıklar

2.1.12.1. Akıllı Olmak İçin

İlçede bu konuda yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Serçe kuşunun beynini pişirip çocuğa yedirilirse o çocuk büyüdüğünde akıllı olur (K-5).
- Çocuk zeki olsun diye palamut balığının sırtındaki siyah et çocuğa yedirilir (K-1).

2.1.12.2. Ayağın Küçük Olmasını Sağlamak

İlçede bu konuda yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Ayağım çok büyük olacak diye korkan insanlar 20 yaşına gelmeden evvel ayağını bir iple ya da bir çöple ölçüp yanan taş fırınına atsın. Bu şekilde yakarsa ayağının ölçüsü son ölçtüğü gibi kalır bir daha büyümez (K-1).

2.1.12.3. Basur

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Soğanın zarı çıkartılır, basurlu bölgeye koyulur ve bir süre bekletilir (K-12).
- Pamuk sirkeye batırılır ve basura bastırılarak bekletilir (K-12).
- Sarımsak suda kaynatılır, bu sıcak suda hasta bir saat oturulur (K-35).

- Papatya suda kaynatılır, her gün içilir (K-5).
- Basur sorunu yaşayan kişi sıcak suda oturup bekler (K-21).
- Sıcak papatya suyunda oturursa iyi gelir (K-30).
- Basuru önlemek için yaş kabak çekirdeği yenir (K-6).
- Taze ısırgan otu suda kaynatılıp her akşam çayı içilir (K-22).
- Basur olma riski taşıyanları haşlanmış brokoli yesin (K-7).
- Isırgan tohumu ile bal karıştırılıp yenir (K-12).
- Ebegümece, papatya, ısırgan otları kaynatılır ve bu suyun içinde oturulur (K-16).

2.1.12.4. Boyun Kısa Olmaması İçin

İlçede bu konuda yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Boyu kısa olan kişi, boyu uzun olan birine kıskançlığından o kişinin kafasına fırın dadulu (fırın küreği) ile vurursa, onun boyu da bir daha uzayamaz. Bu yüzden kimsenin kafasına vurulmamalıdır (K-1).
- Bebeklerin boyu üzerine metre koyularak ölçülmez yoksa boyu kısa olur. Önce bir ip ile boyu alınır, ondan sonra o ipin boyu metre ile ölçülüp boyu öğrenilir (K-5).
- Uyuyan bebeğin üstünden atlanıp geçilirse bebeğin boyu kısa kalır (K-7).
- Çocuğun saçı çok uzatılırsa boyu kısa kalır, uzamaz. Çocuğun aldığı bütün vitaminler hep saçına gider (K-13).

2.1.12.5. Guatr

Guatr, İyot yetersizliğine bağlı olarak tiroid bezinin genişlemesidir (Sağlık Aktüel, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kara lahanayı fazla yememek lazım. Fazla yendiğinde guatr hastası olursun (K-16).
- Siğil otu ezilip boyuna sarılırsa guatra fayda eder (K-5).

2.1.12.6. Güneş Çarpması

İlçede uzun süre güneşte veya sıcakta kalmanın ardından ortaya çıkan rahatsızlığa karşı yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Güneş çarpan kişiye tuzlu ayran içirilir (K-14).
- Güneş çarpan kişi soğuk suyla banyo yaptırılır, özellikle başına soğuk su dökülmelidir (K-15).
- Sarımsak yedirmek güneş çarpmasına iyi gelir (K-6).
- Güneş çarpmasında yaşayan hastaya sarımsaklı yoğurt yedirilir (K-2).
- Yoğurdun yeşil suyunu içerse kendini çabuk toplar (K-20).
- Bol su içmesi gerekir (K-2).

2.1.12.7. Kanser

Yayılma eğilimi olan ve hücrelerin malignan (habis) olarak çoğalmasını anlatan terim. Bu durum bazı hücrelerdeki DNA'nın normal fizyolojik uyarılara yanıt verememesi sonucu, bu hücrelerin kontrolsüz olarak çoğalması nedeniyle oluşur. Kanseri hücreleri sağlıklı-normal hücrelere ait besin öğelerini kullanır ve onların çoğalmasını engeller (Sağlık Aktüel, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Kanseri hastalarının ısırgan otundan çay yapıp içmeleri faydalı olur (K-5).
- Siğil yaprağı beyin tümörünü dağıtır (K-5).
- Kansere ısırgan tohumu ile bal karıştırıp yemek iyi gelir (K-5).
- Kanseri hastanın bol bol sarımsak yemesi gerekir (K-5).
- Deşte ısırgan sıcak suda kaynatılıp çayı içilirse kansere iyi gelir (K-20).
- Sık sık kestane yemek kanserden korur (K-18).
- Şeker pancarının suyunu içmek kanserden kurtulmak için faydalıdır (K-17).
- Baharda toplayıp kurutulmuş siğil yapraklarından yapılan çay içilirse beyin tümörüne iyi gelir (K-13).

- Bildircin yumurtası yemek kanserden korur (K-12).
- Kanser hastası her akşam bir cini sarımsağı yutarsa iyileşebilir (K-8).

2.1.12.8. Kansızlık

İlçede kansızlığı önlemek için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Dut, üzüm pekmezi içilir. Ama pekmez içtikten hemen sonra çay içilirse hiçbir yararı olmaz (K-13).
- Kestane yemek kansızlığa karşı iyi gelir (K-5).
- Kansızlığı gidermek için bol bol dut yenir (K-6).
- Külde az pişmiş, kanlı et yenirse kan yapar (K-26).
- Keçiboynuzu yemek, çayını, pekmezini içmek kansızlığa birebirdir. Bu bitki aynı zamanda insanı hastalıktan korur, enerji verir (K-35).
- Siyah kuru üzüm yenir (K-31).
- Fazla pişmemiş ciğer, dalak yedirilir (K-25).
- Kemik suyu içilir (K-21).
- Bildircin yumurtası vücut direncini artırır, kansızlığı önler (K-15).
- Az pişmiş hayvan dili yedirilir (K-2).
- Kurutulmuş kara üzüm yemek kan yapar, her akşam kara üzüm pekmezi içilirse kansızlığı ortadan kaldırır (K-12).

2.1.12.9. İştahsızlık

İlçede iştahsızlığı karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- İştahsız olan kişi limonata içsin veya yiyebiliyorsa limon yesin (K-5).
- Bir bardak suyun içine 1-2 tatlı kaşığı elma sirkesi katıp içsin (K-9).
- Bol bol sarımsak yemek iştah açar (K-17).

- Tefrin yaprağı suda kaynatılıp içilirse iştah açar (K-17).
- Ekşi şeyler yemek iştahı artırır (K-1).

2.1.12.10. Sarılık

Kandaki bilirubin düzeyinin artması sonucu deri, göz ve mukozaların sarı renk alması durumudur. Bir belirti (semptom) olup çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir; tek bir hastalığa işaret etmez. Hepatit bir anlamda karaciğerin iltihabıdır (Hastane, 2017). İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Sığırın bir organı var, ben adını unuttum, buralardaki kasaplara sorarsan onlar bilir. Sarılık olan kişiye o organ yedirilirse hastalığı geçer (K-5).
- Dudak ile diş arasında bir et vardır, olmadığında hani tavşan diş oluyorlar ya işte orayı kesip kanı akıtmak lazım (K-11).
- Sarılık olan kişi her akşam bir cini sarımsak yutarsa daha kolay iyileşir (K-29).
- Sarılık için hindiba otunun yaprakları yenir (K-32).
- Sarılık olmaması için çocuğun yapacağı ilk banyosunun suyuna altın atılır (K-3).
- Bebeklerin sarılık olmaması için doğduklarında yüzlerine sarı bez örterler (K-13).
- Siğil otu yaprağından yapılan çayı içmek karaciğer hastalıklarına iyi gelir (K-20).

2.1.12.11. Şişmanlık

İlçede bu sorunla ilgili yapılan bazı pratikler şu şekildedir:

- Her gün maydanozu kaynatıp suyunu içerse zayıflar (K-7).
- Sabahları aç karnına bir bardak ılık suyun için bir kaşık elma sirkesi koyup içerse zayıflatır (K-16).

2.1.12.12. Tavşan Dudak (Yarık Dudak)

İlçede tavşan dudak için yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Hamile bir kadın eğer tavşan eti yerse çocuğunun dudağı yirik olur (K-5).
- Hamile bir kadın eğer tavşana bakarsa, hamileliğinde tavşanı severse de çocuğunun üst dudağı yirik olur (K-1).

2.1.12.13. Zehirlenme

İlçede zehirlenmeye karşı yapılan uygulama ve pratikler şunlardır:

- Tutak baldan(kestane balı) fazla yiyip zehirlenen bir kişiye bir baş soğan yedirilirse zehirlenmesi geçer (K-17).
- Zehirlenen kişiye çiğ süt içirip kusturulur (K-5).

2.2. İNEBOLU'DA DOĞUM İLE İLGİLİ YAPILAN HALK HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum toplumda ana ve babaya duyulan saygıyı artırır. Çağlar boyu doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine birtakım geçiş töreleri ve törenleri eşlik ederler. İnançlar ve gelenekler insanları gebelik öncesinden başlayarak bir takım âdetlere uymaya ve bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğumun çevresinin yüzlerce âdet, inanç dinsel ve büyüsel özlü işlemle örülü olduğunu görüyoruz (Örnek,1995:132).

İnebolu'da doğumla ilgili âdet, uygulama ve pratiklere bugün de devam edilmektedir. İnebolu halk kültüründe doğum âdetlerini halk hekimliği açısından doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç bölümde inceleyeceğiz.

2.2.1. Doğum Öncesi Yapılan Uygulamalar

İnebolu halk kültüründe doğum âdetleri ile ilgili pratiklerin bazıları bilimsel ve teknolojik gelişmeler nedeniyle uygulanmamaya başlanmış, hatta bazıları unutulmuştur; ama hastanenin çok uzakta olduğu veya doktorun olmadığı durumlarda, insanlar halk hekimliği tedavi yöntemlerine yönelmişlerdir.

2.2.1.1. Hamile Kalmak İçin Yapılan Uygulamalar

İnebolu'da hamile kalmak isteyen veya çocuğu olmayan kadınların uyguladıkları bazı uygulamalar şunlardır: İnebolu'da hamile kalmak isteyen veya çocuğu olmayan kadınların yaptıkları bazı uygulamalar şunlardır:

- Yeni gelinin yatağına çocuk çıkartılır, üzerinde oynatılır ve döndürülür. (K-1)
- Düğünde yeni gelinin kucağına bebek verilir (K-1).
- Bir kâğıda Kuran ayetleri yazılır; bu kâğıt su dolu bir şişenin içine sokulur, su çalkalanır ve içilir (K-5).
- Erkeğe keçiboynuzu veya keçiboynuzu pekmezi yedirilir (K-1).
- Hamile kalmak isteyen kadın, Hıdırellez'de deniz kıyısında bir taş veya kuma bebek beşiği çizer (K-7).
- Çocuğu olamayan kadın, hamile bir kadınla kucaklaşır (K-8).
- Kurban adanır (K-1).
- Hamile kalamayan kadın, hocaya götürüp okuttuğu üzüm, elma, buğday, pirinç, tuz veya ekmekten yer (K-5).
- Hamile kalamayan kadın sıcak kumda saatlerce oturur (K-5).
- Bel çektilir (K-5).
- Kaynatılmış suyun içine kiremit koyulur, hamile kalmak isteyen kadın üzerine oturup bir süre bekler (K-3).
- Hamile kalmak isteyen kadın, tuğla ısıtılıp ayakların altına koyar (K-3).
- Hocaya gidilip muska yazdırılır (K-8).
- Yazın deniz kenarında kara kuma gömülür (K-7).
- Kasık çektilir (K-8).
- Çocuğu olamayan kadınlar hamama gider, hamam taşında yatarlar (k-8).
- Çocuğu olamayan kadın, yeni bebek sahibi olmuş lohusanın elinden şeker şerbeti veya su içer (K-8).

2.2.1.2. İstenmeyen Gebeliğe Son Vermek İçin Yapılan Uygulamalar

Günümüzde istenmeyen gebeliğe son vermek için çoğu zaman hastanelere gidilmekte ve işlemler doktor kontrolünde yapılmaktadır; ama hastane masrafları nedeniyle, halk hekimliği uygulamalarına da başvurulmaktadır:

- Hamileliğine son vermek isteyen kadın ağır kaldırır (K-1).
- Ağaca çıkar (K-1).
- Yüksek yerlerden atlar (K-1).
- Sırtında odun taşır (K-1).
- Bebeği düşürmek için maydanoz yer veya maydanozu kaynatıp suyunu içer (K-8).
- Süpürge çöpü veya şişe, kadın rahmine dokunur (K-8).
- Kolonyalı pamuğu rahmine koyar, böylece bebek ölür (K-5).
- Sabunu küçük parçalara ayırıp rahmine koyarsa düşük yapar (K-5).
- Gripin yutarsa bebek düşer (K-10).
- Ebegümeci yediğinde düşük yapar (K-11).

2.2.1.3. Hamileliğin Anlaşılması İle İlgili Uygulamalar

Kadının hamile olup olmadığını anlamak için ilçede hamilelik belirtisi olarak kabul edilen bazı inanışlar şunlardır:

- Canı sürekli ve durduk yere bir şeyler çekmeye başlamışsa hamiledir, deriz (K-1).
- Hamile kadının yüzü parlamaya başlar, aydınlık olur (K-1).
- Hamile kadın sürekli uyumak ister, yorgundur, kendisini güçsüz hisseder (K-5).
- Kadının sabahları uyandığında midesi bulanmaya başlamışsa hamiledir. (K-13)
- Hamile kadının ağzının tadı değişir (K-16).
- Baş dönmesi, baygınlık geçirme, gününden geçme gibi olaylar yaşıyorsa kadın hamiledir (K-7).

2.2.1.4. Aşerme ve Çocuğun Cinsiyetinin Belirlenmesi

Hamile kadın, halk deyimiyle “aşerme” aşamasına gelince bazı davranışları yapmamaya, bazı nesnelere bakmamaya ve bazı yiyecekleri yiyip bazılarından kaçınmaya özen göstermektedir. Bu tür davranışların temelinde fizyolojik nedenlerin yattığı ve kadının, özellikle arzuladığı yiyecekleri yiyerek bünyesindeki kimi maddelerin eksikliğini gidermeye çalıştığına inanılmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Ayrıca annenin aşerdiği yiyeceklere ve vücut şekline göre çocuğun cinsiyeti de tahmin edilmektedir. İlçede hamile kadın aşerirken ve çocuğun cinsiyetini tahmin ederken yapılan bazı inanışlar şunlardır:

- Hamileliği süresince anne adayını daha da güzelleşmeye başlamış ve cildi parlaklık kazanmışsa erkek çocuğu olacağına inanılır (K-5).
- Aşeren kadın acı ve baharatlı yiyeceklerle, sevmediği şeyleri yememelidir (K-5).
- Anne adayını, canı ne istiyorsa yemeli; yoksa o çocuğun vücudunda leke çıkar (K-8).
- Aşerirken tatlı yiyecekler yiyen anne adayının oğlan çocuğunun olacağına inanılır (K-1).
- Hamile kadının karnı yuvarlak ve yassı ise kızı, sivriyse erkek çocuğu olur (K-1).
- Anne adayının kalçaları büyümüşse kızı olacağına inanılır (K-5).
- Hamileliği süresince anne adayını çirkinleşmeye başlamışsa, cildi bozulmuşsa kız çocuğu olacağına inanılır; çünkü kız çocuk annenin güzelliğini alır (K-9).
- Canı et çekiyorsa oğlu olur (K-9).
- Hamilelik süresince erik, turşu gibi ekşi şeyler yiyorsa kızı olacaktır (K-9).
- Eğer bebek anne adayının karnının sağ tarafında duruyorsa erkek olur (K-9).
- Gebe kadın çirkin, tiksindirici, korkutucu, şeylere bakmaz, yoksa çocuğu da çirkin olur (K-9).
- Hamile kadının kasıklarından ağrı çekiyorsa kızı, sırt bölgesinden ağrı çekiyorsa erkek evladı dünyaya gelir (K-9).
- Bebek anne karnını sürekli tekmeliyorsa erkek olur (K-7).

- Anne adayını hamileliği sırasında çok hareketliyse oğlu, çok yavaş hareketli olup sürekli uyursa kızı olur (K-7).
- Hamile kadının yüzünde çillenmeler olursa, lekeler oluşursa kızı olur (K-1).
- Gününden geçen hamile kadın, kız doğuracak, derler (K-13).
- Bebek hamilelik süresince çok tekme atıyorsa erkek olur (K-13).
- Anne adayının haberi olmadan bir sandalyenin altına makas, bir sandalyenin altına bıçak koyulur. Anne adayını makas olan sandalyeye otursa kız, bıçak olana otursa erkek çocuk sahibi olur (K-16).

2.2.1.5. Hamile Kadının Yapmaması Gerekenler

Kadının hamilelik süresince yapmaması gereken bazı inanışlar vardır. Bunlar:

- Hamile kadın kelle paça, pıhtı yemez; yerse çocuk çok sümüklü olur (K-1).
- Hamile kadın ağır şeyler kaldırmaz (K-1).
- Hamile kadın ciğer, çilek yememeli ve güle dokunmamalı yoksa bebekte lekeler olur (K-13).
- Hamile kadın sevmediği insanlara ya da çirkin bulduğu kişilere bakmaz; yoksa bebeğinin onlara benzeyebileceğine inanılır (K-13).
- Hamile kadın özürlü ve engelli birine bakmaz (K-1).
- Hamile kadın gizli bir şey almaz, yalan söylemez; yoksa çocuk ileride hırsızlık da yapabilir yalan da söyleyebilir. Hamilelikte kadın ne yaparsa ileride çocuğu da aynısını yapar (K-5).
- Hamile kadın ölüye bakmaz; aynaya sık sık bakarsa çocuğu kendisine benzer (K-5).
- Hamile kadın maymuna, ayıya bakmaz; bakarsa çocuğun o havvana benzeyeceğine inanılır (K-8).
- Hamile kadın tavşan eti yemez; yerse çocuk tavşan dişli olur (K-2).
- Hamile kadın yalnız kalmamalıdır; yalnız kaldığında cin ve şeytan sataşabilir, ekleşebilir (K-3).

- Hamile kadın başkalarının elinden iğne, tıg gibi eşyalar almaz (K-3).

2.2.1.6. Hamile Kadının Yapması Gerekenler

Çocuğunu sağlıklı doğurmak isteyen hamile kadının yapması gereken bazı inanışlar da şunlardır:

- Hamile kadın, çocuğunun güzel olması için çevresindeki güzel insanlara bakar; kendisine benzemesini istiyorsa aynaya bakar (K-1).
- Hamile kadın, bebeğin rahminde rahat edebilmesi için sağ tarafına dönerek uyur (K-3).
- Hamile kadın, bebeğinin cildinin güzel olması için elma yer (K-3).
- Hamile kadın, bebeğin gözlerinin güzel olması için yeşil erik, üzüm yer (K-3).
- Hamile kadın, bebeğinin gamzesi olması için ayva yer (K-1).
- Hamile kadın canı ne çekiyorsa onu yesin; yoksa çocuk sakat doğar (K-5).
- Anne adayını aşerirse canının çektiğini yemelidir; yoksa o çocuğun vücudunda leke çıkabilir veya bir yerinde eksiklik olabilir (K-11).

2.2.2. Doğum Sırasında Yapılan Uygulamalar

İnebolu'da, kadının doğum anındaki acısını dindirmek ve doğumunun kolay olmasını sağlamak için bazı uygulamalar vardır. Bunlar yapıldığında doğumun kolay, yapılmadığında ise zor olacağına ve annenin çok acı çekeceğine inanılır. İlçede doğum sırasındaki uygulamalar şunlardır:

- Hamile kadın hamileliği süresinde kuşlara yem vermişse kuşlar, ona dua eder ve doğumunun kolay olacağına inanılır (K-9).
- Doğumun kolay olması için hocaya dua okutur. Bunun nedeni, bebek ve annesine kötü ruhların musallat olmamasını sağlamaktır (K-5).
- Anne adayını sıcak süt içerse doğumu kolay olur (K-5).
- Doğum sırasında annenin ayakları ve karnı sıcak tutulur (K-5).

- Hamile kadın bol kaymak yerse doğumu kolay olur (K-1).
- Doğumdan önce hamileye banyo aldırılır (K-1).
- Hamile kadın, bol bol hurma yerse doğumu kolay olur (K-1).
- Doğum yapacak kadının tüm tanıdıklarına haber verilir; onlar da doğum sırasında Kuran okuyup dua ederler. Böylelikle doğum çabuk olur ve kadının acısı azalır (K-8).
- Hamile kadın ağırkanlı ya da tembel biriye, doğum yavaş olur; ama hamileyken çok yürümüşse kolay doğurur (K-8).
- Hac'dan getirtilen Meryem Ana bitkisi, doğum kolay olsun diye, suya koyulur. (K-7)
- Doğum anında annenin ettiği duaların kabul olunacağına inanılır. (K-13)
- Doğum yapan kadının bütün günahları silinir. (K-13)
- Doğum sırasında çamaşırlar tersse düz çevrilir. Elbiselerin düğmeleri açılır (K-3).
- Doğum sırasında annenin saçları topluysa ve örülüysse çözülür, eller bağlanmaz, bacak bacak üstüne atılıp beklenmez (K-3).
- Doğum sırasında diğer aile bireyleri, doğum kolay olsun diye, Kuran okurlar. (K-9)
- Doğum sırasında anneye okunmuş su içirilir (K-9).
- Çabuk doğursun diye gebe kadın kapı eşiğinden atlattırılır (K-9).

Halk kültüründe geleneksel olarak; yeni doğan bebeğin arkasından gelen eşiyle ve göbek kordonuyla arasında organik bir bağ bulunduğuna, onlara yapılacak kötü bir işlemde çocuğun da etkileneceğine inanılır. Çocuğun geleceğini ve ilerdeki işini olumsuz etkilenmemesi için göbek bağı gelişigüzel atılmazdı. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Doğumdan sonra çocuğun “eşi” temiz bir beze sarılarak bir yere gömülür. Yalnız burası sıradan bir yer değildir (Örnek, 1995: 143). İlçede çocuğun eşi ile yapılan bazı inanışlar şunlardır:

- Bebeğin göbeği nereye gömülürse büyüdüğünde hayatı gömüldüğü yerle ilişkili gelişir (K-1).

- Bebeğin göbeği, büyünce okusun diye, okulun bahçesine gömülür (K-16).
- Çocuğun göbeği, çocuk evine bağlı olsun, evinden ayrılmasın diye, evde saklanır (K-13).
- Çocuğun göbeği, dinine bağlı olsun ve dininin gereklerini tam olarak gerçekleştirsin diye, cami bahçesine gömülür (K-9).
- Bebeğin göbeği düşene kadar doğum olan evden ödünç şey alınmaz; yoksa göbeği geç düşer. Evin tadının tuzunun kaçacağına inanıldığından, tuz hiçbir zaman verilmez (K-1).

2.2.3. Doğum Sonrasında Yapılan Uygulamalar

Hamile kadının doğumunun gerçekleşmesinin ardından gerek yeni doğum yapmış kadın gerekse de bebekle ilgili olarak bazı işlemlerin yapılması gerekir. Bu dönemde de kadını ve bebeği bekleyen kimi tehlikeler olduğuna inanılır. Doğum sonrasında uygulanan bazı işlemlerle annenin ve bebeğin korunması hedeflenir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). İnebolu halkının bu dönemde anne ve bebek için gerçekleştirdiği bu uygulamalardan bazıları şunlardır:

2.2.3.1. İlk Beslenme-Yıkama-Tuzlama

İlçede bebek doğduktan sonra yapılan ilk uygulamalar şunlardır:

- Bebek doğduğunda ağzına sütten önce zenzem ve hurma sürülür (K-3).
- Bebeğin teri kötü kokmasın diye, yıkanıp tuzlanır (K-5).
- Bebeğin ağzı kokmasın diye, doğduktan sonra ağzına tuz sürülür (K-9).
- Çocuk doğunca göbeğine bir miktar kül konur veya tülbent basılır (K-8).
- Annenin sütü gelene kadar ılık şekerli su ya da loğusa şerbeti verilir (K-7).
- Anne gusül abdesti almadan bebeğine dokunamaz (K-1).

2.2.3.2. Lohusalık

Anadolu’da yeni doğum yapmış ve henüz yataktan kalkmamış kadına; lohusa, loğusa, lohsa, emzikli, loğsa, nevse, kırklı gibi adlar verilmektedir. Doğumdan sonra kadının yatakta kalma süresi; kadının fizyolojik durumuna, doğumun güç ya da kolay olmasına, iklime, çevre koşullarına, ailenin ekonomik durumuna ve gelinin sevilme durumuna bağlıdır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Lohusalık süresince kadının çeşitli doğaüstü güçlerin etkisinde olduğu Anadolu’da yaygın bir inanıştır. Geleneksel kesimde sıkça kullanılan “kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur söylencesi” bu inancı desteklemektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Bölgede lohusanın olumsuzluklardan etkilenmemesi ve kutlanması ile ilgili bazı âdet ve inanışlar şunlardır:

- Lohusa kadına ilk önce banyo yaptırılır. Anne banyo yapmadan bebeğe dokunamaz, süt veremez (K-5).
- Doğum yapan kadının evine giderken yakın misafirler süt ve undan yapılan “pidegana” veya “cızlama” getirirler (K-11).
- Lohusa anneye sütünün bol olması için şekerli su içirtilir (K-11).
- Çocuk doğunca lohusa kadına yumurta pişirilip yedirilir (K-11).
- Cinler ekleşmesin diye, lohusa kadına aynaya baktırmazlar. Hele gece asla aynaya bakmaz (K-11).
- Lohusa kadını görmeye gelenler yanlarında pidegana getirir; ev sahibi de onlara kırmızı renkli lohusa şerbeti ikram eder (K-3).
- Lohusa kadına bir hastalık gelmemesi ve nazar değmemesi için başına kırmızı kurdele bağlanır (K-3).
- Doğumdan sonra lohusa kadın kiren çorbası içer (K-3).
- Lohusa kadının kırkı çıkmadan yeni gelin olan kişi, lohusayı ziyarete gelmez (K-7).
- Adetli kadın lohusa kadını görmeye gelmez, çünkü bebeğin kafası uykuluk olur, derler (K-8).
- Yeni doğum yapan kadına gözyaydına gidilir ve hediyeler verilir (K-8).

- Lohusa iki kadın karşılaştırılmaz; eğer karşılaşırlarsa iğne değiştirirler (K-8).
- Şeytan girmesin diye yatağının başucuna Kur'an ve ekmek koyulur (K-8).
- Lohusa kadına ve bebeğe görünmez varlıklar ekleşmesin diye üstüne babasının ceketini atılır (K-13).
- Lohusa kadına ve bebeğe görünmez varlıklar ekleşmesin diye evde ışık açık bırakılır (K-13).
- Lohusa kadına ve bebeğe görünmez varlıklar ekleşmesin diye lohusanın yatağına kimse yatırtılmaz (K-13).
- Lohusa kadın kırk gün evden dışarıya çıkmaz (K-16).
- Lohusa kadına soğuk su içirtilmez (K-9).
- Lohusa yalnız bırakılmaz. Yalnız kalırsa cin, şeytan ekleşebilir (K-1).
- Lohusa kadın, göbekli olmasın diye karnı çarşafı ve önükle sıkıca sarılır (K-1).
- Lohusa kadın cenaze olan yere gitmez (K-1).
- Lohusa kadının evine âdet gören kadın gelemes ve bebeğe bakamaz (K-1).

2.2.3.3. Kırk Basması/Kırklama

Doğum olayından sonraki kırk gün içerisinde lohusanın ve çocuğun hastalanmasına halk arasında genel bir ifadeyle “kırk basması” denilmektedir. Yeni doğum yapan anne ve yeni doğan çocuk her türlü dış etkiye açıktır. Kırk günlük süre içinde annenin ve çocuğun hastalıklardan, zararlı güçlerden, nazardan korumak üzere birtakım tedbirler alınır, pek çok pratik uygulanır (Altun, 2004: 154). İlçede bu pratiklerden bazıları şunlardır:

- Yeni doğan bebek kırk gün dışarı çıkarılmaz. Ama dışarı çıkıp gezdirilirse bebek korkak olmaz (K-5).
- Bebeği kırkıncı gününde, altın bir yüzük kırk defa suya batırılıp çıkartılır ve bu suyla bebek yıkanır.
- Bebeğin yaşaması ve başına kötü bir şey gelmemesi için kırk farklı evin önünden çöp toplanıp yakılır ve dumanı bebeğe tütürülür (K-5).

- Bebek ölümü olmasın diye, kırk yamadan bebeğe elbise veya kundak yapılır (K-1).
- Kırk uçurmak için gidilen komşular, gözle görülmeyen varlıklar ekleşmesin diye, bebeğin koynuna yumurta ve ekmek koyarlar (K-16).
- Aynı zamanda doğmuş olan bebekler kırk gün yan yana getirilmez; eğer yan yana getirilirlerse bebekler aydaş olur ve sürekli ağlarlar (K-5).
- Kırk basmasından korunmak için loğusa kadın besmele çekmeden bir şey yapmaz. (K-3)
- Kırkıncı gün "kırk uçurmaya" gidilir. Kırk uçurmak için zengin bir eve gidilirse çocuk da ileride zengin olur (K-3).
- Bebek yirmi günlükken yarı kırk uçurmaya yakın akrabaya, anneanneye veya babaanneye gezmeye gidilir (K-1).
- Kırkıncı gün bebek için mevlit okunur (K-16).
- Bebek mevlidinde bebeğe nazar değmemesi için gelen misafirler bebeği elden ele dolaştırıp “maşallah” der (K-16).
- Kırkı içindeki bebeğin yanında fazla konuşulmaz, yoksa bebek geveze olur (K-7).
- Çocuk kırkını çıkarırken banyo suyunun içine kırk defa altın batırılıp çıkarılır ve bebek bu suyla yıkanır (K-7).

2.2.3.4. Doğum ve Çocukla İlgili Diğer Uygulamalar

İnebolu'daki doğum sonrası diğer âdet ve uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Uyumayan çocuklar için köklü ceviz bulunur ve çocuk ceviz kökünden geçirilir (K-5).
- Konuşamayan çocuğa serçe yedirirler veya serçe kafası bebeğin ağzına sokulur (K-11).
- Bebeğin vücudunda ileride tüy olmasın diye bacaklarına ve koltuk altına ferik yumurtası (bir tavuğun yaptığı ilk yumurta) sürerler (K-16).
- İştahlı olsun diye, bebeğin ağzına iştahlı biri tükürür (K-12).

- Altına kaçırın çocuklara fare kızartılıp yedirilir. Ayrıca belleri çekilir (K-10).
- Bebeği görmeye gelenlere, bebek hayın olmasın diye, yemek yedirilir (K-2).
- Nazarı değen kişiye bebek gösterilmez; eğer gördüyse giysisinden bir parça bez kesilip alınır (K-8).
- Annenin sütü bol olsun diye ciğer, pekmez, helva, et, incir yedirilir (K-3).
- Bebeğin yanaklarına ve çenesine gamze olması için bastırılır (K-9).
- Çocuğun ilk dişlerini kolay çıkarması için buğday kaynatılır, Diş Çöreği yapılır (K-5).
- Bebeğin dişinin çıktığını ilk gören kişi, bebeğe hediye alır (K-15).
- Bebeğe nazar değmesin diye, nazar boncuğu ve çörek otuyla nazarlık yapılır ve çocuğun yatağına takılır (K-16).
- Çocuk sarılık hastalığına yakalanmasın diye, doğduğunda yüzüne sarı bez örterler (K-11).
- Uyumayan çocuklar için çocuk bir hocaya okutulur (K-10).
- Çocuğa nazar değmesin diye, mavi boncuk takılır (K-4).
- Gece çocuğun çamaşırları dışarı asılmaz. Yoksa üç harfliler çocuğa ekleşebilir (K-7).
- Bebek gece banyo yaptırılırsa banyo suyu dışarı atılmaz. Yoksa çocuk hep ağlar (K-7).
- Doğumdan sonra çocuğun alını düz olsun diye, bağlanır (K-7).
- Kulağına Yasin okunur (K-14).
- Kulakları kepçe olmasın diye, bere veya saç bandı takılır (K-7).
- Bebek ensesinden öpülürse hayın olur (K-7).
- Güzel burunlu olsun diye, burnunu sıkırlar (K-7).
- Çocuğun kafası sivri olursa akıllı olacağına inanılır (K-10).

- Bebeğin gözüne çöp kaçar ya da gözü çapaklanırsa göze lohusa kadının sütü sağılır (K-10).
- Erkek bebek çok ağlatılmaz; daşağı şişer, yarılır, fitik olur (K-10).
- Dişleri seyrek olan çocuğun yalancı olacağına inanılır (K-13).
- Çocuğun ilk tırnağı kesilirken hırsız olmasın diye, babasının cebinden para çektirilir (K-6).
- Çocuğun saçları dikse inatçı olacağına inanılır (K-2).
- Çocuğun kesilen saçı ya saklanır ya da okul, cami gibi yerlere gömülür, asla dışarı atılmaz; yoksa çocuğun başı ağrır (K-13).
- Bebeğin göbeğine göbek bağı hemen düşsün ve çabuk iyileşsin diye, pudra dökülür (K-13).
- Bebek ayağının altından öpülürse geç yürür (K-16).
- Çocuk sağlıklı büyüsün diye, kurban kesilir (K-16).
- Çocuğa nazar değmesin diye, üzerine mavi yemeni örterler (K-16).
- Bebeğin göbeği güzel olsun diye, tereyağı ile göbek güzelce ovulur (K-16).
- Çocuk hapşırdığında salavat çekilir (K-2).
- Bebeğin yüzü, güzel olsun diye, annenin ilk sütüyle silinir (K-5).
- Üç vakit geçtikten sonra bebeğin kulağına ezan okunur, adı üç kez söylenir ve hayırlı evlat olması dilenir (K-9).
- Bebeğin göbeğine zeytinyağı sürülür (K-2).
- Bebeğin bacakları ileride çarpık olmasın diye, kundak yapılır (K-3).
- Pamukçuğu olan bebeğin ağzına karbonatlı su sürülür (K-3).
- Bebeklerinin ateşini düşürmek için sirkeli su ile silinir (K-3).
- Bebek doğduktan sonra mevlit okutulur (K-3).
- Ağaç gibi uzun ömürlü olsun diye, bebek doğduktan sonra ağaç dikilir (K-5).

2.3. İNEBOLU'DA DERLENEN DİĞER İNANIŞLAR

İlçede alan araştırması yapılırken halk kültürüne ait farklı halk inanışları da derlenmiştir. Bu inanışların da burada verilmesinin faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Bunlar:

- Kedinin gezdiği evde namaz kılınır, ama köpeğin gezdiği evde namaz kılınmaz. Çünkü köpek kendi pisliğini yiyen bir hayvandır. Bu yüzden köpek beslenen eve melek girmez (K-18)
- Kedilerin başında dört çizgi vardır. Namaz kılarken peygamberimizi yılandan koruyup öldürmüş. Peygamber efendimiz de kedinin başına elini sürmüştür. Bu iz her kedide vardır (K-11).
- Karıncalar yumurtalarını yuvalarından çıkartıp başka bir yere taşımaya başarlarsa o gün yağmur yağar (K-17).
- Eve karınca basarsa karıncanın yuva yaptığı yere kimyon dökülür. Kimyon bırakılan yere karınca gelmez (K-18)
- Gece küle basılmaz, ısıklık çalınmaz yoksa şeytanlar başına gelir (K-3).
- Biberiye tohumu olan yere güve gelmez. Eşyaları güveden korumak için biberiye tohumu koyulur (K-3).
- Evde kırık ayna bulundurulmaz, kırık aynaya bakılmaz yoksa uğursuzluk getirir (K-3).
- İlk üç ayda bebeğin aynaya bakmasına izin verilmez (K-3).
- Köpek göblezken (yavruyken) barut, karabiber, kırmızıbiber yedirilirse büyüyünce çok havlar ve saldırgan olur (K-17).
- Bir evin yakınında gece çok sık baykuş ötüyorsa o evden cenaze çıkar (K-11).
- İncir toplanıp kendi yapraklarının arasına dizilirse o incirler hemen bozulmaz, çürümez, daha uzun taze kalır (K-1).
- Çok ağır bir eşeğin kulağına bir şey bağlanırsa o eşek bağlanan şey çıkartılmadıkça ağırılmaz (K-19).

- Gece tırnak kesilmez, kesilen tırnak sokağa atılmaz, tırnaklar sıra halinde kesilmez; çünkü bunları şeytan yapar (K-3).
- Küçük bir eşya yere dik düşerse misafir gelecektir (K-3).
- Tencerenin dibini sıyıran kişinin düğününde kar yağar (K-18).
- Evin şimşek düşmemesi için evin çevresinde bir yerde mutlaka tefrin ağacı dikilir (K-19).
- Kestane ağacının olduğu yere ev yapılmaz. Çünkü kestane ağacı şimşegi çeker, kestane ağaçlarının olduğu yere çok fazla şimşek düşer (K-20).
- İçilen çayda bardağın üstüne çıkan çöp varsa misafir gelecektir. Çöp uzunsa gelecek misafir uzun boyludur demektir (K-8).
- Soğan suyuyla yazılan yazı kuruyunca görünmez, ama kâğıdı ışığa tuttuğunda ne yazıldığını okuyabilirsiniz (K-19).
- Arı kovanlarının olduğu yere kızılçık ağacı dikilmez. Kızılçık ağacının çiçeklerini arılar için zehirlidir (K-19).
- Sabun elden ele verilmez, uğursuzluk getirir (K-24).
- Sineklerin gelmesi istenmiyorsa o yere bir bardak sirke koyulur. Sirkenin olduğu yere sinek gelmez (K-19).
- Bir ceviz fidanının çok çabuk büyümesi isteniyorsa o fidan her yıl sökülüp başka bir yere dikilir. Böyle yapıldığında birkaç yıl içinde çok çabuk büyür ve kocaman ağaç olur (K-2).
- Dana baklasının bitkisi söküldüğünde baklaları toplanır, küspesi ise kiraz veya incir ağaçlarının diplerine koyulur. Ağaçların o sene yaptığı meyveler çok olur (K-2).
- Tavuk kışın kar yağdığında dışarı çıkıp kar yerse yumurtlamayı keser (K-2).
- Gökkuşakı denizin üzerinde oluşursa yağmur yağacaktır (K-2).
- Tefrin ağacının olduğu yere yılan asla uğramaz (K-14).
- Kedi evin içinde yalanıp kendini temizlemeye başlamışsa eve misafir gelecektir (K-14).

- Kedi kış vakti kar yağdığında evin içinde yalanıp kendini temizlemeye başlamışsa kara düğür gelir. Yani güneş açar, kar çabuk erir (K-14).
- Gece vakti öten karga yağmur getirir (K-14).
- Tavuk kümesinin çevresine tefrin veya incir ağacı dikmek gerekir. Bu ağaçların olduğu yere sansar uğramaz (K-4).
- Hayvanların sinek üşüşen yerlerine sineğin gelmesini engelleyebilmek için cevizin yeşil kabuğu ezilip merhem yapılır ve o yerlerine sürülür (K-15).
- Hıdırellezde süte maya katılmadan uyutulur. Eğer süt yoğurt olursa oradan Hızır geçmiştir demektir. Bu yoğurt bütün sene maya olarak kullanılır, bereketli olduğuna inanılır (K-10).
- Hıdırellez günü kimse banyo yapmaz, yoksa Hızır uğrarsa o an suyun değdiği yeri benek benek olur (K-10).
- Hıdırellez günü evlerde temizlik yapılmaz (K-20).
- Köklerine ılık su dökülen kiraz ağacının o sene meyvesi büyük olur (K-5).
- Gece gökyüzüne bakıldığında yıldızlarla doluysa ertesi gün hava açık ve güneşli olacaktır (K-21).
- Şişmek çıktığında salavat çekilir (K-22).
- Domuz kendi pisliği içinde durduğu için sevilmez ve adına "hınzır" denir (K-24).
- Bir yere sivrisinek gelmesini engellemek için kimyon dökülür (K-10).
- Kadın hastayken(regl) ağaca çıkarsa ağaç kurur (K-13).
- Kadın hastayken(regl) fidan dikerse o fidan canlanmaz, kurur (K-13).
- Kadın hastayken(regl) turşu bidonunu açıp içinden turşu alırsa o turşu bozulur, kötü kokar (K-13).
- Kadın hastayken(regl) arı kovanına dokunursa o kovan dağılır, gider (K-16).
- Adet gören kadın konserveye dokunmaz. Eğer konserveyi açarsa o konserve bozulur (K-16).

- Adet gören kadının aşlağı yani aşladığı meyve tutmaz (K-20).
- Limon suyuyla yazılan yazı kurduğunda görünmez olur; ancak ateşe karşı tutulursa yazı okunabilir (K-15).
- Bir kız gelin olurken baltanın üstünden atlatılır, sözü keskin olsun diye. Merdivene yaşlı kadın yatırılır, gelin kucaklayıp kaldırsın ve büyüklere saygılı olsun diye. Gelin damat evine geldiğinde kucağına bebek verilir, hemen bebeği olsun diye (K-20).
- Gelin damadın evine gelince önüne süpürge konur. Eğer gelin süpürgeyi alıp süpürür gibi yaparsa temiz olduğunu gösterir. Ama süpürge üstünden atarsa pis olduğu düşünür. Yani süpürgeyi kaldırıyorsa “iyi gelin”, üstünden geçiyorsa “kötü gelin” anlamına gelir (K-16).
- Gelin damat evine geldiğinde zincir üstünden atlatılır, zorluklara katlansın diye (K-32).
- Gelin damat evine giderken bereketli olsun diye gelinin başına buğday atılır (K-32).
- Gelin damat evine giderken bereketli olsun, paraları çok olsun diye gelinin başına bozuk para savrulur (K-20).
- Gelin damat evine giderken tatlı dilli olsun diye gelinin başına şeker atılır (K-18).
- Gelin ve damada yuvalarında mutlu olsunlar diye gerdek gecesinde balı içinde tereyağı, kaymak ve tavuk yedirilir (K-18).
- Kestanenin kılıfında çabuk çıkmasını sağlamak için elvertü otunun arasında bir süre saklanır, bu sayede kılıfı çürür ve kestaneler çabuk çıkarılır (K-28).
- Kestanenin uzun süre taze saklanması ve kurtlanmasını engellemek için kılıfıyla birlikte toplanır ve bu şekilde toprak altına gömülür. Böyle bir şekilde bütün kış boyunca kurtlanmadan saklanır (K-29).
- Elmanın uzun bir süre taze ve sulu kalmasını sağlamak için kış boyunca elvertü otunun arasında saklanır (K-28).
- Elma kışın donmasın, yazın güneş yakmasın diye elvertü otuyla saklanır (K-29).

- Tavuğun altına koyulan bütün yumurtalardan civciv çıkması için tavuğu kuluçkaya yatırırken bütün yumurtalar çocuk pijamasının paçasında geçirilip tavuğun altına koyulur (K-25).
- Kız çocuğun ileride kıllanma sorunu yaşamaması için bir ferihin yaptığı ilk yumurta kız çocuğun kıllanma olmasının istenmediği tüm bölgelerine sürülür (K-16).
- Büyük baş hayvanlar iğne veya çivi yuttuklarında o hayvana mıknatıs yutturulur. İğne veya çivi mıknatısa yapışarak hayvanın bir yerine saplanmasına engel olunmuş olunur (K-29).
- İlk kez gidilen bir evde yatıya kalındığında evin anahtarı yatarken yastığın altına koyulur. Kişi o gece rüya görürse rüyada görülen kişinin evleneceği kişi olacağına inanılır (K-7).
- Nişanda kırmızı kurdeleden minik parçalar kesilip bekâr kızlara verilir. Bekâr kızlar gece uyurken yastığın altına koyarlar, gece rüyalarında gördükleri kişinin evleneceği kişi olacağına inanılır (K-18).
- İmam nikâhı kıyılırken damat ve gelinin yanındaki kişiler ayak ayak üstüne atarsa veya ellerini bağlarsa damat bağlı çıkar, geline dokunamaz (K-6).
- Nikâh kıyılmadan önce damat asma kilit kitler, gerdeğe girerken de kilidi açar (K-13).
- Tırnak kesildiğinde kesilen tırnaklar ateşe atılmaz, çünkü ateşe atıldığında canlanırmış (K-24).
- Tırnak kesilirken parmaklardaki tırnaklar sıra halinde kesilmez, karışık şekilde kesilir, çünkü tırnakları sıra halinde şeytan keser (K-1).
- Gece tırnak kesilmez, şeytan kesermiş tırnaklarını gece, uğursuzluk getirir (K-14).
- Âdet gören kadın âdeti geçene kadar tırnaklarını kesmez, yoksa öldüğünde kestiği tırnaklar ondan şikâyetçi olur (K-18).
- Yenilen, içilen gıdaların gece üstü açık bırakılmaz, bırakılırsa içine şeytan içer, yenmez (K-5).

- Besmelesiz sokağa çıkılmaz yoksa şeytan çarpar (K-34).
- Kollarını bağlayarak oturmak kısmetin kapanmasına neden olur (K-27).
- Ellerini birbirine geçirerek düşünmek kısmetini kapatır (K-37).
- Çantanın yüksek yere koyulması gerek, çantayı yere koyduğunda kısmetin, bereketin kapanmasına neden olur (K-11).
- Ezan okunurken bacak bacak üstüne atılmaz, kollar bağlanmaz yoksa kısmetin kapanır (K-13).
- Cuma günü iğneyle dikiş dikilmez, kısmet kapanır (K-13).
- Kapı eşiğine oturulmaz, oturursan iftiraya uğrarsın (K-13).
- Selayla ezan arasında iş görülmez, kısmetin kapanır (K-33).
- Kişi tuvaletteyken senenin başında ilk kez guguk kuşunun ötüşünü duyarsa o kişinin bütün bir yıl boyunca işleri rast gitmez, hep tökezler. Bu kişi “Guguk beni yendi.”der (K-8).
- Muharrem ayının 10.günü alışveriş yaparsan bütün bir yıl evde bereket olurmuş (K-18).
- Cuma günü ev süpürmek uğursuzluk getirir (K-18).
- Bebeğin ayağının altını öpme geç yürür (K-18).
- Bebeğin ensesinden öpme hayın olur (K-18).
- Loğusaya şeker şerbeti içirilirse sütü çok olur (K-18).
- İki bayram arasında düğün olmaz (K-28).
- Ölen kişinin başında, mezarlıkta yemek yenmez; çünkü merhum öldüğüme seviniyorlar diye hissedermiş (K-28).
- Yemin ederken ayağının birini kaldırırsan yeminin geçerli olmaz (K-34).
- Yemin ederken parmaklarını kenetlersen yeminini tutmak zorunda değilsin (K-34).
- İç çamaşırını ters giyen birinin ettiği yemin geçerli olmaz, yemini tutmaz (K-11).
- İç çamaşırını ters giyen kişiye büyü tutmaz (K-14).

- Suyu çok kaynatma, gâvurun malı artar (K-10).
- Süpürgeyi dikme, düşman ayağa kalkar (K-11).
- Makası açık bırakma evde kavga çıkar (K-11).
- Elbiseni ters giyersen işlerin ters gider (K-11).
- Bıçağı başkasının elinden alırsan o kişinin günahını da alırsın (K-27).
- Bir başkasının elinden bıçak alırsan bıçağı aldığı kişi ile kavga edersin (K-25).
- Sabunu elden ele verirsen kavga çıkar (K-27).
- Abdestliken iki ayağının birden yerden kaldırırsan abdestin bozulur (K-25).
- Köpek bir evin kapının önünde sürekli uluyorsa o evden cenaze çıkacak denir (K-25).
- Kuzgunlar devamlı cıyıklamaya başlamışsa cenaze çıkar (K-26).
- Bir evin çevresinde baykuş ötüyorsa o evden cenaze çıkacak derler (K-26).
- Sofrada bir tabak elden ele dolaşırsa bir yerden miras kalacak demektir (K-11).
- Sağ elin avuç içi kaşınıyorsa bir yerden para gelecek demektir (K-26).
- Sol elin avuç içi kaşınıyorsa cepten para çıkacağı anlamına gelir (K-26).
- Çay bardağına çay koyduktan sonra çayın üstüne çöp çıkarsa misafir gelecek derler. Eğer çöp uzunsa gelecek misafir uzun boyludur (K-11).
- Yolda kara kedi görürsen kel kalırsın, o yüzden kara kedi gördüğünde saç çekilir (K-11).
- Baykuş bir evin çatısına tünerse o eve misafir gelmez (K-12).
- Çocuk bacak bacak üstüne atıyorsa kardeşi olacak derler (K-7).
- Çocuk emeklerse misafir gelir (K-35).
- Çocuk evi süpürürse misafir gelir (K-32).
- Kedi evdeyken patisiyle yüzünü temizlemeye, yalanmaya başlamışsa o eve misafir gelir (K-35).

- Kedi açken yalanmaya başlarsa misafir gelir (K-32).
- Çocuk eğilip kendi bacaklarının arasından bakarsa misafir gelecek denir (K-1).
- Gözün dalıp giderse misafir gelecektir (K-5).
- Açken kulak çınılıyorsa, birisi o kişi hakkında kötü konuşuyordur (K-12).
- Tokken kulak çınılıyorsa, birisi o kişi hakkında iyi konuşuyordur (K-12).
- Kedi dışarıdayken patisiyle yüzünü temizlemeye, yalanmaya başlamışsa kar yağacaktır (K-5).
- Toplulukta bir anda sessizlik olursa kız doğdu derler (K-30).
- Narı parçalarken çekirdeklerini hiç yere düşürmeden yiyen insan cennete gidermiş (K-5).
- Ayna kırıldığında uğursuzluk getirir (K-11).
- Mezarlıkta fotoğraf çektirmek iyiye delalet değildir, ölümler rahatsız olur (K-1).
- Mezarlıktayken mezar taşı okunmaz yoksa insanın ömrü kısalmaz (K-12).
- Biri kuran okurken başkası sürekli esniyorsa o kişi de nazar var demektir (K-27).
- Gelin damat evine gelince kapıdan içer girerken başına kuran koyulur (K-27).
- Damat, kız istemeye giderken temiz olduğunu göstermek için beyaz çorap giyer (K-27).
- 9-10 kız bir ipe düğüm atar, damadın ne kadar sabırlı olduğunu ölçmek için o düğümleri damada çözdürürler (K-30).
- Gelini almaya gitmeden önce sâdıç damadı düğüne gitmek için giydirir ve sâdıç düğüne gitmek için toplanan kişilerden damada bahşiş toplar (K-32).
- Gelin olan kızın baba evinde hoşla gitmeyen huylarını atması için koynuna yumurta koyulur (K-32).
- Kiraz ağacı daha çiçek açmadan önce dibine kireç dökülürse meyvesi hemen kurtlanmaz (K-33).
- İnek eti pişirilirken içine incir yaprağı atılırsa et yumuşak olur (K-32).

- Nisan yağmuruyla pişirilen yemek hem çok faydalıdır, hem de çok lezzetli olur (K-32).
- İçinde buğday, bozuk para, şeker bulunan bir kâse hazırlanır. Bu kâse gelin arabası damadın evinin önüne gelince bereketli olmaları, rızıklarının bol olmaları için gelinin başının üstüne yüksekçe bir yerden savrulur (K-38).
- Gelinin tatlı dilli olması için evine geldiğinde ağzına bal veya reçel sürülür (K-37).
- Yeni evli çiftler ilk hafta akraba ziyaretine gider. Bu ziyaret esnasında gelin hediye olarak gittiği kişiler havlu, yemeni, atlet, çorap, seccade gibi şeyler yanında getirir (K-38).
- Gelinin bohçasında mutlaka kuran bulunur (K-35).
- Gelinin kırmızı kuşağını varsa erkek kardeşi, yoksa da babası bağlar. Bu bağlama işlemi üç kez yapılır. Kardeşi üç kez bağlayıp çözer (K-38).
- Gelin baba evinden çıkarken damattan para alınmadan kapı açılmaz (K-35).
- Gelinin çeyizi evden çıkarken kız kardeşi sandığın üzerine oturur, damat para vermeden sandığın evden çıkması izin verilmez (K-38).
- Eğer bir kişi kandil günü öldüyse günahları affedilir ve cennete gider (K-5).
- Cuma günü ölmek hayırlıdır, cuma günü ölen kişilerin günahı az olur (K-5).
- Kadir gecesi ölen biri melekler tarafından hiç sorguya çekilmeden cennete gider (K-5).
- Ramazan ayında veya bayramlarda ölen kişiler bu günler geçene kadar sorguya çekilmez, bekletilir. Sorgu melekleri Ramazan ayı bittikten sonra sorgulamaya başlar (K-6).
- Bebekler ve ergenliğe girmeden ölen çocuklar cennete gider (K-5).
- Ölmek üzereyken çok can çekişen kişinin günahları çoktur. Allah sevmediği insanların canını kolay almaz, bu kişilerin canı zor çıkar (K-5).
- Eğer bir kişinin ölümü kolay olmuşsa, hiç acı çekmemişse, öldükten sonra yüzü nurlanmışsa bu kişinin cennete gittiğine inanılır (K-5).

- Bir kişi ölünce dili dışarıda kalmışsa yaşamında çok yalan söylemiştir (K-5).
- Bir kişi öldükten sonra gözleri açık kalmışsa “Gözü arkasında kaldı” denilir. Bu kişinin sevdiklerine doyamadan dünyadan ayrıldığına inanılır (K-5).
- Bir kişinin öldükten sonraki yüzüne çevresindekiler bakamamışsa, yüzü korkutucu bir hal almışsa o kişinin günahlarının çok olduğunu, cehennemlik olacağına inanılır (K-5).
- Cenazenin başı kıbleye gelecek şekilde gömölür (K-6).
- Ölen kişinin karnı şişmemesi için karnına bıçak koyulur (K-6).
- Ölen kişinin defnedilmek için birkaç gün bekletilmesi gerekiyorsa yalnız bırakılmaz, yakınlarında biri mutlaka başında bekler ve kuran okur (K-5).
- Ölen kişi bir kadınsa onu bekleyecek olan kadın olmalıdır, erkeğe beklen kişi de erkek olacak (K-6).
- Ölü bir evde bekletiliyorsa odanın içinde buhur yakılıp gezdirilir (K-5).
- Ölen kişinin odasının ışığı kırk gün açık bırakılır (K-5).
- Cenazeyi yıkarken su ne çok sıcak ne de çok soğuk olmalıdır (K-5).
- Cenaze yıkanırken kullanılacak eşyalar kesinlikle elden ele dolaştırılmaz (K-20).
- Tabut taşınırken tabutu taşıyan kişiler taşımakta zorlanıyorsa günahın çok olduğuna inanılır, ama taşımakta hiç zorlanmıyorlarsa günahının az olduğuna inanılır (K-6).
- Cenaze gömölürken tüm uyuyanların mutlaka uyandırılması lazımdır (K-5).
- Ölen kişinin elbiseleri sevabına fakirlere dağıtılır (K-5).
- Ölünün çıktığı evde üç gün ışıklar açık bırakılır, çünkü üç gün boyunca merhumun ruhunun o evde dolaştığına inanılır (K-5).
- Çocuğun beşiğini boşken sallanmaz yoksa çocuğun ömrü kısılır (K-5).
- Kulak çınlıyorsa misafir gelecektir (K-22).
- Gidenin arkasından su dökölür, çabuk dönsün diye (K-2).

- Bir kişinin ölümünün ardından üçüncü, yedinci, kırkinci ve elli ikinci gününde merhum adına mevlit okutulur ve yemek dağıtılır (K-5).
- Gece yıldızlar gökyüzünde çok fazla ve parlaksa ertesi gün hava güneşli olacaktır (K-6).
- Kiren ağacının meyvesi çok olursa kışın çok kar yağar ve kış soğuk geçer (K-20).
- Ayvanın meyvesi çok olursa o sene kışın çok kar yağar (K-6).
- İki kez hapşırarak hayırlıdır (K-13).
- Bulutlar gökyüzünde parça parça olmuşsa hava aydınlık ve güneşli olur (K-6).
- Eğer kişi kuş yuvasını bozarsa o kişinin de yuvası bozulur (K-23).
- Kuş insanın üstünü pisletirse şans getirir (K-23).
- Çocuk ensesinde öpülmez hayın olur (K-23).
- Sarımsak olan yere sivrisinek gelmez, bu yüzden yaz aylarında evlere sarımsak asılır (K-6).
- Sağ elinin içi kaşınıyorsa bir yerden para gelecektir (K-22).
- Sol elinin içi kaşınıyorsa senden para çıkacaktır (K-22).
- Bir insanın durup dururken kulakları çınlıyorsa biri o kişiyi konuşuyordur (K-20).
- Bir insanın durup dururken kulakları çınlıyorsa evine misafir gelecektir (K-11).
- Yemek yerken ekmeğinin çok ufalayan kişinin çocuğu çok olur (K-1).
- Ayakta dolaşarak yemek yiyen kişinin evinin bereketi kaçar (K-5).
- Yemek yemeğe başlamadan önce besmele çekilmezse insan karnının doyduğunu anlamaz ve çok fazla yer (K-5).
- Atkestanesi koyulan yere güve gelmez. Eşyaları güveden, böcekten korur (K-22).
- Nane gölgede kurutulmazsa hiçbir faydası olmaz (K-20).

2.4. İNEBOLU HALK HEKİMLİĞİNDE KULLANILAN MALZEMELERİN HASTALIKLARA GÖRE TASNİFİ

2.4.1. Kullanıldıkları Hastalıklara Göre Bitkisel Malzemelerin Tasnifi

Bitkisel Malzemeler	Ağrı-ateş	Arı-böcek sokması, Köpek ısırığı	Beyin, omurilikle ilgili hastalıklar	Böbrek ve idrar yolu hastalıkları	Cilt hastalıkları	Göz hastalıkları	Kalp-damar hastalıkları	Ortopedik hastalıklar	Psikolojik hastalıklar	Sindirim sistemi hastalıkları	Solumun sistemi hastalıkları	Diğer hastalıklar
Acı Kavun										X		
Arpa					X							
At Kestanesi									X			
Ayva Yaprağı										X	X	
Badem yağı					X							
Baldıran Otu											X	
Bamya					X							
Bamya Tohumu											X	
Bertek Otu								X				
Böğürtlen				X								
Brokoli												X
Ceviz							X					
Ceviz Kabuğu/ Yaprağı	X				X							X
Çam Kozalağı					X							
Çay						X						
Çiğ Kabak Çekirdeği												X
Çörek Otu				X	X				X	X		
Dereotu					X							
Deşte Isırgan				X	X							X
Dut				X								
Ebegümeçi		X		X							X	X
Ekmek				X		X		X	X			
Elma					X						X	
Enginar							X					

Eşek Dikeni							X					
Fasulye										X		
Gevur Pancarı					X							
Gül Yapağı					X						X	
Hatmi Yapağı		X										
Hindiba							X					X
Hurma				X						X		
Hüryemez Elması				X							X	
İhlamur									X		X	
Isırgan ve Tohumu	X			X	X		X	X				X
İspit					X							
İncir					X					X		
İncir Dalının Sütü	X	X		X								
Kabak										X		
Kahve										X		
Kahve Telvesi										X		
Karabiber	X				X						X	
Karanfil	X				X						X	
Kara Üzüm Kuru											X	X
Karayemiş					X							
Kavlan Yapağı								X				
Kayısı										X		
Kayısı Yağı					X							
Keçiboynuzu												X
Kedi (Ekin) Otu	X											
Kekik	X			X	X					X	X	
Kereviz								X				
Kestane										X	X	X
Keten Tohumu				X				X			X	
Kırmızı Dut				X								X
Kiraz	X			X			X					
Kiren/Kızılcık				X			X				X	
Kiren Tarhanası				X			X			X	X	

Kivi											X	
Kuşburnu											X	
Leblebi										X		
Limon	X				X	X	X	X	X	X	X	X
Maydanoz				X	X				X		X	X
Mısır Püskülü				X								
Mor Menekşe					X							
Muz					X					X		
Nane	X			X	X					X	X	
Nar												X
Nişasta								X				
Papatya					X				X			X
Patates	X				X					X		
Pekmez					X							X
Pırasa	X											
Pirinç Unu										X		
Pözü Yapağı					X							
Rezene	X								X			
Salatalık	X				X							
Sarımsak	X	X			X	X	X	X			X	X
Selvi Kozalağı											X	
Sığır Kuyruğu Otu								X				
Siğil Otu	X			X	X		X				X	X
Soğan/Soğan Zarı					X			X			X	X
Soğan Kabuğu				X								
Şeftali										X		
Şeker Pancarı												X
Tahin										X		
Tarçın	X			X	X		X			X	X	
Tefrin Yapağı	X				X							X
Temre Otu					X							
Töngel (Muşmula)				X						X	X	
Turp/ Siyah Turp		X									X	
Tütün					X							
Un					X			X				

Üzerklik Tohumu									X			
Üzüm Tefeği Suyu					X	X			X			
Yaş Kabak					X							X
Yeşil Mercimek								X				
Zencefil	X									X	X	
Zeytin					X			X				
Zeytin Çekirdeği										X		
Zeytinyağı					X			X		X		

2.4.2. Kullanıldıkları Hastalıklara Göre Hayvansal Malzemelerin Tasnifi

Hayvansal Malzemeler	Ağrı-ateş	Arı-böcek sokması, Köpek ısırığı	Beyin, omurilikle ilgili hastalıklar	Böbrek ve idrar yolu hastalıkları	Cilt hastalıkları	Göz hastalıkları	Kalp-damar hastalıkları	Ortopedik hastalıklar	Psikolojik hastalıklar	Sindirim sistemi hastalıkları	Solunum sistemi hastalıkları	Diğer hastalıklar
Ayran							X					X
Bal	X			X	X			X		X	X	X
Bal Arısı								X				
Bal Mumu					X			X				
Bıldırcın Yumurtası				X	X				X		X	X
Ciğer												X
Çiğ Et					X							
Dalak												X
Domuz Eti									X			
Eşek Sütü				X	X							
Fare				X								
Hayvan Dili												X
Hayvan Gübresi					X			X				
Hayvan Kemiği								X				X
Horoz Ödüsü									X			

Karga Kanı									X			
Kaymak											X	
Kedi					X							
Kuyruk Yağı					X			X				
Palamut Balığı												X
Peynir								X				
Saç Uzatan					X							
Salyangoz					X							
Serçe Eti									X			X
Sülük			X				X	X				
Süt	X			X							X	X
Tavşan Kuyruğu									X			
Tavuk Götü					X							
Tere Yağı					X						X	
Torba Yoğurdu					X							
Yılan Kanı/Eti					X				X			
Yılan Yağı					X							
Yoğurt		X		X	X		X	X	X			X
Yumurta					X	X		X	X		X	
Zargana Balığı						X						

2.4.3. Kullanıldıkları Hastalıklara Göre Madensel Malzemelerin Tasnifi

Madensel Malzemeler	Ağrı-ateş	Arı-böcek sokması, Köpek ısırığı	Beyin, omurilikle ilgili hastalıklar	Böbrek ve idrar yolu hastalıkları	Cilt hastalıkları	Göz hastalıkları	Kalp-damar hastalıkları	Ortopedik hastalıklar	Psikolojik hastalıklar	Sindirim sistemi hastalıkları	Solunum sistemi hastalıkları	Diğer hastalıklar
Alkol/Rakı	X											
Arap Sabunu					X							
Arko Krem					X							
Aspirin	X									X		
At Nalı									X			
Bakır									X			

Barut					X							
Bengay	X										X	
Bezir Yağı							X					
Bıçak		X										
Buz	X				X			X				
Cam Tozu						X						
Çul Külü					X							
Demir		X										
Deniz Suyu					X						X	
Diş Macunu		X										
Elma Sirkesi					X							
Gaz Yağı					X							
Hamur Mayası		X										
İdrar					X							
İspirto					X							
Kara Sabun					X							
Karbonat					X						X	
Kolonya	X				X		X					
Kurşun									X			
Kükürtlü Sabun					X							
Mıknatıs									X			
Nazar Boncuğu									X			
Nisan Yağmuru					X							X
Sabun		X						X				
Sigara Külü					X							
Sıcak Su	X									X	X	X
Sirke	X	X			X						X	X
Soda					X							
Soğuk Su	X		X				X		X			X
Şekerli Su/Şerbet	X									X		
Şiş	X											
Bebe Şampuanı						X						
Tahta/Ağaç Çürüğü					X							
Tahta Kaşık					X							

Taş		X										
Toprak/Kil		X			X			X	X			
Toz Şeker					X		X					
Tuğla	X											
Turşu Suyu											X	
Tuz	X	X			X		X	X	X			X
Tuzlu Su	X				X					X	X	
Vicks	X											

SONUÇ

Halk hekimliğinin temelinde sihir ve büyü yer almaktadır, ancak zamanla dinin insanlar üzerindeki tesiriyle birlikte din de halk hekimliğinde etkili olmuştur. Günümüzde ise tıp ve bilimdeki gelişmeler nedeniyle, halk hekimliğine ait tedavi yöntemlerine sınırlı bir şekilde başvurulmaktadır. Daha çok doktora başvurmaya gerek duyulmayan basit hastalıklarda, tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanıldığında, hastanelerin bulunmadığı veya doktorun çok uzakta olduğu yerleşim yerlerinde insanlar halk hekimliği tedavi yöntemlerine yönelmişlerdir.

Halk hekimliği sihir, büyü ve din temeline dayandığından gerçekleştirilen tedavi yöntemlerinde bâtıl uygulamalar görülmektedir. Bununla birlikte aklî(gerçekçi) ve hem bâtıl hem aklî sağaltımların birlikte uygulandığı yöntemler de yer almaktadır. İnebolu halk hekimliği pratiklerinde idrarını kaçıran kişiye haberi olmadan fare yedirilmesi, kızların kıllı olmaması için ferik yumurtasının vücutlarına sürülmesi, kuluncu olan kişinin köpek kulübesinde yatması, arpacık çıktığında yüzün tuvalete dönüp yıkanması, konuşamayan çocuğun ağzına serçe kafasının sokulması, korkan kişiye horoz ödü yedirilmesi, kabakulak olan çocuğun üç yol ağzında kara tavuğun üzerinde yıkanması, gözünde sık sık arpacık çıkan kişiyi yedi kişinin birlikte okuması bâtıl uygulamalardan bazılarıdır. Baş ağrısını geçirmek için kedi otunun yenmesi, gözüne perde inen kişinin gözüne cam tozunun üflenmesi, çürük dişin özüne kızgın şişin sokulması, arının soktuğu yere toprak sürülmesi, böbrek taşı düşürmek için ısırgan otu çayının içilmesi, sivilcenin üzerine siğil otunun konulması, diken çıkartılamıyorsa tuzlu tereyağı sürülüp bir gün bekletilmesi, egzaması olan kişinin hayvan gübresine girmesi ilçedeki aklî(gerçekçi) uygulamalardan bazılarıdır. Korkan kişiye ince elekten su döküp bu suyun içirilmesi, köpekten korkan kişiye köpeğin kafasına dökülen suyun korkan kişiye habersiz içirilmesi ise ilçedeki hem bâtıl hem gerçekçi yöntemler arasında görülmektedir. Verilen bu örneklerle halk hekimliği uygulamalarında hem eski Türk kültürünün hem de İslamiyet'in etkisini koruduğu görülmektedir.

İlçede derlenen halk hekimliği tedavi yöntemlerinde kullanılan ilaçların çoğunluğunu bitkisel malzemeler oluşturmaktadır. Bunun sebebi ise bölgedeki bitki

çeşitliliğinin fazla olmasıdır. Bitkisel malzemeler dışında hayvansal ve madensel malzemelere de yer verilmektedir. İlçede bitkisel malzemelerden en çok ceviz, çörek otu, ısırgan, ebegümece, incir, karabiber, karanfil, kekik, kestane, keten tohumu, kiren, kiraz, limon, maydanoz, sarımsak, nane, patates, siğil otu, tarçın, tefrin, töngel, üzüm tefeği, zencefil, zeytinyağı; hayvansal malzemelerden en çok bal, bıldırcın yumurtası, sülük, süt, yoğurt, yumurta, kuyruk yağı; madensel malzemelerden ise en çok buz, deniz suyu, kolonya, karbonat, sabun, sirke, su, toprak, şeker ve tuz kullanıldığı görülmüştür.

Tezin giriş bölümünde İnebolu'nun tarihî, coğrafî, sosyal, ekonomik ve turistik özellikler üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde halk hekimliği ile ilgili tanım ve kavramlara yer verilerek yazılı kaynak taramasına gidilmiştir. İkinci bölümde ise ilçede görülen hastalıklar alfabetik sıraya göre listelenerek sözlü kaynaklardan derlenen halk hekimliği uygulamalarına yer verilmiştir.

İnebolu halk hekimliği pratiklerinin derlenmesinin hedeflendiği bu çalışmada eski Türk kültürü olan Şamanizm ve İslamiyet'in etkili olduğu bâtıl uygulamalarla birlikte aklı uygulamaların da bulunduğunu ve günümüzde de eskisi kadar olmasa da etkisini devam ettirdiğini görmekteyiz. Bu uygulamaların bazılarının farklı bölgelerde de yaşatıldığı görülmüştür. Ancak teknolojik gelişmeler neticesinde bazı tedavi yöntemlerinin uygulanması bırakılmış ve bu yöntemler unutulmaya yüz tutmuştur. Çalışmada İnebolu'daki halk hekimliği uygulamalarını kaydederek bu uygulamaların unutulmasını engellemeye çalıştık. İnebolu'da daha önce böyle bir çalışma yapılmamakla birlikte bu derlemenin Türk halk bilimi, geleneksel tıp ve modern tıp çalışmalarına katkı sağlayacağına inanıyoruz.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

ACIPAYAMLI, Orhan (1978). Halkbilim Terimleri Sözlüğü (Vol. 442). Türk Dil Kurumu Yayınları.

ALPTEKİN, Ali Berat (2011). Halk Bilimi Araştırmaları. Ankara: Akçağ Yayınları.

ALTUN, Işıl (2004). Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme, Ölüm. Kocaeli: Yayıncı Yayınları.

ARAD, Reşit Rahmeti (1959). Kutadgu Bilig Tercümesi (Çeviri). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

ARAD, Reşit Rahmeti (1979). Kutadgu Bilig Tercümesi (Metin). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ARTUN, Erman (2000). Adana Halk Kültürü Araştırmaları. Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

BAYAT, Ali Haydar (2016). Tıp Tarihi. İstanbul: Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği.

BAYSAL, Nagihan (2014). Gelenek ve Değişim Ekseninde Trabzon Halk Hekimliği Üzerine Bir Araştırma. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BORATAV, Pertev Naili (1994). 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul: 3. B., Gerçek Yayınevi.

ERGİNER, Gürbüz (2003). Anadolu'da Batıl İnanmalar ve Büyü, Elemterefiş-Anadolu'da Büyü ve İnanışlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ERGUN, Meti (2002). Kopuz sarını: Kazak âşık tarzı şiir geleneği akın ve cıravlar. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1988). 100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1995). Türk Halk Bilimi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

RIVERS, William H. R. (1924). Tıp, Büyü ve Din (Çev. İ. Enis Köksaldı), İstanbul: Epsilon Yayınevi. 2004

SERDAROĞLU, Ümit (1996). Eskiçağ'da Tıp, İstanbul: Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

TÜRKDOĞAN, Orhan (1991). Kültür ve Sağlık-Hastalık Sistemi. İstanbul: MEB Yayınları.

ÜNVER, Süheyl (1983). Tıp Tarihi Yıllığı II, İstanbul.

ÜLGER, Züleyha (2012). Aydın ve Çevresinde Halk Hekimliği (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

ÜNVER, A. Süheyl (1953). Tıbbî Folklor. İstanbul.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

ACIPAYAMLI, Orhan (1989). Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ACIPAYAMLI, Orhan (1969). Türkiye Folklorunda Halk Hekimliği ve Özellikleri. DTCTF Dergisi, XXVI:1-9.

ARTUN, Erman. (1998). Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri- Doğum, Evlenme ve Ölüm. İstanbul: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi.

ASİL, Eriş. (1989). Halk Hekimliği ve Eczacılığı Araştırmalarında Metodoloji. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

BAYAT, Ali Haydar. (1989). Türk Dünyasında Özellikle Anadolu Tıbbi Folklorunda Akıl Hastalıklarının Tedavi Yolları ve Kaynakları. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ÇAVDAR, C.Ayşenur (1989). Türk Halk Hekimliğinde Dağlama, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları:110, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi:27, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

DAĞI, Fahri (2013). Türk Fıkralarında Halk Hekimliği Unsurları. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(5).

DOĞAN, Şaban (2011). XIV.-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinde Halk Hekimliği İzleri. Millî Folklor, 23(89).

İNAN, Abdülkadir (1986). Tarihte ve Bugün Şamanizm: Materyaller ve Araştırmalar (No. 24). Türk Tarih Kurumu.

KAPLAN, Mehmet (2011). Halk Tıbbının Kökenleri: Teşhisten Tedaviye Din Ve Büyü İlişkisi. Milli Folklor, 23(91).

KIZILÇELİK, Sezgin (1996) Geleneksel İyileştiriciler Üzerine Bir Araştırma. Birikim Dergisi, Mart, sayı: 83.

ÖZER, Nurten (1989). Türk Halk Hekimliğinde Kaplıcalarımız. Halk Hekimliği Sempozyum Bildirileri 23-25 Kasım, Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

SALTIK ÖZKAN, T. (2013). Folklorun Yüz Yılında Halk Hekimliği Çalışmalarına Bir Bakış. Milli Folklor, 25(99).

SANTUR, Alparslan. & CİNGÖZ SANTUR, Meltem. (2000). Anadolu İnançlarının Halk Hekimliğine Etkileri. Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri.

ŞAR, Sevgi (1989). Halk Hekimliğinin Dünü ve Bugünü, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri 1. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ŞAR, Sevgi (2005). Anadolu'da Halk Hekimliği Uygulamaları, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Derg., 13(2)

ŞAR, Sevgi (2008). Anadolu'da Rastlanan Halk Hekimliği Uygulamalarına Genel Bir Bakış, 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara-Türkiye, s.1163-1178.

ŞAR, Sevgi (2006). Çayların Bugünkü Tedavide ve Halk Hekimliği Alanlarında Kullanılışı, VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Gaziantep, 27 Haziran-1 Temmuz 2006.

TÜRKDOĞAN, Orhan (1991). Kültür ve sağlık-hastalık sistemi. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:2213, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 522, Araştırma ve İnceleme Dizisi: 17, İstanbul.

ÜÇER, Müjgan (1973). Ocaklar. Sivas Folkloru, 1(8), 3-5.

ÜÇER, Müjgan (1989). Sivas'ta Folklorik Tıp ve Bunun Modern Tıptaki Yeri. Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri 1. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

3. Elektronik Kaynaklar

Hastane. Sağlık Rehberi, Erişim: 05/02/2017, <http://www.hastane.com.tr>

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Bakanlığı. İnebolu, Erişim:08.12.2017, <http://www.kastamonukultur.gov.tr/TR,63820/inebolu.html>

KUZKA (2013). İnebolu İlçe Analizi, Erişim: 08.11.2016, https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_16_LH3G90MR_inebolu_ilce_analizi.pdf

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Doğum, Erişim:26.02.2017, <http://aregem.kulturturizm.gov.tr>

Sağlık Aktüel. Ansiklopedi, Erişim: 05/02/2017, <http://www.saglikaktuel.com>

T.C. İnebolu Belediyesi. İlçemizi Tanıyalım, Erişim:08.11.2016, <http://www.inebolu.bel.tr/inebolu.asp>

Sözlü Kaynaklar

(Adı, Soyadı, Doğum Yeri, Doğum Tarihi, Öğrenim Durumu, Mesleği, Medeni Hali, Görüşme Tarihi)

- K-1- Hatice Saygı, İnebolu, 1968, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 07/07/2016.
- K-2- Mustafa Saygı, İnebolu, 1962, Ortaokul, Emekli, Evli, 07/07/2016.
- K-3- Nursel Çağlar, İnebolu, 1956, Öğrenimi yok, Ev Hanımı, Evli, 07/07/2016.
- K-4- Kemal Çağlar, İnebolu, 1959, İlkokul, Emekli, Evli, 07/07/2016.
- K-5- Aysel Turan, İnebolu, 1963, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 05/07/2016.
- K-6- Rafet Turan, İnebolu, 1962, Lise, İmam, Evli, 05/07/2016.
- K-7- Fatma Güloğlu, İnebolu, 1969, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 06/07/2016.
- K-8- Semiha Cengiz, İnebolu, 1937, öğrenimi yok, Ev Hanımı, Bekar, 06/07/2016.
- K-9- Fatma İlhan, İnebolu, 1956, öğrenimi yok, Ev Hanımı, Evli, 06/07/2016.
- K-10- Sümül Çağlar, İnebolu, 1955, öğrenimi yok, Ev Hanımı, Evli, 06/07/2016.
- K-11- Mualla Demirci, İnebolu, 1965, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 16/09/2016.
- K-12- Cemal Turan, İnebolu, 1958, İlkokul, Emekli, Evli, 14/09/2016.
- K-13- Safiye Çakır, İnebolu, 1956, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 15/09/2016.
- K-14- Mustafa Demirci, İnebolu, 1962, Ortaokul, Emekli, Evli, 16/09/2016.
- K-15- İsmail Çakır, İnebolu, 1957, İlkokul, Emekli, Evli, 15/09/2016.
- K-16- Gülseren Turan, İnebolu, 1962, Lise, Emekli, Evli, 14/09/2016.
- K- 17- Nejat Şahin, İnebolu, 1952, Ortaokul, Emekli, Evli, 13/09/2016.
- K-18- Müzeyyen Şahin, İnebolu, 1957, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 13/09/2016.
- K-19- Erdoğan Şahin, İnebolu, 1960, Ortaokul, Emekli, Evli, 12/09/2016.

- K-20- Feride Şahin, İnebolu, 1961, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 12/09/2016.
- K-21- Ali Kümbül, İnebolu, 1961, İlkokul, Emekli, Evli, 26/06/2017.
- K-22- Safiye Kümbül, İnebolu, 1967, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 26/06/2017.
- K-23- Sabahat Güloğlu, İnebolu, 1963, İlkokul, Ev Hanımı, Bekar, 25/06/2017.
- K-24- Fatma Yılmaz, İnebolu, 70 yaşında¹, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 25/06/2017.
- K-25- Mehmet Yılmaz, İnebolu, 74 yaşında, İlkokul, Çiftçi, Evli, 25/06/2017.
- K-26- Mustafa Erdoğan, İnebolu, 1963, İlkokul, Emekli, Evli, 25/06/2017.
- K-27- Sümbül Erdoğan, İnebolu, 1962, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 25/06/2017.
- K-28- Zehra Çalikoğlu, İnebolu, 58 yaşında, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 25/06/2017.
- K-29- Necati Çalikoğlu, İnebolu, 58 yaşında, İlkokul, Emekli, Evli, 25/06/2017.
- K-30- Fatma Salamoğlu, İnebolu, 1968, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 02/09/2017.
- K-31- Mehmet Salamoğlu, İnebolu, 1968, İlkokul, Çiftçi, Evli, 02/09/2017.
- K-32- Firdevs Tüfekçi, İnebolu, 43 yaşında, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 02/09/2017.
- K-33- Mustafa Tüfekçi, İnebolu, 1966, İlkokul, İnşaat Ustası, Evli, 02/09/2017.
- K-34- Ömer Yılmaz, İnebolu, 1968, İlkokul, İşçi, Evli 30/08/2017.
- K-35- Zehra Yılmaz, İnebolu, 1970, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 30/08/2017.
- K-36- Mutlu Kıvrak, İnebolu, 38 yaşında, İlkokul, Şoför, Evli, 31/08/2017.
- K-37- Rukiye Kıvrak, İnebolu, 37 yaşında, İlkokul, Ev Hanımı, Evli, 31/08/2017.
- K-38- Hatice Tüfekçi, İnebolu, 53 yaşında, İlkokul, Ev Hanımı, Bekar, 31/08/2017.

¹ Bazı kaynak kişilerim doğum tarihlerini tam olarak bilmedikleri için yaşlarını söylemeyi tercih etmişlerdir.

SÖZLÜK

ABA: Abı.

ABERMEK: Getirmek.

ABUBORA: Kestanenin ortasından bıçakla çizgi çizilerek fırında pişirilmiş halidir.

ACAPLAMAK: Ayıp olduğunu düşünmek, ayıplamak.

ACUR: Turşuya koyulan farklı bir salatalıktır.

AĞABEYSÜ: Abisi.

AĞIRMA: Eşegin çıkardığı ses.

AĞNAMAK: Anlamak.

AĞŞAM: Akşam.

AHRAZ: Aptal.

AKURU: Yukarı.

ALAF: Hayvanın yediği bir çeşit ot.

ALAZLAMAK: Ateşin az yakması.

ALGAR: Bildircin avlamak için kullanılan uzun ucunda yuvarlak file bulunan sopa.

ALMA: Elma.

ARAKLAMAK: Çalmak.

ARIN VERMEMEK: Rahat bırakmamak.

ASBA: Kendini beğenmiş.

AŞURMAK: Düşürmek.

BAKAL: Av kuşu.

BAKRAÇ: Kova.

BALDIRAN OTU: Solunum sistemi hastalıklarında kullanılan bir bitkidir.

BASACEYSİN: Basacaksın.

BASMA: Bir tür kumaş.

BEÇEL: Ayağı sakat olan.

BEK: Hamurun sert olmasıdır.

BERTEK OTU: Ortopedik hastalıklarda kullanılan bir bitkidir. (Bkz. EK XI)

BÖCÜK: Böcek.

BÖĞLEK: İnekleri sokup deli dana gibi koşturan bir sinek.

BÖĞÜRTLİYEN: Böğürtlen.

BUTUR: Tırtıllı şişede bulunan rakı.

BÜSÜRGEÇ: Gözleme yapılırken ateşin üzerindeki gözlemeyi çevirmek için kullanılan tahtadan alet.

CALAY: Dilsiz, konuşamayan insan.

CAYDIM: Vazgeçtim.

CEVŞEN: Üçgen şeklinde olan muska.

CIKKADA: Azıcık.

CINBIT: Üzüm salkımından koparılan küçük parça.

CITGADACUK: Küçücük.

CIRT: Görmeden bir şeyi alma.

CİBİ: Sepet örülen alet.

CİN GİZ: Küçük kız.

CİNİ: Küçük parçadır. Sarımsağın her bir tanesine verilen isim.

CÖĞÜZ: Ceviz.

CÜCÜK: Soğanın ortasıdır.

ÇAĞ: Lavabo.

ÇAĞYANI: El, yüz yıkanan yer.

ÇAR: Genelde beyaz renkte olup bir ucunda oyası bulunan başa bağlanan örtüdür.

ÇEKİVERMEK: Tartmak.

ÇEMDİK: Bir tutam.

ÇEMKİRMEK: Yüksek sesle ve hızlı bir şekilde konuşmak.

ÇEPELLEMEK: Pisletmek.

ÇİĞİRMAK: Söylemek.

ÇIKRIK: İp inceltme aleti.

ÇİT: Küçük sepet.

ÇİTEN: Sepet.

ÇÖKÖLÖZ: Sincap

ÇÖMÇE: Yemek karıştırmakta kullanılan büyük tahta kaşıktır.

ÇÖREK: Ekmek.

ÇÜKÜNDÜR: Turp.

ÇÜKÜNDÜRÜK: Minik bir elma çeşididir.

DADUL: Fırınlarda kullanılan bir çeşit uzun kürek.

DAGIŞMAK: Kovalamak.

DAĞ KİRAZI: Dere kenarlarında bulunan yaprağında kirazı bulunan bir çiçek.

DALYAN: Yapılı.

DARICAN: Bir çeşit kuştur.

DAŞAK: Erkeklik bezi, haya.

DEPÜK: Tekme.

DEŞTE: Yabani, aşılammamış, doğal olarak, kendiliğinden büyüyen bitkiler için kullanılır.

DEYVERMEK: Söylemek.

DİKEN UCU: Filizleri yenilen, yemeği, salatası yapılan bir çeşit diken.

DİNGİLDÜŞ: Tahterevalli.

DİZİN: Kestanenin haşlanarak ipe dizilmesi.

DOĞUZLUK TORBASİ: Yaramaz çocuk.

DOKUMAK: Ağaçların çok yüksek olduğunda dallardaki yemişlerin sılıkla düşürülmesi.

DONDURMA: Dana baklasında yapılan bir çeşit tatlı ezme.

DOPLAŞMAK: Toplanmak.

DÖLÜ: Deli

DÖLÜK: Delik

DÖRKENİ: Devrekani.

DÖŞEK: Yatak.

DÜĞÜR: Damat tarafı.

DÜRÜ: Gelin için düğünde toplanan hediyeler.

EĞCÜK: Azıcık.

EĞŞİ/EKŞİ: Kızılıcık, elma, armut, erik gibi meyvelerden yapılan koyu marmelat. Ekşi, su ile karıştırılıp içecek haline getirilir ve daha çok balığın yanında içilir.

EKLEŞME: Cin, şeytan gibi varlıkların insanlara musallat olmasına denir.

EKŞİMÜK: Çökelek.

ELEKÇİ: Çingene.

EL ETMEK: Yardım etmek.

EMME: Fakat, ama.

EMMEVELAKİN: Sözün kıyası

EMMİ: Amca

ENTARİ: Elbise.

ESSAHTAN: Gerçekten, sahiden.

EŞARET: Kötü.

EŞEK DİKENİ: Kalp-damar hastalıklarında kullanılan bir bitkidir. (Bkz. EK XVI)

EVELDE: Demek ki.

EVLEK: Kara sabanla sürülen bir sıralık yer.

EVVELİNEN: Önceden.

FIRDOLAYI: Her yer, çevresi.

FİŞİRDEMEK: Başkalarını rahatsız edecek biçimde gülüşmek.

GAŞO: Kaşığı.

GAYRUK: Artık.

GAYZ: Kız.

GEBERDÜRÜN: Öldürürüm.

GEBERMEK: Ölmek.

GEGÜR: Dal çekmek için kullanılan ucu bükülü sopa.

GEĞEL: Cevizlerin yeşil kabuklarına denir.

GEME: Büyük fareye denir.

GETÜ: Getir.

GEYREK: Kürek kemiği.

GEVUR PANCARI: Cilt hastalıklarında kullanılan bir bitkidir.

GI: Çağırma (Kadınlar için).

GICI: Çam Kozalağı.

GIRAN GİRDİ: Yok oldu, bitti.

GIYGAŞUK: Aralık, tam kapatılmamış.

GİDİŞMEK: Kaşınmak.

GOCUK: Manto.

GOGAN ÖRÜĞÜ: Tatlı yeşil erik.

GÖBEL: Serseri.

GÖBERT: Fasulyenin körpe hali.

GÖDELLEMEK: Suyu bulandırmak.

GÖK: Olgunlaşmamış meyve.

GÖTÜ: Götür.

GÖYNEK: İç çamaşırı.

GÖYNİMİŞ: Meyvenin tam olarak olgunlaşmış, yumuşamış halidir.

GUDUBET: Çirkin.

GÜBÜR: Toz.

GÜCÜZMEN: Küçük.

GÜGÜÇ: Meşe palamutu.

HABİRE: Sürekli.

HAHAH: Evet.

HARAR: Çuval.

HAŞULLAMA: Haşlama

HAYIN: Bencil, kötü.

HERİF: Koca, eş.

HINZIR: Domuz.

HIRA: Zayıf.

HIRAKEL: Büyük kardeş

HURUN: Fırın.

HÜRYEMEZ ELMASI: Ekşi bir elma çeşididir.

İBRIK: Ayak yıkamada kullanılan eşya.

İRAK: Uzak.

İSPIT: Cilt hastalıklarında kullanılan, dağlardan toplanan, mor çiçekli bir bitki.

İBİ: Hindi.

İÇİKIZIL, HARAP MANTARI: Kültür mantarı.

İDARE LAMBASI: Gaz lambası çeşididir.

İĞ: İnceltilen ipin sarıldığı alettir.

İLYEN: Leğen.

İNGİN: Alçak.

İŞİY: O iş.

İTDİRİSİ: Arpacık.

KAGÜR, KEVGÜR: Süzgeç.

KARA ŞİŞE: İki dublelik rakı.

KASNAK: Nakış yapmak için kullanılan çember.

KAVLAN: Çınar.

KEDİ OTU: Ağrı kesici özelliği olan bir bitkidir. (Bkz. EK XV)

KELEM: Lahana.

KERKİLLEMEK: Her şeyi bir anda kullanmak.

KESİK: Çökelek, lor peynire denir.

KEŞ KAYASI: Kaygan olan, şekli yuvarlak deniz taşı.

KIZGINLIK: Evin çatı arasıdır.

KİREN: Kızılcık. (Bkz. EK X)

KÖKEN: Bir çeşit tuzaktır.

KÖTÜRÜM: Sakat.

KÜFELÜK: Yürüyemeyecek derecede çok sarhoş olan.

KÜRÜZ: Çalılıkla ve dikenle kaplı yer.

LEPELEK: Kelebek.

LÜKÜS: Kuş tutmakta kullanılan lamba.

MAGULE: Yaramaz.

MİNTAN: Gömlek.

MOLOZ: Taşlık.

MOMGİLE (KOCA KARI YEMİŞİ): Dağda bulunan, turuncu renkli, tatlı bir yemiş.

MOMŞİ: Yuvarlak taş.

NAGADA: Ne kadar?

NEDDİN: Ne yaptım?

NEÇBE: Maşrapa.

NESİ: Falan filan.

NÖRÜYON, NİDYOSUN: Ne yapıyorsun?

NUDUL: Çivi çeşidi.

ODLAMAK: Yakmak.

OSÜ: Balta sapı uzunluğundaki odun.

OVUÇLAMAK, OVŞALAMAK:
Ovmak.

ÖNÜK: Kadınların bellerine bağladı
yöresel bir giysi.

ÖRÜK: Erik.

ÖSKER: Rüzgâra denir.

ÖZEK: Soğanın tohumudur.

PANCAR: Karalahanaya denir.

PARLAMAK: Bir şeyi yumruk kullanarak bölmek, parçalamaktır. Odunları balta ile ikiye bölmeye de parlamak adı verilir.

PASAK: Merdiven.

PEKLİK: Kabız olma.

PERSAVAT: Huyu kötü olan kişi.

PESTİL: Kara erik veya kirenin pişirilip kışın yemek ve içmek için kurutulması.

PIS: Mısır ununun suda pişirilmesiyle hazırlanan yiyecek.

PİDEGANA: Süt ve unla yapılan bir yiyecek.

PÖZÜ: Pancar çeşididir.

SARSUK: Dağınık.

SAZAK: Kuş avlamak için hazırlanan tuzak.

SEÇKÜL: Mısır püskülü.

SERGEN: Tabak, tencere koyulan raftır.

SEYİRT: Gel.

SIÇAN: Fare.

SIKMA: Lokma tatlısı.

SİĞIRKUYRUĞU OTU: Ortopedik hastalıklarda kullanılan bir bitkidir. (Bkz. EK XIII)

SIRGAN: Isırgan.

SİCİM: Bir ip çeşididir.

SİĞİL OTU: Cilt ve solunum hastalıklarında kullanılan bir bitkidir. (Bkz. EK XII)

SİNİ: Tepsi.

SOYAK: Mısır üzerindeki yaprak.

SUTAŞI: Şekersiz yapılan sütlaca denir.

SÜNTÖBE: Abartılı tövbe etmek.

ŞAKLAMAK: Bir şeyi ortasından ayırmaktır.

ŞEYHÖMER: Şahmar.

ŞİNANAY: Bir çeşit gaz lambasıdır.

ŞOYANDA: Şurada.

ŞURİYŞARI: Aşağıya doğru.

TAVUKGÖTÜ: Ayakta çıkan siğildir.

TEFRİN: Defne. (Bkz. EK XVIII)

TEKNE: Hamur yoğrulmak için kullanılan tahtadan kap.

TEKNELÜ GURBA: Kaplumbağa.

TEMRE OTU: Cilt hastalıklarında kullanılan bir bitkidir. (Bkz. EK III)

TIRTILLU: Üç dublelik rakı.

TOĞUK: Tavuk.

TÖNGEL: Muşmula, beşbıyık. (Bkz. EK XVII)

TÜLBENT: Beyaz başörtüsüdür.

URBA: Giysi.

URGAN: Kalın ip.

ÜRYA: Rüya.

ÜSGÜLLÜ: Dağılmış, dağınık.

ÜVENDERE: Ucu çivili sopa.

VİRE: Sürekli.

VURMALU TUTMALU: Yapılı erkek.

YAĞLANGUÇ: Gözleme yağlamak için kullanılan ucuna bez geçirilen sopa.

YALAP ŞALAP: Bir işi baştan sağma yapmak.

YANGUÇ: Yengeç.

YAZMA: Başörtüsü.

YEMENİ: Çember, başörtüsüdür.

YEMİŞEN: Siyah renkli, aşurenin içine katılan, tatlı bir yemiş.

YENLİ: Hafif, ağır olmayan şey için kullanılır.

YÜKLÜ: Hamile.

YÜKLÜK: Oda içindeki gömmeli dolap.

ZAHIN: Bakır kap.

ZELLEDADEF: Zambak.

ZERDE: Şekersiz yapılan sütlaçtır.

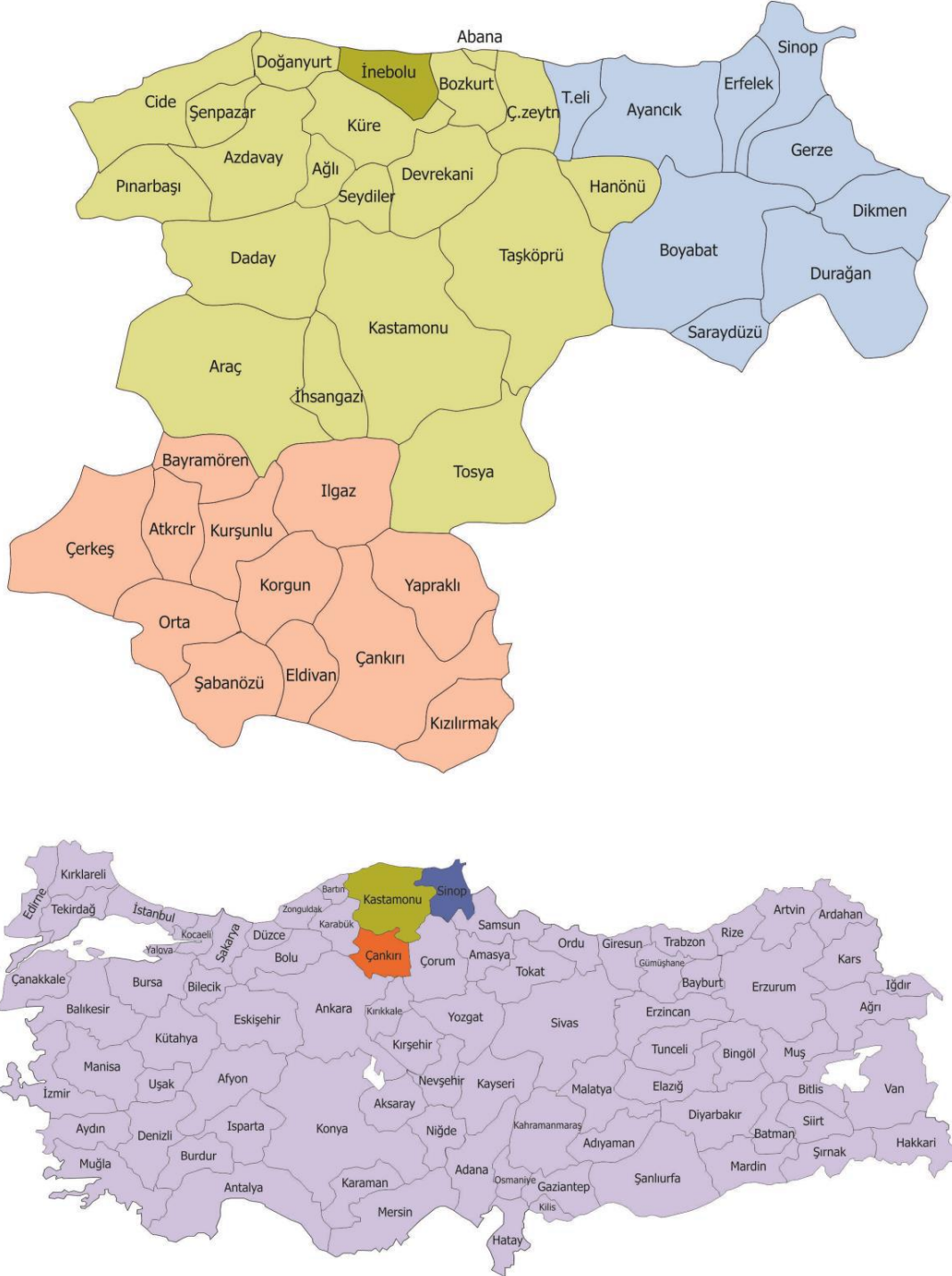
ZIKI: Kavi, güçlü.

ZIBITMAK: Üşümek.

ZIRLAMAK: Ağlamak.

EKLER

İlçenin ve Bölgenin Konumu

EK I: İnebolu'nun Konumu (Keser: 2013, ii)

EK II: Isırgan ve Tohumları

EK III: Temre Otu

EK IV: Ceviz Ağacı

EK V: Hurma Ağacı

EK VI: Papatya

EK VII: Dereotu

EK VIII: Ihlamur

EK IX: İncir sütü

EK X: Kiren

EK XI: Bertek otu

EK XII: Siğil otu

EK XIII: Sığirkuyruğu otu

EK XIV: Kereviz

EK XV: Kedi otu (Ekin otu)

EK XVI: Eşek dikeneni

EK XVII: Töngel (muşmula)

EK XVIII: Tefrin

EK XIX: Kestane

EK XX: Ebegümeci

EK XXI: Salyangoz

EK XXII: Tutak bal yapan arı kovanları

EK XXIV: Kaynak kişilerimden Aysel Turan

EK XXV: Kaynak kişilerimden Rafet Turan

EK XXVI: Kaynak kişilerimden Rafet Turan - Aysel Turan

EK XXVII: Kaynak kişilerimden Müzeyyen Şahin – Nejat Şahin

EK XXVIII: Kaynak kişilerimden Safiye Çakır

EK XXIX: Kaynak kişilerimden İsmail Çakır - Safiye Çakır

EK XXX: İnebolu Denk Kayığı (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXI: İnebolu Denk Kayığı (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXII: İnebolu Türk Ocağı (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXIII: İnebolu Evleri (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXIV: İnebolu Türk Ocağı Binası (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXV: İnebolu Türk Ocağı Binası (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXVI: İnebolu Türk Ocağı Binası (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXVII: İnebolu'da Heyamola (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXVII: Yeni Cami Bahçesi - Güneş Saati (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XXXIX: Yeni Cami Bahçesi - Güneş Saati (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

EK XL: İstiklâl Madalyası (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).
İstiklâl Madalyası verilen tek ilçe İnebolu'dur.

EK XLI: İstiklâl Madalyası (T.C. İnebolu Belediyesi, 2016).

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Kastamonu’da doğdu. Atatürk İlköğretim Okulunu (2004), İnebolu Lisesini (2007), Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü(2011) bitirdi. Aynı zamanda üniversite yıllarımda çift ana dal programı ile Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümünü(2011) bitirdi. 2012 yılında Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak Kocaeli’nin İzmit ilçesine atandı. 20012–2016 yılları arasında Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde görev yaptı. 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans öğrenimime başladı. 2016 yılından beri Körfez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde görev yapmaktadır.

